

12116

891.9

2-

u7

88/93

Z-42

ՊԱՏՄՈՒԱԾԻ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա Հ Հ Ղ

ԼՈՒՔԵԼ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

НАРОДНЫЯ ПѢСНИ

АРАКЕЛЯ АРУТЮНЯНА

20 03

Բ Ա Գ Ո Ւ

Б А К У

Տպարան „Արամազդ“ Типографія „Арамаздъ“

1 9 1 3

ՊԵՏԱՌԱՆՈՒԹՅԱՆ Լ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ԲՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ալլդ Առաքել Յարուքիւնեանի

НАРОДНЫЯ ПѢСНИ

АРАКЕЛА АРУТЮНЯНА

Բ Ա Ղ Ո Ւ

Б А К У

Տպարան „Արամազդ“

Типографія „Арамаздъ“

1 9 1 3

73682 - Ա. Դ.

Дозволено цензурою, 30-го Ноября 1913 года.

1556 - 84

ԱՅՈՂ ԱՌԱՔԵԼ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

Սիւնեաց գաւառի Ղափանի վինակի Չափնի գիւղի
բնակիչ Սիմեօն Թումանեանի տարիւ:

Սրանից քանի տարիներ առաջ այդ Չափնի
գիւղում ապրում էր մէկ Թուման անւանի մարդ:
Նա ունէր վեց աղայ: Առաջինն էր Բալասան,
Դրիգոր, Ագամ, Խաչատուր, Սիմէօն և Աղաջան:
Այդ մարդու տղէքը Ագամն ու Սիմէօնն զնացին
օտարութիւն փող վաստակելու 1877 թւին: Քանի
տարի ծառայեցին Շուշի քաղաքում, այդ տեղ
ներանք լսեցին, որ ռուսաց կառավարութիւնը
պատերազմ է սկսում Միջին Ասիայի բնակիչ
մահմեդական ցեղերի հետ: Պատերազմի վայրում
աւելի լաւ փող վաստակել հաշւելով երկու եղ-
բայրք ճանապարհւեցին դէպի Միջին Ասիա:
Հասնելով պատերազմի վայրը, նոքա բաց արին
խանութ և մի քանի ժամանակում նոքա ձեռք
բերին բաւականի աշխատանք. աշխատած փողը
պինդ պահելու համար, Սիմէօնը երկու հազար
մանէթ միւս եղբորից ծածուկ պնդացնում է
Դու դիւարկի մէջ ու էլի սկսում են առևտուրը

և էլի առաջւանդից աւելի շարունակում են առե-
տուրը ու աւելի աշխատել: Գնէրալ Լազարեւ
Աղամից հարցրեց թէ, որտեղացի ես նա էլ ա-
սաց «Ղափանու վիճակիցն ենք»: Ուստի Լազարեւ
խղճաց Աղամին և մինչև անգամ իւր հետ վեր-
ցրուց բժիշկներն գնացին Սիմէօնի մօտ և
քննեցին տեսան, որ ոչ մի հիւանդութիւն չունի-
առողջ է, միայն թէ երազումը սիրահարել է
աղջկայ հետ և այդ մասին մտածում է ուստի
լաւ կանենք, որ ուղարկեք հայրենիք: Երբ որ
բժիշկը այսպէս խորհուրդ տւաւ, Աղամը յայտնեց
բոլոր երկրացի կամ գիւղացի աղորցը. մի օր
բոլոր ծանօթ, կամ գիւղացիք հաւաքւեցին և
Կրասնաւուդսկ աւանում Սիմէօնին շողենաւ նրա-
տեցրին և բարի ճանապարհ. մաղթեցին ու ճա-
նապարհ դրին դէպի հայրենիք: Թող Սիմէօնը
անփորձ հասնի հայրենիք, մենք գառնանք դէպի
Նուպարն:

Երբ որ Սիմէօնն երազումը, ուզում է, որ
զրգի Նուպարին, Նուպարն էլ նոյնպէս յիշելով
երազը և տեսնելով, որ Սիմէօնը ուզում է զրգէ
իրան, նա էլ զարհուրելով յանկարծ զարթնում
է և տեղից վերկենալով, որ փողչի, բայց քուրը
ծամը ոտովը ընկնելով քոյրն էլ զարթնելով
սկսում է լաց լինել, որը քնած էր իւր փոքրիկ
քոյր Մարգարիտի հետ: Մարգարիտը վայ վայ
անելով սկսեց լաց լինել. հայր ու մայր, որ

մօտիկ քնած էին, հարցրին՝ թէ Նուպար, այդ
ինչ է, ինչու ես Մարգարիտին լացացնում,
Նուպարնն իրան պահեց և խօսքը փոխելով ասաց.
«Ոչինչ չկայ, Նարգիզ հորթն էր յանկարծ Մար-
գարիտի ոտը կոխեց, նա էլ լաց եղաւ: Առաւօտը
երբոր լուսացաւ, երկու քոյրն էլ գնացին այգի:
Ճանապարհին Մարգարիտն ասաց. «Նուպար ինչու
գիշերն ինձ կոխտեցիր յանկարծ հիմայ ոտ ու
ձեռս ցաւում է, գժւել էիր, թէ ինչ բան էր քեզ
պատահել, ասա ճշմարիտը»:

Նուպարն ասաց. եթէ ուզում ես ցաւս ու
գարգս ասեմ, պէտք է քեզ սագով հասկացնեմ,
ուրիշ կերպ չեմ կարող հասկացնել: Մարգարիտը
զարմացաւ և հարցրուց թէ՝ քոյրիկ ինչու ես
սագով ասում, մի՞թէ դու աշուղ ես, որ սագով ես
ուզում խօսել հետս. Նուպարն ասաց եթէ իմա-
նաս այս գիշերւայ իմ տեսիլքս և այս գիշերւայ
ինձ տւած սէրս, դեռ աշուղից էլ կրկնակի եմ.
որովհետեւ Սիմէօնի սէրն էլ մտել էր Նուպարի
սիրտը, և իւր սկեթել ծամերը սագ շինելով,
առաւ ձեռքը և սկսեց երգով պատմել այս գի-
շերւայ տեսածը իւր քուրը:

Այս գիշեր մէկ տղայ եկաւ
Մօտս նստեց էլի գնաց,
Ձեռքիցը բռնելուց փախաւ.
Սիրտս շատ ցաւոտ մնաց:

Ինչ կլինէր մէկ էլ տեսնէի
Սրտիս ցաւերը պատմէի
Նրա քաղցը ձայնը լսէի
Յետոյ նստէի կերակուր հաց:

Բարի լինի իմ երազս,
Թեկն վերայ լինի վիզս,
Ձեռքովը քաշի հիւսած մազս
Քրտինքովդ թող լինեմ թաց:

Նուպարն եմ քեզ աւի սէրս
Եթէ չի տան հերս ու մէրս
Այսուհետեւ դու ես տէրս
Մէկ մէկ սրտիս կոճակը բաց:

Երգը վերջացնելուց յետոյ Մարգարիտը մնաց
զարմացած. Նուպարն ասաց: Քոյրիկ, տեսնում ես,
որ այժմ աշուղից էլ անց եմ. սիրահարիս սիրովը
վառւում եմ այսուհետեւ ես ոչ մի տղի խօսք
չեմ տալ մարդու գնալու, միայն կսպասեմ այն
տղին, որ երազումս տեսել եմ. քեզ մարդու
կտամ, բայց ես կսպասեմ նա ինձ որտեղ էլ լինի
կգտնի: Թող երկու քոյրերը խոսան, մենք դուռ-
նանք դէպի Սիմէօնը: Սիմէօնը կրասնաւողով
ճանապարհւեց Կասպից ծովն անփորձ անցաւ ու
հասաւ Բագու, այդ տեղ ֆուրկոն վարձեցին մինչեւ
Շուշի քաղաքը, որպէսզի ֆուրկոնով Բագուից մինչեւ

Շուշի ֆուրկոնով գան, որովհետեւ այն ժամանակ
երկաթուղի չկար: Բագուից ճանապարհւեց իւր
երկրացի կամ գիւղացի ընկերների հետ հասան
Քուռ գետից մօտիկ Աղջաբաղի անւանի անա-
պատը այդ գիշեր մնացին այդ տեղ հանգստանալու:
Սիմէօնը գիշերը երազումը տեսաւ, որ Նուպարը
մի փունջ մանուշակ ձեռքին բռնած բերաւ մօ-
տացրեց Սիմէօնին և ասաց: Հոտ առ Սիմէօն,
Սիմէօնը ձեռքը մեկնեց, որ մանուշակի փունջը
առնի, բայց Նուպարը փունջը չը տաւ ու փա-
խաւ: Սիմէօնը յետեից ըսկաւ թէ բռնի, չը կա-
րողացաւ հասնել: Ամբողջ գիշերը Սիմէօնը
Նուպարի ստերը տեսնելով մինչև առաւօտը
վազէ վազ էր անում Աղջաբաղի անապատումը:
Երբ որ լուսացաւ ֆուրկոնչիքը և ընկերները պատ-
րաստեցին, թէ ճանապարհւեն, տեսան որ Սի-
մէօնն չկայ. ֆուրկոնչիք թուրքերին սպասել տւին,
որ իրանց ընկերների մէկը չկայ, ման գան, փն-
տրեն ճարեն, որ յետոյ ճանապարհւեն:

Ընկերները շատ ման գալուց ոչինչ չգտան,
վերջը պատահեցին մի քանի հովիւների, պատ-
մեցին իրանց մանգալու պատճառը հովիւներին
և վերջումն էլ մի քանի մանէթ փուղ խոստացան
վերջիններին որպէս զի նրանք տեղին ծանօթ
լինելով միասին փնտրեմ սիրոյ համար կորած
Սիմէօնին: Հովիւները վերցնելով իւրաց հովաւան
չները Սիմէօնի ընկերների հետ սկսեցին փնտրել:

Երկար մանգալուց յետոյ, վերջապէս գտան Սիմէօնին շատ շնորհակալութիւն յայտնելով հովիւներին և տալով խոստացած փողը: Սիմէօնին վերցրեցին եկան, ֆուրկոննստեցին ու ճանապարհուեցին դէպի Շուշի: Շուշի հասնելուց, Սիմէօնը իջևանում է դարբին Թէոսի տանը, որի կինը Սիմէօնի մօտիկ ազգականի աղջիկն էր և որի անունն էր «Փաթի Աքեր»: Այդ տեղ քանի օր մնալուց, յայտնում են Ղափանը Զափնի գիւղը, թէ՛ «Սիմէօնը Միջին Ասիայի կուրի դաշտից եկել է մեզ մօտ է ապրում: Սիմէօնի մեծ եղբայր Բալասանը ճանապարհւում է գալիս Շուշի և եղբօր վերցնում, տանում իւր հետ. Սիմէօնը տուն հասնելուց, ծնողները բոլոր ընտանիքը և բարեկամները տեսնում են, որ միանգամայն խելագարի է նման, ինչքան ազաչում են խնդրում են, ոչ ի նշանակութիւն չի լինում և Սիմէօնը ոչսքի խօսքը չի լսում: Ինչքան բաղդ բացողներ են գալիս Սիմէօնին առողջացնելու, քանի քանի գրանք են անիլ տալիս, քանի անգամ են տանում զանազան տեղերի օջաղներ, բայց ոչ մի տեղից մի օգնութիւն չի լինում. և յոյսները մնում էր կտրւած ամբողջ մի տարի այսպէս մնում է:

Մի օր Սիմէօնի հայր Թումանը պատահում է իրանց մօտի գիւղացի աշուղ Առաքել անունով մի բարեհոգի մարդու, որի հետ և առաջուց էլ սերութիւններ է լինում, Թումանը սկսում է

Իւր որդու դարգերից խօսալ աշուղ Առաքելի հետ և թախանձում թէ ինչու չես բաւականի ժամանակ է մեր տունը գալիս: Առաքելը ճարը կտրւած ասում է: «Թուման Սիմէօնի երկիւղից չեմ գալիս, վախենում եմ թէ սազս կտորի. վերջը Թումանը շատ շատ խնդրելուց աշուղ Առաքելը ժամանակ է տալիս, որ կուգամ: Ժամադրած օրը աշուղ Առաքելը ճանապարհւում է դէպի Թումանի տուն:

Այդ տեղ հաց ուտելուց խմելուց յետոյ, յանկարծ Սիմէօնն ասում է թէ սազը բերէք տէք վարպետ Առաքելին թող ածի: Մինչև Առաքելի սկսելը Սիմէօնն ինքն վերցնում է սազը և տեսնենք ինչ է ասում և հանգիսականներն ինչ են լսում:

Սուրբ Սարգիսը ինձի ծածուկ ասել է.

Իմ լսածներս չեմ ուզում ասեմ,

Ականջներս բաց է իսկոյն լսել է

Իմ լսածներս չեմ ուզում ասեմ:

Հայր Թուման լսիր իմ սաղին սասը

Իմ ձեռքովս կանեմ թշնամուն եասը.

Սուրբ Սարգիսը տաւ այն ոսկի թասը

Այն թասումը բան կայ, չեմ ուզում ասեմ:

Սիմէօնին ցաւը հայր որ իմանա,
Նմանապէս եթէ մայրս իմանայ,

Իրանց համար իսկոյն ցաւ կստանա,
Ուզում եմ ես լսել չեմ ուզում ասեմ:

Հայրը կամ մայրը խնդրեցին և աղաչեցին
Թէ որդի սրտիդ բոլոր ցաւերը կամ վարդերդ
ասա, մի ամանչիւր մենք շատ ուրախ կլինենք:

Վախենում եմ հայրիկ Սիմէօնին խանդարէք
Թշնամուս գլուխը իսկոյն դուք քարէք
Կրամնաւոդսկում տեսածս Նուպարը ճարէք,
Նա է իմ ցաւ վերջնականը կասեմ:

Երբ որ Սիմէօնը իւր միտքը պարզ յայտնեց,
բոլորը իմացան որ խելագարուելու պատճառը
սիրահարութիւնն է: Ուստի հանգստացնելու և
խելքի բերելու համար մի աղջկայ լաւ հագցրին
և բերան Սիմէօնի մօտ ու առաջին, թէ Սիմէօն
քո Կրամնաւոդսկում երազումդ տեսած աղջիկը
արդէն բերել ենք և այս տեղ է և կարող ես
հիմա տեսնել ու հանգստանալ: Բերին աղջկան
մօտացրին, Սիմէօնն նայեց աւսաւ, որ նա չէ կամ
թէ հասակաւ էլ բարձր է, առաջ: Իմ տեսածս
աղջիկը սա չէ նա փոքր էր իսկ դա մեծ է. ծնող-
ներն առաջին: Արդէն տարիուկէս է, որ չես տեսել
այսքան ժամանակումս էլ այսպէս մեծացել է:
Այս տեղի հաւաքւաց պառաւ կանայք շատերն
ուզում էին, որ Սիմէօնին մի կերպ համոզացնեն
որ պսակելի այս ցոյց տւած աղջկայ վերայ, կամ

Թէ կարողանան աւելի լաւ հաստատեն, որ սա է
նոյն երազում տեսած աղջիկը: Այստեղ Սիմէօնն
տեսաւ որ ծնողների կամ հաւաքւած պառաւների
միտքները ուրիշ է, ուզում են որ մի անգամից
իրան խաբեն, բայց չլսեց ծնուած ու պառաւ
կանանց այն պզն առաւ ձեռքը և սկսեց ներկայ
եղողներին աւելի լաւ հասկացնել իւր անխիղճ
սիրահարութիւնը:

Աչքեր բաց արի փորացաւ որ պառաւ
Ձեր փորցելի մարդը, իմաց, որ ես չեմ
Ձեզ տեսնելուց հոգիս սրտումս սառաւ,
Ձեր խօսքերը ինձի գալիս է ընդդէմ:

Ձեր բերած աղջիկը ձեր մօտ մնայ,
Մեղքից հեռու կացէք դատաստան կայ,
Այդ աղջիկը եօթնասուն թւականայ,
Ինձանից հարցնէք ուղիղը կասեմ:

Դուք էք մեր միջումը պառաւ սատանայ
Դրան մօտը քաշեմ չուզուն մատանայ
Փորացաւ էր, պառաւներ դա էլ մէկ բանայ
Սատանի փորցեր ես ինչպէս լսեմ:

Նայեցէք Սիմէօնին, իւր ձեռքին սաղին,
Պառաւը կը նստի սատանի պոչին,
Բերել էք ինձ համար մեր ամուսնց թագին
Դա իմ քոյրս է պէտքէ ես լսեմ:

Երգը վերջացնելուց յետոյ օրիորդ Թագա-
գիւլը, որ իւր հօր եղբօր աղջիկն էր, եկաւ
Սիմէօնի ձեռքը համբուրեց և ասաց. իմ հօրեղբօր
Թուման ապօրը ունի վեց տղայ, բայց աղջիկ
չունի ես լինեմ ձեր քոյրը դուք էլ իմ եղբայրս
և այսուհետեւ էլ կաղօթեմ Աստուծուն, ու դու
էլ արժանանաս երազումդ տեսած Նուպարին:
Մի քանի օր անցնելուց յետոյ սիրով վառւած
Սիմէօնը ուզեց, որ որտեղ որ է ման գայ և իւր
սիրածը ճարի այդ պատճառով էլ մի օր ծնող-
ներին ասաց. Հայր իմ և մայր իմ կարաւան է
գնում Շուշի քաղաքը. ուստի իմ ծնողները չի
յօժարւելով մի առաւօտ ծնողներին թաժուկ
ճանապարհւելով ուզում էր գնալ սիրածը որո-
նելու. Մայրը իմանալով եկաւ ճանապարհին
որդու առաջը կտրեց և շատ խնդրեց, որ չի գնայ.
ուստի մօրը խնդիրը չի մերժելու համար սագն
առաւ ձեռքը և սկսեց երգել:

Մայրիկ կաթդ արժան արա,
Ձեմ կարող մնալ գնում եմ
Ինձ համար դու աղօթք արա,
Ձեմ կարող մնալ գնում եմ:

Մայր.

Որդի դու այդ ինչ ես ասում,
Առանց քեզի ես կը մեռնեմ,

Միթէ իմ խօսքս չես լսում,
Առանց քեզի ես կը մեռնեմ:

Տղան.

Դու առանց ինձի ես մեռնում,
Ես առանց Նուպարն եմ մեռնում.
Գիշեր ցերեկ ցաւ եմ քաշում,
Ձեմ կարող մնալ գնում եմ:

Մայր.

Գիշերը քնից ես զրկւեցի
Փորցանք ցաւից քեզ պահեցի.
Մըմնջալով օրօրեցի,
Առանց քեզի ես կմեռնեմ:

Տղան.

Սիմէօնին խօսքին յարմարը,
Սրտիս ցաւին չլինիլ ճարը.
Հազարի աղջիկ Նուպարը,
Նրան տեսել եմ, գնում եմ:

Մայր.

Մարջան էլ չես կարող խօսել,
Էլի պէտքէ դու սպասես,
Օրհնեմ քեզ փափագիդ հասնես
Այն օրհնանքը քեզ, սպասում եմ:

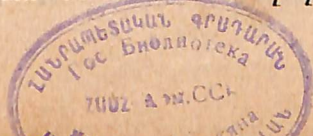
Այո խօսքերը վերջացնելուց յետոյ որդին համբուրեց և խնդրեց, որ չի հակառակւի և օրհնի ծնողական օրհնանքով ու ճանապարհ դնի, մայրը համբուրեց որդուն ճակատը օրհնեց և ճանապարհ դրեց ասելով: Որդի Աստուած քեզ ինձ է տւել և ես էլ քեզ բախշեցի Աստուծուն. գնա որդի և արժանացիր քո սրտիդ սիրածին: Սիմէօնը ճանապարհւեց, հասաւ Էրկենաց գիւղի գլխի աղբորին երեսը լաց, մնաս բարեւ ասաց ու անցաւ Կարամարքարին գիւղը, անցաւ Ձէւայ գիւղը հասաւ քիւրդաբնակ Սալաշ գիւղը, այդ տեղից անցնելով հասաւ Ղափանի գաւառի գիւծ Բարդուշաթ գետին, տեսաւ, որ գետը ուղիղ, որ գլխած է էնքան վարարել էր, որ մինչև անգամ թեւաւոր թռչունը սիրտ չէր անել անցնել վրայով. գետի եզրին հասեց ու սկսեց լաց լինել, բայց էլի չը յոյսահատուեց և ինքն իրան սիրտ դնելով ասաց: Չէ որ ի՛մ այս գործում Աստուծոյ մատը կայ և Աստուած ինձ չի մոռանալ, թէկուզ առաջս էլ պատահի կրակ դարձեալ յոյս ունեմ, որ պէտքէ ազատուեմ: Ուստի սաղն առնելով սկսեց կանչել Աստուծոյ, որ իրան անփորձ անցկացնէ, տեսնենք ինչ է երգում:

Աստուածդ կըսիրես Բարդաշատ գետ
Առաջս մի կտրիր թող անցնեմ ես,
Անէծք կտամ, կնկնի քո վրէդ.
Առաջս մի կտրիր թող անցնեմ ես:

Սուրբ Սարգիսը ասեց ինձ չը մոռանաս,
Դու միշտ մտիդ պահիր ինձ չը ուրանաս.
Աստուած կը կանչեմ իսկոյն կը չորանաս,
Առաջս մի կտրիր թող անցնեմ ես:

Սիմէօն եառանդով կանչիր Տաթևու աջը
Քեզ օգնական կլինի այն ոսկի խաչը.
Յիսուս Քրիստոսը քեզ անի փուշ,
Առաջս մի կտրիր թող անցնեմ ես:

Երգը վերջացնելուց յետոյ ընկաւ մտածմունքի մէջ. շատ մտածեց, յետոյ նինջ ընկաւ Սիմէօնի աչքերին, սազը դրաւ գլխի տակին ու սկսեց քնել, քաղցը քնած ժամանակը մի երեւելի իշխան մարդ եկաւ Սիմէօնի գլխի վերև կանգնեց և կանչեց. Վեր կաց տեսնեմ ուր ես գնում. Սիմէօնը վեր թռաւ տեղից, տեսաւ մօտը կանգնած մի հսկայ տղամարդ ոսկէ սուրը կապած և մի թամբած սև նոյգ տակին. ասաց ինչ կը հրամայես, պարոն. պարոնն ասաց. որտեղ ես ուղում գնալ. Սիմէօնն ասաց. Գնում եմ Շուշի. բայց գետը սրընթաց գնում է, երկիւղ եմ անում անցնել: Պարոն ձիուն նստացրեց անցրուց գետը: Ձին էնպէս անցկացաւ, որ Սիմէօնին աչքին գետը չորացած երևաց. Սիմէօնը իջաւ ձիուցը, շնորհակալութիւն յայտնեց. ձիաւորին էլ թողեց ու գնաց: Սիմէօնը փառք տւաւ Աստուծոյ, որ այսպէս շուտ օգնութեան հասաւ, ճանապարհւեց հասաւ.

Ղարաքահա անւանեալ տեղր. խաշնարածները
իրանց անասուններին էին պահում: Խաշնարած-
ների շները Սիմէօնին տեսնելով յարձակեցին
Սիմէօնի վրայ, քիչ էր մնացել, որ ուզում էին
պատառ պատառ անէին, բայց Սիմէօնը ունէր
մի թլիմսի նման աղօթք ասելուց իսկոյն
շները հեռացան նրանից և ոչ մէկը էլ մի ձայն
չը հանեց, կասես թէ շները առաջուց Սիմէօնին
սովոր էին: Այդտեղից ճանապարհելով եկաւ
հասաւ Հաքարի անւանի Արիւն Արբու գետին.
այդ գետն էլ անցնելով ճանապարհեց՝ երեկոյեան
հասաւ Մալիխալափ անւանեալ իջևանատունը
գիշերը մնալով այդ իջևանատանը, առաւօտը Աս-
տուծոյ անունը տալով ճանապարհեց գէպի Շուշի
քաղաքը, հասնելով Ղալա Ղշլաղ գիւղը կէս օրին
իւր ծանօթ Գրիգորի տանը ճաշեց ու ճանապարհ-
եց հասնելով Սաղաաղան Թափա սարը, մի
ձիւն սկսեց գալ, մի բորան փչեց մի մառախուղ
պատեց գետինը, կասես թէ Սիմէօնի մահը
գլխին չօքեց: Քամին շարաեց Սիմէօնին, Սիմէօնը
ընկաւ մի քարի սակ, որտեղ կարող էր ձիւնից
և բորանից քիչ պաշտպանել:

Այդտեղ սաղը առաւ ձեռքը և տեսնենք ինչ
է երգում:

Հօրից մօրից մի կերպ ջուկեցի,
Թող քեզանով անցնեմ կաշաղակի սար,

Ջուկելու բաժակը ձեռքովս խմել եմ,
Թող քեզանով անցնեմ կաշաղակի Սար:

Վախենում եմ ես մեռնեմ տեսնող չլինի,
Իմ կոտրւած սիրտս պատող չը լինի,
Իմ տեսած վարդիս քաշող չը լինի,
Թող քեզանով անցնեմ կաշաղակի սար:

Եթէ որ Սիմէօնին ցաւը իմանաս,
Յուրտդ կը խանդարես արեգ բանաս.
Սուրբ Սարգսին կանչեմ իսկոյն չորանաս,
Թող քեզանով անցնեմ կաշաղակի Սար:

Երգը վերջացնելուց յետոյ Աստուծոյ ողոր-
մութիւնը հասաւ, մառախուղը քաշեց, քամին
հանգարուեց, ձիւնը դադարեց, և սկսեց արեւ
դուրս գալ ամպի յետևից: Սիմէօնը մահից ա-
զատւելով ճանապարհեց, հասաւ Թթու Ջուր
անւանի խղճուղու ճանապարհի վերայի փոստը:
Այդ գիշեր փոստումը մնալով առաւօտեան ճա-
նապարհեց, հասաւ կէսօրին Շուշի քաղաքը:
Եկաւ էլի Փաթի Աքօր տունը. Բարի յաջողում
Փաթի Աքեր: Փաթի Աքերը զարմացմամբ յետ
դարձաւ տեսաւ, որ իրանց Թումանի որդի Սի-
մէօնն է, բարեկեց հետը և շատ տեղեկութիւններ
իւր հայրենիքից կամ հօր տանից, բոլոր բարեկամ-
ներից, որը շատ ժամանակ էր, որ հօր տանից
դուրս էր եկել և շատ ժամանակ էլ էր, որ տե-

դեկութիւն, չունէր հարց ու բարեկից յետոյ սկը-
սեցին լաւ հիւրասիրել Սիմէօնին: Սիմէօնը քանի
օր մնաց այդ տեղ. մի օր Փաթի հաքուրը հար-
ցըրեց Սիմէօնի Շուշի գալու նպատակը. Սիմէօնը
ասաց, որ Բագու եմ գնալու. Փաթի հաքուրը
շատ ստիպեց և խնդրեց, որ չը գնայ Բագու
որովհետեւ ասաց. Մի անգամ գնացել ես ինչ
օգուտ ես տեսել և էս անգամ էլ, որ գնաս ինչ
օգուտ պիտի տեսնես կամ թէ դուք կարող էք
առանցի Բագուն էլ ապահով ապրել: Ինչքան
խնդրեց, հնար չեղաւ, վերջումը ուղեցաւ Բագու
գնալու բուն պատճառը իմանալ. Սիմէօնն ասաց
երբոր ուզում ես իմ Բագու գնալու միտքս ի-
մանաս կամ իմ սրտիս ցաւին տեղեկանաս, ես
միմիայն կարող եմ քեզ իմ խոսքերս սազով
հասկացնել: Սաղն առաւ ձեռքը և տեսնենք
Սիմէօնը ինչ է երզում և Փաթի հաքուրն ինչ
լսում:

Ա/երը.

Գլխովդ պտոյտ տամ իմ եղբօր որդի,
Ասա տեսնեմ հիմա որտեղ ես գնում,
Ես վիզս մեկնել եմ ուզում ես մորթի,
Ասա տեսնեմ հիմայ որտեղ ես գնում:

Սիմէօն.

Օրհնանքդ ինձ վերայ իմ Փաթի հաքու

Աստուած թէ յաջողայ օտար եմ գնում,
Ցաւերս շատացած է կլինի բիւր,
Ես իմ ճարի համար օտար եմ գնում:

Հախորն.

Ուզում եմ ցաւերդ բոլորն իմանամ,
Եթէ որ չիմանամ, ես ոնց գիմանամ
Աչքերովս քեզ համար կուրանամ,
Ասա տեսնեմ որդի ուր ես գնում:

Սիմէօն.

Հաքուր դու կիմանաս իսկ իմ համբաւս,
Ես իստակ կասեմ քեզ իմ վատս լաւս.
Ձեռնա թոռնաւ կենայ Նուպար կաքաւս,
Այն կաքաւի համար օտար եմ գնում:

Հախորն.

Փաթին ասեց. Որդի օրերդ լոյս է,
Աստուած հասացնէ այդ մի ջոկ յոյս է,
Կարէլի է լաւ չէ աղջիկը, անտես է,
Արի այստեղ ուզեմ, որտեղ ես գնում:

Սիմէօն.

Եթէ Սիմէօնը ես եմ չեմ կարող մնալ,
Իմ տեսած աղջկան աչքերն է չալ—չալ

Ճակատը սեղան աչքերը խալ խալ,
Այն խալի համար օտար եմ գնում:

Երգը վերջացնելուց յետոյ Սիմէօնն համբուրեց պառաւի ձեռքը և խնդրեց, որ բարի ճանապարհ մաղթի: Պառաւն էլ համբուրեց Սիմէօնի ճակատը օրհնեց ու ճանապարհ դրաւ: Սիմէօնն ճանապարհուեց հասաւ Աղղամ անւանի թուրքաբնակ գիւղը, այնտեղ հանգստանալուց յետոյ էլի ճանապարհուեց և քանի օրից յետոյ հասաւ Կովկասի գետերի մայր Քուռ գետին, տեսաւ որ գետը ծովի է նման, անցնել անհնար էր, ոչ մի անցք կար, և ոչ էլ կամուրջ: Էլի սկսեց աղաչել աստուծուն — սաղը հանեց և սկսեց երգել:

Դու Աստուծոյ մօտիկ արա,
Ճանապարհ տուր անցնեմ Քուռ,
Ախ իմ մարմինս շատ տկար ա
Ճանապարհ տուր անցնեմ Քուռ:

Ֆիալայ չունեմ մէջքին հեծնեմ,
Դու տեսնում ես լաժ ու կոժեմ,
Աստուծով քեզ կանծեմ,
Ճանապարհ տուր անցնեմ Քուռ:

Քուռ դու Աստուածդ ճանաչիր,
Քո չորս կողմդ ոչ կանաչի,
Սիմէօնիցը դու ամաչի,
Ճանապարհ տուր անցնեմ Քուռ:

Երգը վերջացնելուց յետոյ տեսաւ հեռում մի մարդ է երևում քիչ ուրախացաւ, մօտեցաւ այդ մարդուն, տեսաւ, որ այդ մարդը ձկնորս է, խնդրեց, որ մի հնար անի գետն անցնելու: Ձկնորսը ունէր փելայ. նստացրեց վրան ու անփորձ ճանապարհ միւս կողմը: Քուռի անապատումը բաւական ճանապարհ գնալուց մի օր հացը վերջացաւ սովից մնաց կանգնած և յոյսը կտրած. ոչ մօտիկ բնակարան կար, ոչ մի ծանօթ տեղ ունէր, և ոչ էլ մի ընկեր, որ հաց ձարեր: Քիչ էլ գնաց, տեսաւ հեռում մի եղեգնեայ խրճիթ է երևում. մօտեցաւ խրճիթին և մտաւ տեսաւ ոչոր չկայ, տեսաւ բաղարձ հաց կար թխած. բաւական սոված լինելուց սկսեց ագահութեամբ ուտել հացը. բաւականին կերաւ, կշտացաւ. քիչ էլ սպասեց, որ կարելի է խրճիթատէրը կը գայ, բայց չեկաւ, հացից էլ իրան համար ճանապարհի պաշար վերցրեց և սկսեց ճանապարհուել: Խրճիթից դուրս գալուց տեսաւ, որ մի ձայն է գալիս. ձայնը մօտեցաւ, տեսաւ որ մի քաջ երիտասարդ է: Երիտասարդը բարկացած հարցրուց Սիմէօնից: — Դու ով ես, քեզ ինչ կայ այս տեղ հիմա. այս բոլակիս գլուխդ կտամ: Սիմէօնն ասաց ճանապարհի մարդ եմ քաղցած էի, մօտեցայ այս տնակին. բաւական սպասեցի մարդ չեկաւ վերջը քաղցածութիւնը ստիպեց հացից կերայ և հետո էլ քիչ վերցրել եմ. երիտասարդը հրացանը վզից հանեց, որ խօկոյն

զնգակահար անի Սիմէօնին. բայց Սիմէօնն էլ
իւր քաջութիւնը չկորցրեց. բռնեց հրացանի
ծայրիցը և երիտասարդին զլորեց գետին, սրտին
չօքեց ու ասաց. Ամօթ քեզ համար ով երիտա-
սարդ, տեսնում ես, որ ես ոչ մի զէնք չունեմ,
ինչու ես նամարդութիւն անում զէնքդ ինձ վե-
վերայ բարձրացնում: Երիտասարդը ձեռքը մեկնեց
որ Սիմէօնին բռնի ու սպանի: Բայց Սիմէօնը
խնդրեց, որ ժամանակ տայ մի քանի խօսք սա-
ղով ասիլ նրանից յետոյ ինչ ուզում է անի. — Դու
մի ասիլ այդ եղեգնեա խրճիթը Խզրօղլի Ալուն
աւազակային բնակարանն էր, որ ամբողջ Ղարա-
բաղը կամ Աղջաբաղու անապատը սարսափի մէջ
էր պահում: Կամ թէ ճիշտն ասած Խնձորեսկեցի
Ղազաղ Լալան էր: Սիմէօնը սաղն առաւ ձեռքը.
տեսնենք ինչ է երգում, Լալան ինչ է լսում կամ
Լալան ինչ է երգում, Սիմէօնը ինչ լսում:

Սիմէօն.

Եթէ որ աւազակ ես, մարդդ ճանաչիր,
Եթէ չէ, զլուխդ հիմա կը ջարդեմ,
Քանի ընկեր ունես բոլորին կանչիր,
Եթէ չէ զլուխդ հիմա կը ջարդեմ:

Լալան.

Աչքերդ բաց արա մի լաւ մտիկ տուր.

Իմացիր, որ ես ուժեղ մի քաջ մարդ եմ,
Դու գառն, ես գայլ, ինձ պատահեցիր,
Հիմայ քո միտդ ես կը մաքրազարդեմ:

Սիմէօն.

Հասկանող մարդ պէտք է խօսքս իմանայ,
Խիլայ քաջ մարդ պէտքէ, որ ուժիս գիմանա.
Ես ձեռքս հուփ տամ, ով որ բանայ,
Եթէ որ չի բանաս ճանապարհորդ եմ:

Լալան.

Միթէ բանաստեղծ եմ, խօսքդ իմանամ,
Եթէ քո սլօխի հինգ տակ զիմանամ,
Եթէ որ ձեռքդ ես իսկական բանամ,
Քո «Փառքիբարձունդ» այն վախտ կը կարգամ:

Սիմէօն.

Սիմէօնը ցոյց կտայ իւր զօրութիւնը,
Մեռնելու ես քաշի քո պատրաստութիւնը.
Ձեռքովդ քանդիլ տուր գերեզմանատունը
Գլուխդ սանդղումը հիմա կը ջարդեմ:

Լալան.

Միթէ աւազակ Լալան դու չե՞ս տեսել,
Այս տեսակ նեղ տեղ ինքդ չե՞ս ընկել:

Այդ պէս որ դու ես ինձ հետ սկսել,
Հիմիկ մարմինդ ես ձեռքով կը բրթեմ:

Երգը վերջացնելուց յետոյ Լալան սկսեց
էլի բռնել Սիմէօնին, որ սպանի, բայց Սիմէօնն
էլ Լալուց պակաս չէր ճի բռնեց զրաւ տակին:
Եւ սկսեցին կռւել, այդ միջոցին քանի ձիաւոր-
ներ հեռուից գալիս են դէպի զրանց. ձիաւորները
մօտեցան, տեսան, որ Խորօղլի աւագակ էլեազն
է իւր խմբովը գալիս է: Ելեազը տեսաւ, որ մի
անծանօթ մարդ ուղղւած է, որ իւր քաջ ընկեր
Լալուն սպանի, զարմացաւ և ուզեց անծանօթին
խկոյ թողել տեղն ու տեղը: Անծանօթը խընդր-
ւեց ասաց մի սպանիր, այլ ինչդեմ տեղեկանաւ
պատճառը և յետոյ ինչ ուղղւած ես արա և սկսեց
պատմել հանգամանքը. Խորօղլի էլեազը զրա
համար շատ նեղացաւ Լալունանից և ասաց. Ինչու
ես մարդուն զուր տեղը նեղացնում կամ չար-
չարում և մինչև անգամ ուղղւած սպանել, միթէ
տովածին հաց չեն տալ, կամ թէ աւագակին միթէ
հիւր չի լինիլ և բացի զրանից, որ այդ մարդը
ճանապարհորդ է և քաղցած. այդպիսի մարդկանց
պէտքէ պատուել, իսկ դու անպատուում ես. դու
մարդ և աւագակ մարդու գործ չէ.

Ելեազը Սիմէօնին ուր գնալը իմացաւ, հետը
վերցրեց տարաւ Բագու գնացող խճուղու ճանա-
պարհի վերայ իջևանատուն հասցրեց, 25 մանէթ

փող տւեց և պատւիրեց, կառապաններին, որ
անփորձ հասցնեն Բագու. և մի նամակ էլ բերեն
Սիմէօնից թէ չէ, հակառակ դէպքում արժանի
պատիժը կը հասցնէ կառապաններին: Կառապան-
ները Սիմէօնին անփորձ հասցրին Բագու և ի-
րանից էլ նամակ բերին յետ դառնալուց իրանց
հետ, հասցրին Խոր էլեազին: Ելեազը միամտացաւ,
որ Սիմէօնը անփորձ հասաւ. Բագու. Բագու
հասնելով փողոցներով դէս դէն նայելով դէպի
գեղեցիկ և հարուստ խանութները որպէսզի մի
իջևանատուն ճարի, իջնի էնտեղ: Խանութպանե-
րից մէկը տեսնեով Սիմէօնին, որ սուրիչ երկրից
է և նորեկ է կանգնացրեց նրան և սկսեց խօ-
սացնել. հարցրուց անունը, ազգանունը, գիւղը
կամ գաւառը և Սիմէօնը բոլորը մանրամասն
պատասխանն տալիս էր: Խանութպանն ասաց
երբ որ իջևանատուն ես փնտրում աւելի լաւ է
համեցէք այս գիշեր մեր տանն մնայ: Սիմէօնն
շնորհակալ եղաւ և գնաց խանութպանի տունն:
Քաւականի ժամանակ ճանապարհորդութիւն ա-
նելուց Սիմէօնը թէ ինքը և թէ բոլոր հագնելիք
հագուստը կեղտոտուել էր. երեկոյեան գնաց բաղնիս,
որպէս զի լուացւի—մաքրւի բաղնիսում. շորերը
հանելիս գլխարկը վերցրուց գլխից տեսաւ որ
գլխարկումը մի ինչոր բան շրխի շրխկում է.
ուշադրութեամբ գլխարկը փնտրեց, տեսաւ որ
Միջին Ասիայում պատերազմի ժամանակ խա-

նութումը գլխարկի մէջ դրած երկու հագար մահէթ դրած թղթէ փողն է. մինչև այդ ժամանակ բոլորովին մտքովն անգամ չէր անցել այդ երկու հագար մանէթը:

Սիմէօնն լացեց, շուտ դուրս եկաւ բաղնիսից, գնաց շուկայ առաւ մի ձեռք լաւ հագուստ հագաւ, էլի վերադարձաւ նոյն մարդու տունը: Երբ մարդը Սիմէօնին տեսաւ, զարմացաւ Սիմէօնի այդպէս շուտ փոխելուց: Այս անգամ տնատէրը ուրախացաւ իւր մէջ, որովհետև Սիմէօնի առաջին տեսնելուց սիրելի էր նորան, որ այս աղան շատ ազնիւ և խելօք երիտասարդ է երևում և ես էլ քանի որ աղայ ժառանգ չունեմ, մի հատ աղջիկ է, ընդունեմ այս աղային ինձ որդի, քանի որ այդքան լաւ է երևում և ինքն էլ գիւղացի է, վատ սովորութեան և կեանքի ծանօթ չի լինիլ. սա ճշմարիտ իմ սրտիս ուզած աղան է Աստուած ինձ է պարգևել: Սիմէօնին լաւ պատեց ու յետոյ սկսեց Սիմէօնին զանազան հարցեր տալ և Սիմէօնն էլ ամեն մի հարցին խելօք պատասխան էր տալիս: Տնատէրը ասաց. Ինչու են ձեր երկրին Ղափան անուանում: Սիմէօնը ասաց. — Ղափան անունը թուրքերէն է, քանի որ մեր երկրի թուրքը շատ է դրա համար էլ Ղափան են ասում: Այնտեղ կայ հին հայոց Բաղդասար թագաւորից մնացած բերդ թուրքերը բերդին Ղալա են ասում և այդ անունիցն է որ

կոչւում է Ղափան: Այդ երկրում կամ այդ բերդումն են ապրել կամ քաջագործութիւն արել յայտնի զօրաւորներ կամ զօրապետներ. օրինակ՝ Դաւիթ բէկը, Թորոս Իշխանը կամ քաջ Աղասին և միւսները:

Սիմէօնի այդպէս խելացի խօսելուց պարոնն տւելի ուրախացաւ: Եւ իւր մէջ վճռեց, որ սա անպատճառ իմ որդիս է այսուհետև: Այժմ տեսնենք աղջիկը ինչպէս է վերաբերում դէպի այդ անծանօթ երիտասարդին: Աղջիկը, որ մի 15 տարեկան մի չափանուած գեղեցիկ աղջիկ էր, որ նմանը չկար: Աղջիկն էլ աղէն տեսնելուց կամ թէ երկար խոսակցութիւնից յետոյ անի էր անում թէ անի երանի կլինէր, որ այս երիտասարդին իմ հայրս ընդունէր իւր փեսացու և ես էլ լինէի նրա նշանած. աշխարհիս մէջ ամենաբախտաւորին մէկն էլ ես կլինէի: Այդքան կարճ միջոցում աղայի սէրը այնպէս էլ մտել աղջկայ սիրտը կամ թէ աղջիկը այնպէս էր սիրում աղային, որ կասես թէ երկուսը ծնւելուց մինչև այսօր իրար հետ էին ապրել, իրար հետ մեծացել, ուզում էր մինչև անգամ աղջիկը Սիմէօնին աչքով ունքով քաշել դէպի իրան, դեռ մինչև անգամ իրար հետ էլ ոչ մի անգամ չը խօսացած: Խօսացին մինչև գիշերւայ ժամի 1-ը, պառկեցան քնելու. բայց մինչև առաւօտը աղջկայ քունը բոլորովին չը տարաւ, մնացել էր Սիմէօնի սիրովը վառւած:

Առաւօտը պարոնը շուտ վերկացաւ, գնաց խանութ
և աղջկանը պատկրեց, և ասաց. Աղջիկս, Նաբաթ,
երբոր հիւրը վերկենայ լաւ կը պատուէք. Նա-
բաթի ուղեին էլ հենց դա էր. ասաց ու գնաց.
Նաբաթը քանի անգամ միմեանց վերայ զգուշու-
թեամբ գնաց մտաւ Սիմէօնի ննջարանը, տեսնի
թէ զարթնել է թէ չէ. բայց Սիմէօնն ճանապար-
հորդութիւնից շատ նեղացած լինելով դեռ անուշ
քնի մէջ էր, իսկ Նաբաթն էլ շատ էր ցանկանում,
որ շուտ վերկենայ խօսէ հետը, բայց չէր հա-
մարձակուում. Վերջապէս Սիմէօնը զարթնեց, և
սկսեց զիր կարգաւ. հա կարգում էր «Պըլպուղուն»
դիրքը, որ պահում. էր միշտ հետը և միշտ էլ
կարգում էր: Նաբաթը ջուր տարաւ դրաւ մօտը
երես սրփիչ դրաւ. ու ինքը դուրս եկաւ. Սիմէօնը
վերկացաւ լուացւեց, հագնուեց, մազերը սանրեց.
այդ րոպէին Նաբաթը մտաւ սենեակը, բարև
տաւ Սիմէօնին. հա էլ բարևն առաւ, յետոյ
սկսեց հետը խօսել, կամ թէ հարցնել օտարու-
թիւն գալու նպատակը: Բաւականին երկար խօ-
սացին աղջիկը շատ խնդրեց շատ չարչարեց
որ համոզացնէ Սիմէօնին չը գնայ սիրեկանի
յետեից, այլ մնայ իրան առնէ կամ թէ իրան
ծնողներն էլ շատ ուրախութեամբ ընդունում
են և հօրը ունի շատ մեծ կարողութիւն, բոլոր
այսուհետև իւր սեփականութիւնը կլինի և ինքն
էլ կլինի ամենահարուստ ու բախտաւոր ու եր-

ջանիկ մարդը, ունենալով իւր նման կին և հօրը
անազին կարողութիւնը, բայց Սիմէօնը դարձեալ
չը համոզւեց: Վերջումը Նաբաթը տեսաւ, որ
Սիմէօնը չը համոզւեց, սկսեց ծամերից սազ շինել
և երգել ու երգով համոզացնել Սիմէօնին:

Այժմ տեսնենք, Նաբաթը ինչ է երգում կամ
Սիմէօնն ինչ պատասխանում:

Նաբաթը.

Գոյնիդ մտիկ տալով ցաւդ իմացայ,
Արի ինձի ուզիր դու այս տեղ մնա,
Իմ սրտիս ցաւերը բոլորը բաց ա,
Արի ինձի ուզի դու այս տեղ մնա:

Սիմէօնը.

Գոյնիս մտիկ տալով ցաւս իմացար,
Ինձ սիրեկան ունիմ չեմ կարող մնալ,
Թէպէտ քո ցաւերդ բոլորը բացար
Ինձ սիրեկան ունեմ չեմ կարող մնալ:

Նաբաթը.

Ոսկի թափ նման չալ — չալ աչքերս
Հինգ օրւայ լուսնեանման կեռ-կեռ ունքերս,
Քիթս տկոզնի նման, թշերս վարդի,
Արի ինձի ուզի այստեղ մնա:

Տղան.

Նրան աչքեր ինչպէս աչքեր չը լինի,
Նրան ունքերին պէս ունքեր չի լինիլ,
Նրան թշերի պէս թշեր չի լինիլ,
Ես պարզն եմ ասում, չեմ կարող մնալ:

Աղջիկը.

Մնունս Նաբաթ է, հայրս է Նազար,
Բաժինքը է տալիս քառասուն հազար.
Իմ պատկերս է քաղցը, խօսելս ճարտար,
Արի ինձ ուզիր դու այստեղ մնա:

Տղան.

Թէ Սիմէօնը ես եմ չեմ կարող մնալ.
Իմ տեսած ակջկան աչքերն է չալ—չալ,
Ինչպէս յոյս եմ տւել, չեմ կարող մոռանալ,
Նուպարին չի տեսած չեմ կարող մնալ:

Երգը վերջացնելուց յետոյ Սիմէօնը նախա-
ճաշիկ արաւ ու շնորհակալութիւն արաւ ու ճա-
նապարհեց, դնաց քաղաքը, պարոն Նազարին էլ
շնորհակալութիւն յայտնեց, յետոյ անցաւ դնաց
բաւականին ապրանք առաւ, հակեր կապեց. հաս-
ցըրուց նաւահանգիստ բազաժ տեց, որ ապրանքը
համի կրասնաւոգսկ, ինք էլ նաւ նստեց ճանա-
պարհեց գէսլի կրասնաւոգսկ: Նաւը նաւահան-

գասից երբ արդէն բաւական հեռացել էր, յան-
կարժ նաւի մէջ հրդեհ գոյացաւ նաւի մէջ իրա-
բանցում ընկաւ չէին իմանում թէ ինչ անեն
ինչպէս աղաւունք իրանց փախչելու հնար չկար
ուրիշ տեղից, ոչ մի փրկութեան ճար չկար:
Սիմէօնը մտածեց ասեց լաւ է միանգամից ջուրն
ընկնեմ խեղդւեմ քան թէ կրակի մէջ այրւեմ,
ուստի վճռեց իրան գցել ծովի մէջ, երբ որ կրակը
արդէն բռնել էր նաւի ամեն տեղը Սիմէօնն
մօտեցաւ նաւի ծայրին և իրան գցեց ծովը, բայց
իչքան մեծ եղաւ Սիմէօնի զարմանքը երբ իրան
տեսաւ ոչ թէ ծովումը, այլ մի փոքր նաւակի
մէջ. այդ նաւակը շոգենաւի նաւակն էր և մի
թովով էլ կապած նաւից, Սիմէօնն իսկոյն կարեց
նաւակի թովը և մի կերպ հեռացրեց նաւից:

Սիմէօնն տեսաւ որ թէկուզ նաւակի մէջն
է, բայց դարձեալ ազատութեան յոյս չունէր
մտածում է թէ շուտով փոթորիկ կը բարձրանայ
կամ թէ նաւակը կը շարժի և կը շրջի ինքը
էլի կը մահանայ: Յոյսը չկորցնելով էլի սազն
առաւ ձեռքը և սկսեց սուրբ Սարգսից օգնու-
թիւն խնդրել:

Այժմ տեսնենք Սիմէօնն ինչ է երգում և
Սուրբ Սարգիսը ինչ է լսում:

Այս ինչ պատահմունք է ինձ պատահեց,
Իմ վերջին օրս է ծովումը մեռնել:

Այսուհետև ես կենդան չեմ մնալ,
Ճակատիս գրեած է ջրումը թաղւեմ:

Երեք հարիւր տասնութը հայրապետը,
Յովհաննէս Մկրտիչ Սուրբ Կարապետը.
Յիսուս Քրիստոսը նրանց Վարդապետը,
Օգնութիւն հասցնէ այստեղ չի կորչեմ:

Գրիգոր Լուսաւորիչը Վիրապու հորիցը,
Յովնան Մարգարէն ձկան փորիցը.
Կը խնդրեմ նրանց թափող Տէրիցը,
Ինձ էլ թող ազատէ ես էլ պսակւեմ:

Սիմէօն կարօտ մնացիր դու Նուպարի անունին,
Նւանդուն սրտով կանչի Սիմէօն ծերունուն.
Սուրբ Սարգիսի հետը ծովիցը հանեն,
Նուպարին պատկերը, մէկ էլ ես տեսնեմ:

Երգը վերջացնելուց յետոյ տկաւ որ հեռւից
մի բարկաս է գալիս հրդեհեւած նաւին օգնութեան:
Նաւին մօտենալիս բարկասի կարգադրիչը նըկա-
տեց, նաւակի մարդին բարկասը մօտեցրեց նա-
ւակին բաշեց բարձրացրեց նաւակից Սիմէօնին
ու դրաւ բարկասում: Այժմ Սիմէօնն Աստուծոյ
ողորմութիւնովը իրան ազատւած էր համարում:
Բարկասը ճանապարհեց հասաւ Ուզուն Ազա
նաւահանգիստը: Բարկասի կարգադրիչը տեսաւ,

որ Սիմէօնն շատ խելօք ու ազնիւ տղայ է երե-
ւում, մտքումը աւաց. ախ երանի կլինէր, որ
այս տղան իմ քոյրս ուզէր: Կարգադրիչը այս
մասին Սիմէօնին յայտնելու կամ առաջարկելու
համար չուզեց խօսքով ասի, այլ սազն առաւ
ձեռքը և սկսեց Սիմէօնին երգով հասկացնել իւր
քուրը Սիմէօնին տալու համար: Այժմ տեսնենք
բարկասի կարգադրիչը ինչ է երգում և Սիմէօնը
ինչ է պատասխանում:

Ես քեզ ծովիցը հանեցի,
Դու վերկաց գնանք մեր տուն.
Իսկոյն մահից ազատեցի,
Դու վեր կաց գնանք մեր տուն:

Սիմէօնը.

Ես խնդրում եմ եղբայր տղայ,
Ինչի համար գամ ձեր տուն.
Թէ ցաւ ունեւ ինձ պարզ ասա,
Ի՞նչ գործ ունեւ ձեր տանը:

Կարգադրիչը.

Շատ հիւրասէր է իմ հայր,
Նմանապէս ծնող մայրս.
Քեզ եմ տալու Աշխէն քոյրս,
Դու արի գնանք մեր տունը:

Սիմէօնը.

Ուզում ես քեզ պարզն ասեմ,
Սմաչում եմ քեզ հետ խօսեմ.
Տարիուկէս է նշանւած եմ,
Ես չեմ քանդիլ իմ պայմանը:

Կարգադրիչը.

Եթէ որ ճշմարիտ խօսես,
Դու քո փափագիդ կը հասնես.
Կարգադրիչ Արշակին լսես,
Դու վեր կաց զնանք մեր տունը:

Սիմէօնը.

Ուզում ես լաւ իմանաս,
Չեմ կարող այստեղ մնալ.
Աւելորդ է շատ խօսալ,
Չի կարող մնալ Սիմէօնը:

Կամանդիրը երբ տեսաւ, որ Սիմէօնը սիրե-
կանի յետևից է գնում, իւր առաջարկութիւնը
աւելորդ է քոքը մասին, պատուեց ու բարի
ճանապարհ մաղթեց, Սիմէօնն վերադաձաւ եկաւ
նաւահանդատից ապրանքն ստացաւ. ուրիշ նաւով
էր ուղարկել ապրանքը, անմիա՞ս հասել էր.
ստացաւ ու յետը վերցրուց ու երկաթուղու

կայարաններում առետուր անելով հասաւ Չա-
քիչլար: Սիմէօնը Չաքիչլար հասնելուց ման եկաւ
իջևանատուն ճարելու, բայց չգտաւ, որովհետեւ
թուրքեստան էր, բոլորն էլ թուրք բնակիչներ
էին, մի քանի հայ խանութատէրներ կային: Սի-
մէօնը գնաց մի հայի խանութատէրի խնդրեց,
որ իրան ընդունեն մօտներին մնալու այս գիշեր:
Այդ խանութատէրը շատ սիրով և ուրախութեամբ
ընդունեց և այդ երեկոյ շատ լաւ պատուեցին.
խոսակցութեան ժամանակ Սիմէօնը յայտնեց իւր
ով և որտեղացի լինելը, իսկ տղերքն էլ յայտնե-
ցին, որ մենք Ղարաբաղի Կաղարծի գիւղացի են
երկու եղբոր որդիք են, մէկին անունը Յովհանէս
է իսկ միւսինը Բաբայ: Երբ բաւական ուրախու-
թիւն արին, խօսացին մինչև գիշերւայ ժամի
առանկերիւսը, յետոյ սկսեցին պառկել քնելու,
Սիմէօնին ցոյց տւին, մի լաւ պատրաստած
մահճակալ, որի վերևը կախւած էին շատ պատ-
կերներ տղամարդկանց, կանանց և աղջկերանց:
Տեսնելով այս պատկերները, Սիմէօնը էլի յիշեց
իւր Նուպարին և ուշի ուշով սկսեց յետաքրքր-
ութեամբ նայել պատկերներին, յանկարծ ուշ-
քօփն ընկաւ մի պատկեր, նմանացրուց Նուպարին
և ուշադրութեամբ մտիկ արաւ, տեսաւ, որ ճշ-
մարիտ Նուպարի պատկերն է: Այստեղ Սիմէօնը
էլ չի պառկեց, այլ ասաց Բաբայ, Իւան, քիչ
ապասեցէք, մի քնէք, իմ դարդս ձեզ բացատրեմ

և սագն առաւ ձեռքը սկսեց երգել:

Քեզ եմ ասում պարոն Իւան,
Այդ պատկերը ձեր ինչն է.
Քեզ պահապան մեր Սուրբ նշան,
Այդ պատկերը ձեր ինչն է:

Իւանը.

Բարեւ եկար դու մեր հիւրը,
Այդ պատկերդ է իմ քոյրը.
Քեզ պահապան մեր սուրբ տաճարը,
Իսկ եմ ասում իմ քոյրս է:

Սիմէօնը.

Ձի կարծես թէ անհարմար եմ,
Ման եմ գալիս դրան ճարեմ.
Դրա համար խելագար եմ,
Այդ պատկերը ձեր ինչն է:

Իւանը.

Ի՞նչ ես խօսում դու ազատ,
Տէրտէրը քեզ չի աւել խրատ.
Հայրով մայրով ենք հարազատ,
Այդ պատկերը իմ քոյրս է:

Սիմէօնը.

Գիւղս Չափնի հայրս Թուման,
Իմ մօրս անունն է Մարջան.
Սիմէօնին ճանաչիր իշխան,
Այդ պատկերը ձեր ինչն է:

Իւանը.

Գիւղս Կաղարծ հայրս Ղազար,
Իմ հայրս խօսող է ճարտար.
Իմ քւորս անուն է Նուպար,
Այդ Նուպարը իմ քոյրս է:

Երգը վերջացնելուց յետոյ, Իւանը շատ նեղացաւ Սիմէօնից, թէ ինքն անտես անձանք թաւադ, ինչու է այդպէս հարձակուում, թէ այդ պատկերիդ աղջիկը, ես ուզում եմ, որովհետեւ սիրտհարւած եմ, իհարկէ այդ խօսքերը Իւանին դժւար թւած և դրա համար էլ շատ նեղացաւ: Բարբա՛ն տեսաւ, որ Իւանը շատ է նեղացել, բոլորովին գունաւորւել է, մէջ մտաւ խօսք բացաւ սկսեց խօսալ ու Իւանին հանդարտացնել և Սիմէօնին էլ միամտացնել ասաց: Սիմէօն, չի վախենա, կամ թէ չի վախենա Իւանը դեռ անփորձ երիտասարդ է, այդ խօսքերը իրան համար ստոր է թւում, բայց և ինքն ել շատ աւերախ կլինի, որ դու իրան քոյրը ուզես: Համ էլ

սկսեց մի առակ ասելը, որ դրանց ուրախացնէ
 և մոռացութեան տայ Իւանին չարութիւնը, ա-
 սաց: «Մի վարդապետի տաացին, վարդապետ
 տրախացիր քեզ համար մի լաւ աղջիկ են ուզե-
 քո հաւանած և քեզ շուտով պսակելու են: Վար-
 դապետը սկսեց շատ սաստիկ լաց լինել, ասացին.
 Վարդապետ, ինչո՞ւ ես լաց լինում, չէ որ քո
 միակ ցանկութիւնն է պսակելը և դա էլ շուտով
 կը կատարւի, իսկ դու ուրախանալու փոխարէն
 լաց ես լինում»: Վարդապետը պատասխանեց
 ասեց, վախենում եմ սուտ լինի: Սիմէօն մի-
 նեղանալ, հիմա Իւանը նրա համար է չարացել,
 որ վախենում է, թէ քոյրը չի ուզես: Իւանը
 հանդարտեց վեր կացան քնելու: Առաւօտեան
 վեր կացան սկսեցին էլ իրանց առետուրն անել:
 Սիմէօնն, մի օր հինգ օր տասն օր մնաց այդ
 տեղ ոչ միտեղով չի գնաց, որովհետեւ այդ տեղ
 էր վերջապէս, իւր բուն նպատակը, որ և գտաւ.
 տեսան, որ Սիմէօնը իրանցից չի հեռանում:
 Սիմէօնն էլ իրան հետ բերած ապրանքը դրին
 խանութում և Սիմէօնին էլ ընկերացրին ու սկը-
 ցին սուտուրը: Վեց ամիս առետուր անելուց
 յետոյ, Սիմէօնը ասաց արդէն ժամանակն է, ես
 պէտքէ գնամ: Բերին իրան հասնելիք բաժինը
 տին իրան և բարի ճանապարհ մաղթելով ու-
 ղարկեցին: Սիմէօնը ճանապարհւեց, երկար ճա-
 նապարհորդութիւնից յետոյ, մի օր հասաւ Կա-

ղարծի գիւղը: Դեռ Կաղարծի գիւղին չը հասած,
 կամ ճանապարհը չիմանալով հասնում է Ղարա-
 բաղի Աղղամ սնւանի թուրքաբնակ գիւղը, որ
 արդէն մօտ է Կաղարծին, պատահելով մի հայ
 ծերունի մարդի, որը և Կաղարծի գիւղին մօտիկ
 գիւղացի էր, հարցնում է Կաղարծի գիւղի ճա-
 նապարհը. բայց ծերունին հարցնում է Կաղարծի
 գիւղը գնալու պատճառը, Սիմէօնը խօսքով չի
 ասում, այլ սաղն առնում է ձեռքը, սկսում եր-
 գելով պատմել սրտի ցաւը:

Հարցնում եմ քեզ ծերունի մարդ,
 Ուզում եմ, ես Կաղարծի գնամ.
 Կաղարծ ունեմ հօտաւէտ վարդ,
 Հասնեմ Կաղարծ վարդս տեսնեմ:

Վարդս տեսնեմ ձեռքը բռնեմ,
 Սէրս իւր սէրին խառնեմ.
 Նուպարիցս փափագ առնեմ,
 Զեռքը բռնեմ պսակ գնամ:

Ապէր դու էլ Աստուած կանչի,
 Բալքեամ զործս կանաչի.
 Զի ասես թէ սա բան չի,
 Աղօթք արա ես մօտենամ:

Սիմէօնն եմ ես շատ տկար եմ,

Յաւով դարդով անհամար եմ,
Ես իսկ իմ սիրածիս տէր եմ,
Ես բժշկւեմ մօտը միամ:

Երգը վերջացնելուց յետոյ Սիմէօնը ծերունու հետ Աղդամից ճանապարհ լնկաւ, երբ բաւականին եկան և մօտեցան Կաղարծի գիւղին, ծերունին բաժանւեց Սիմէօնից և Սիմէօնին էլ ցոյց տաւ Կաղարծու ճանապարհը. Սիմէօնը հասաւ Կաղարծի գիւղին մօտիկ մի աղբիւր կար, աղբիւրի մօտ հանգստացաւ, քիչ յետոյ նուէջը եկաւ գլուխը դրաւ մին քարի վրայ սկսեց, որ քիչ հանգստանայ, այդ տեղ քունը եկաւ քնեց: Երեկոյեան մօտ Նուպարը կուծը վերցրուց եկաւ աղբիւրից ջուր տանելու: Նուպարը տեսաւ, որ աղբիւրի մօտ մի ծառի տակ մի տղայ պառկած է մօտեցաւ բաւականին մտիկ արաւ, տեսաւ որ ճշմարիտ իւր սիրելի Սիմէօնն է: Այդ տեղ Նուպարը փառք տաւ Աստուծուն և շատ ուրախացաւ, որ վերջապէս իւր սիրելու երեսը տեսաւ, որին տարիներ սպասում էր և գիշեր ցերեկ մի բօպէ մտքիցը չէր ընկնում: Նուպարը ուզեց, որ կանչի վերկացնի, բայց յանկարծ չուզեց զարթնացնել, այլ ծամերից սազ շինեց և սկսեց երգով զարթեցնել և այսպէս.

Աչքերդ բաց քնած տղայ,

Վերկաց տեղէդ տեսնեմ ո՞վ ես,
Իմ մտքերս շատ—շատ վաղա,
Իմ տեսած տղի անով ես:

Աչքերդ բաց վերկաց տեղէդ,
Համբոյր առնեմ ոսկի բեղէդ.
Ծաղիկ քաղեմ ես քո բաղէդ,
Տեսնեմ ի՞նչպիսի հոտով ես:

Ուզում եմ քեզ ես ճանաչեմ,
Ուրիշ լինես ես կամանչեմ.
Բարձր ձայնով քեզ կանչեմ,
Քնից կը գրկւես կր խոովես:

Քնած տղա, տեղադ վեր կաց,
Իմ սրտիս ցաւերը իմաց.
Իմ սրտիս կոճակը դու բաց,
Նուպարին աչքին շատ լաւ ես:

Երգը վերջացնելուց յետոյ տեսաւ, որ Սիմէօնը դարձեալ չէ զարթնում, ծաղիկներից մի փունջ պատրաստեց, թրջեց ջրում ու բերաւ Սիմէօնի երեսին թափ տւեց: Ջրի ցուրտ կաթեղները իրար յետեից ընկնելով Սիմէօնի տաքացած երեսին, Սիմէօնը աչքերը բացաւ և զարթնեց և կարծեց թէ անձրև է գալիս: Բայց որքան մեծ եղաւ զարմանքը, երբ աչքերը բացաւ

տեսաւ, որ անձրև չկայ. մօտերքին մտիկ արաւ,
տեսաւ որ էլ ամնաւոդսկու երազում տեսած
աղջիկը: «Վահ, բարև Նուպարս» ասեց ու բար-
ձրացաւ գրկեց ու համբուրեց իւր աննմանին:
Նուպարը ջուր բերաւ, Սիմէօնը երեսը լւաց,
Նուպարն էլ Սիմէօնին համեցէք արաւ իրանց
տուն, ու գնացին: Սիմէօնն ու Նուպարը գնացին
տուն, Նուպարը, որ տարիներ էր մի անգամ
ուրախութեան նշան չէին տեսել, երեսին այժմ
ով որ Նուպարին տեսնէր կասէր, որ աշխարհիս
միակ ուրախութիւնը, կեանքը կամ վայելչութիւ-
նը սրանն է, ծնողները հարցրին Նուպարից ու-
րախանալու պատճառը և Նուպարն էլ ասաց, որ
ուրախութիւնս սա է, ցոյց տալով Սիմէօնին,
որ այդ մօտին արդէն ծնողները գիտէին իրանց
աղջկայ սիրահարելը և սպասում էին, մի օր,
ուրախ օր իրանց այն փեսային, որը Աստած էր
իւր ձեռքովը այդ սէրութիւնը հաստատել
իւրանց մէջ և ահա այդ էլ այն օրը. ծնողները
տեսնելով Սիմէօնին, որ շատ մի բարի ազնիւ և
խելօք ու ազնիւ երիտասարդ է երևում,
շատ ուրախացան, համբուրեցին ինչպէս իրանց
երրորդ որդի համարելով, լաւ ուրախութիւններ
արին: Սիմէօնը քանի օր մնաց այդ տեղ նշան
տաւ և հարսանեաց պատրաստութիւն քաշել
տաւ ու հարսանիքի ժամանակ դրաւ ու ինքը
ճանապարհ, ընկաւ եկաւ հասաւ իւր հայրենի:

Չափնի գիւղը, շուտով այդ տեղ էլ հարսանեաց
պատրաստութիւնը տեսան և շատ ուրախացան,
որ Սիմէօնն արդէն փոխւած խելօք ու իշխան
տղայ է: Հարսանիքը սկսեցին, Սիմէօնն քսանհինգ
մական և մեծ պատրաստութիւն վերցնելով, գնա-
ցին Նուպարին պսակեցին բերին:

Սիմէօնն հասաւ իրան փափագին, դուք էլ
հասնէք ձեր փափագին: Ամէն:

ՄԱՐԳ ՈՒ ԿԻՆ ԻՐԱՐԻՅ ՀԵՌԱՅԱԾ.

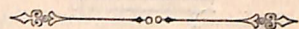
Ցերեկս գիշեր է, գիշերս խաւար,
Չեմ իմանում ի՞նչպէս անեմ սիրելի.
Հոգիս թառամւած է մարմինս տկար,
Չեմ իմանում ի՞նչպէս անեմ սիրելի:

Կանչում եմ բլբուլս, ձայնդ չի գալիս,
Ծիծաղս մոռացած տխուր մնալիս.
Գիշեր ու ցերեկ լալիս— եմ լալիս,
Չեմ իմանում ինչպէս անեմ սիրելիս:

Մի որցակ, որ բաժանվի հաւիցը,
Որցակին քունը չի տանիլ ցաւիցը.
Ծերը չի կշտանալ պառաւ հաւիցը,
Չեմ վիճում ինչպէս անեմ ես:

Մի գիշեր երազում եկել էր ինձ մօտ,
Թևիցը քաշեցի, որ ես քաշեմ հօտ.
Ափսոս այն երազ, որ վերջը եղաւ սուտ,
Սուտ երազը ես ինչ անեմ սիրելի:

Սշուղ Առաքելն եմ մենակ մնացած,
Սէրութեան համիցը մին քիչ իմացած.
Պառաւ մարդ եմ հարս օտար գնացած,
Զեմ իմանում ինչպէս անեմ սիրելի:

ՄԽԻԹԱՐ ԽԱԹԱՆԵԱՆՅ ՄԱԿԻՉԻՆ ԿՆԳԱՆ
ՉԱՓՆՅԻ:

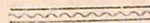
Էսօր ես եկել եմ ատենդ,
Բարբի օրս քեզ Ոսկի բաջի.
Փակված լուծ է բերանդ,
Որ չես խօսում Ոսկի բաջի:

Տեղդ պահում է տիկինդ,
Վերքին լինի աղօթ բանդ.
Նա է պահում աստիճանդ,
Երկմիտ չինես Ոսկի բաջի:

Մենակ ես թողել Միկիչը,
Պահապան Հազարափրկիչը.
Ուղուդ գործը լինի աչք,
Ազոթքովդ Ոսկի բաջի:

Սալդաթ գնաց Լալազարը,
Լաւ կը պահէ թագաւորը.
Ժկրտչին դու համբերի,
Էյի կուգայ Ոսկի բաջի:

Մկրտիչը ինձ շատ սիրաւ,
Քուչիցը ինձ կանչեց բերաւ.
Աշուղ Առաքելը ասաւ,
Ղորմի հոգուդ Ոսկի բաջի:

**ԿԱԽԱՐՑ ԳԻՒՂԱՅԻ ՈՒՍՏԱՅ ՄԱՐԳԱՐԻ ԵՒ ԿՈՒՔԱՆ
ՈՍԿԱՆԵԱՆՑԻ ԱՌԹԻԻ.**

Ասում է ուստա Մարգարան,
Փառք ունեմ քեզ տէր իմ Աստուած.
Իմ Թագուհուս հետ միաբերան,
Գոհ եմ քեզնից Տէր իմ Աստուած:

Համ տուող ես, համ էլ աննող,
Շատերին աչքերը խառնող,
Շատերին ձեռքիցը բռնող,
Մեզ էլ հասիւր Տէր իմ Աստուած:

Աստուած, ես քեզ ճանաչում եմ,
Օրով կեանքով կանաչում եմ.
Մի կողմով, ես ամաչում եմ,
Դու կիմանաս Տէր իմ Աստուած:

Դու կիմանաս մեր համբաւը,
Կամ վառը, կամ թէ լաւը.
Մեզ մի գցիլ մաքի ծովը,
Դու պահպանիր Տէր իմ Աստուած:

Աստուած, պէտք է ես համբերեմ,
Ամեն բանը մտաբերեմ;
Իմ ապրելի էրմը ճարեմ,
Դու լսող ես Տէր Աստուած:

Որը կայ ջրով է գնում,
Որը կայ քարով է գնում.
Որը կայ կրակով է գնում,
Ձիով էլ կան Տէր իմ Աստուած:

Ծաղրում են ինձ յիմարները,
Ձի եղար զաւակի տէրը,
Դու ես զաւակ աւոյ Տէրը,
Ինքզ զատես Տէր իմ Աստուած:

Խեղճ իմ եղբայր Գրիգորը,
Որդին, Հուռին ընկաւ հորը,
Հայրն ընկաւ սար ու ձորը,
Մնացածը պահիր Տէր իմ Աստուած:

Մէկ տարի նա մրմնջացաւ,
Առանց հոց, առանց ջուր մնացաւ.

Հայրը, մայրը տրանջացաւ,
Տեղ չի հասաւ Տէր իմ Աստուած:

Ուխտ եմ արել սուրբ Գէորգին,
Ծառայ կենամ նրան զօրքին,
Մեր Մայրը Աթոռ սուրբ կարգին,
Քեզ եմ խնդրում Տէր իմ Աստուած:

Ուստայ Մարգարան խնդրեց,
Աստուած, փականդ դռներդ բացեց.
Այս խօսքս նրկէնանց զրեց,
Յիշատակ է Տէր իմ Աստուած:

Ինձ համար դա մի մեծ բան ա,
Որդոց որդի դա կը մնա,
Մեզ համար դա մեծ նշան ա,
Էլի գոհ եմ Տէր իմ Աստուած:

Ես շինեցի Բեխու ժամը,
Առել եմ աղօթքի համը.
Կատարեցի Աստուծոյ կամը,
Քեզ յայտնի է Տէր իմ Աստուած:

Շատ մարդիքներ ունեն զաւակ,
Տեսնենք որն է առել փափազ.
Զաւակն էլ է դարդ ու կրակ,
Դէհ, ինչ ասեմ Տէր իմ Աստուած:

Իմ Թագուհիս Բեխեցի է,
Մարգիս Բէկին տունը լի է:
Պմեցէք խմենք զինի է,
Դու շէն կենաս Տէր իմ Աստուած:

Կաւարտեցի շնորհակալ եմ,
Կարելի է ես սխալ եմ.
Ես մի օրհնանք ձեզ ասել եմ,
Թող շուտ լսի Տէր իմ Աստուած:

Կաւարտեցիք ձեզ չեմ ատում,
Անխրատին եմ խրատում.
Ես կոտրած սիրտն եմ պատում,
Խնդրեմ լսես Տէր իմ Աստուած:

Աստուած ձեր որդիքը պահի,
Մոլորներին սիրաւ շահի.
Ում որ ունի Աստուած պահի,
Շատ ուրախ եմ Տէր իմ Աստուած:

Շատ մարդիք կան որդու տէր են,
Դէհ, ինչ անեմ, որ անսէր են.
Անհամ բնութեան տէր են,
Ես չեմ ուզում Տէր իմ Աստուած:

Ես գնացի Փիր դայու դանը,
Կարեցի մատաղ բանը.

Աբելի հայր Աբրահամը,
Զուրկ չի ֆապ Տէր իմ Աստուած:

Գնացի Տաթևու վանքը,
Նա օրհնի մեր օրը կեանքը,
Աշխարհում չի տեսանք տանջանքը,
Յոյս եմ կապում Տէր իմ Աստուած:

Աստուած, իսկ իմ յոյսս Դու ես,
Թէ խաւար եմ լոյսս Դու ես.
Այն կեանքումը չի անես անտես,
Խնդրում եմ քեզ Տէր իմ Աստուած:

Ես եմ գրել տամ այս բանը,
Թող լաւ լսի մեր Ղափանը.
Թագուհին է Մարգարի կինը,
Մեզ ջուխա պահիր Տէր իմ Աստուած:

Համ ողորմած, համ ողորմող,
Կամ առնող ես, կամ թէ տուող,³
Կամ շինող ես կամ թէ քանդող,
Ես նայում եմ Տէր իմ Աստուած:

Մարգարան է մեծ վարպետը,
Պահապան սուրբ Նահապետը.
Նուրիջանանց Կարապետը,
Զիով գնաց Տէր իմ Աստուած:

Սուգ մնացին ծնողները,
Վիզը ծռած երեխաները,
Երիտասարդ Մխիթարը,
Քարով գնաց Տէր իմ Աստուած:

Յակովբ հայրը Ոսկանեանը,
Մառէկն է նրան կինը.
Քաղցր լինի դադաստանը,
Արժան առնես Տէր իմ Աստուած:

Աստառածածին Մայրամ կոյսը,
Որ ծնել է Քրիստոսը,
Նա է մեր բոլորիս յոյսը,
Միշտ կանչում ենք Տէր իմ Աստուած:

Սեդրակ, Միսակ Արեգնակովը,
Յունւարին է կատարւում տօնը.
Դանիէլին է իւր նշանը,
Միշտ կարգում ենք Տէր իմ Աստուած:

Լսել ես Մովսէս մարգարան,
Խօսում էր Մասիսա սարան,
Յովնանը ձկան փորան,
Կենդան պահեց Տէր իմ Աստուած:

Հայոց օջախ Երուսաղէմ,
Կարելի է նրան թողեմ.

Ինչպէս կարելի է գեղեմ,
Մեր յոյսն է Տէր իմ Աստուած.

Աշուղ Առաքելն առէ,
Պէտք է, որ լսողը լսէ.
Աստուածակոյս խօսքը խօսը,
Զեզ պահապան Տէր իմ Աստուած:

Զափնի գիւղացի Մելիք Դադաեւների Տէր Գրիգորի որդի
Խաչատուր Եկեղեցի է շինում նոյն գիւղում, ի՛ յիշատակ
իւր հանգուցեալ եղբայր Անսունի Շմաւոնի.

Աստուածանից մի լոյս կաթեց,
Դադաեւին սիրտը ընկաւ,
Ինչպէս արեգակը ծագեց,
Զափնու համար լոյս լուսացաւ:

Բարի խորհուրդ ընկաւ միտքը,
Փափկացաւ դէմ ու դէմքը,
Ժամը շինեմ դա է պէտքը,
Հինգ հազար մանէթ վեր դրաւ:

Հինգ հազար արժան գնայ,
Որդոց որդի նա կմնայ,
Ղործի կասէ ով որ տեսնայ
Արքայութեան դուռը բացաւ:

Խաչատուր ապերը խօսեց յարմար,
Իսկոյն Չափնու գիւղին համար.
Ժամը շինեմ չի մնան խաւար,
Հիմիկ գործը փողըրաթ տւաւ:

Վեր առաւ Ակունց Վարդանը,
Պատրաստեց մշակ բանը,
Աստուած աջողայ իւր բանը,
Ուստան Կարունց Դաւիթը բերաւ:

Ուստա Դաւիթը բանն անէ,
Ուստաները զանազան է.
Ձի կարաց, որ գործը տանէ,
Աշակերտը գործը տարաւ:

Աշակերտը Առաքելն ա,
Նրա խելքը շատ աւել ա.
Ուստին գործը օրհնաք տալ ա,
Առաքելը օրհնանք առաւ:

Աշակերտն է ուստին որդին,
Հասնի ուստի սուտին, զորթին,
Սատանային գլուխը ջարթեն,
Իրան՝ ուստին հաւին հասաւ:

Ժողովուրդը հաւաքւեցին,
Հիմնատեղը շուտ քանդեցին.

Ամա Խաչուն չարչարեցին,
Եջեց ոչ նա հիմքը դրաւ:

Ես ասացի զոչաղ խաչի,
Կոխած տեղը կը կանաչի.
Տեսնող մարդը կեցցէ կանչի,
Նա Չափնեցուց լաւ դիմացաւ:

Երեցւանքուց բերաւ կիրը,
Ըրկենանցու զումը քարը.
Կամ քիւնջերը կամարները,
Դռան գլուխը Բագին տւաւ:

Խոջա Սարգիսը եղբայր Կափին,
Բերած քարը սաժին չափեն.
Փայ, փայ, զոչաղ. քար կը թափեն,
Շարի քարը Սարգիսը բերաւ:

Մելիք Դադահ սլարոն Անտոնը,
Եղբոր որդի Շմաւոնը.
Շինեցին Աստուծոյ տունը,
Ասում են օրհնանք Յակովբը տարաւ:

Ձի կարծես զաւակ չունես,
Մնաց, անմահ զաւակ ունես.
Ղումարբազ չէ, որ դարդ անես,
Հոգիդ միշտ կենդան մնաց:

Եկեղեցին մնացող է,
Թէ խէր, թէ շառ կատարող է.
Աղջիկ, տղայ պսակող է,
Այդ վարցիդ էլ քեզ մնացաւ:

Լոյս դառնաս հայր Տէր Գրիգոր,
Բարի մարդ էր զորմի հորը,
Օրհնելի ձեզ ծնող փորը,
Չեզ պէս բարի զաւակ բերաւ:

Տէր Գրիգորից զուք էք մնացել,
Ես չեմ կարող խօսել աւել
Արդարադատ պէտք է խօսել,
Լսողը ձեզ զորմի ասաւ:

Խաչատուր ասեր նոր սկսեմ,
Արդարադատ խօսք խօսեմ
Դու լաւ լսիր ես քեզ ասեմ
Այս աշխարհս ում մնացաւ:

Դուլս եկաւ յիշատակդ.
Ինչպէս ինչպէս արել ես կոտակդ,
Այն կեանք կառնես քո փափազդ,
Թէպէտ այս կեանք զուրկ մնացաւ:

Յիշատակներ շինող մարդը,
Այս է իմ խօսքիս զորթը,

Ինչպէս կայ վարովի վարդը,
Եկող տեսնողը հոտ քաշաւ:

Յիշատակ շինող մարդը,
Այս է իմ խօսքիս զորթը.
Ինչպէս կա վարովի վարթը,
Եկող տեսնողը հոտ քաշաւ:

Յիշատակը շատ լաւ բան է,
Նա արեգակի նման է.
Մահ չունի միշտ կենդան է,
Աշխարհիս միշտ արեւ աւաւ:

Մնաց Չափնու գիւղի համար,
Արժում է հա, քանի գոյմար,
Այսուհետեւ չէք մնալ խաւար,
Աստուած Չափնու որդի ասաւ:

Դադաեւին միտքը շատ ա,
Մեզ յոյս ունենք, Աստուած կտայ,
Աստուծակոյս համեմատ ա.
Բարի խորհուրդ միտքը բերաւ:

Դուք կանչեցէք միաբերան,
Լսի մեր սուրբ աւետարան.
Շինել տա մի ուսումնարան,
Ինչպէս ինքը ուխտը արաւ:

Դադաւին ազգանունը,
Թող օրհնի մեր սուրբ նշանը,
Պահապան մեր սուրբ կրօնը,
Նա Չափնեցոնց ուրախացրաւ:

Աշուղ Առաքելը ասէ,
Աստուած ինքը շուտով լսէ,
Տեսնող մարդը բարի խօսէ,
Յարութիւնեանցը այսպէս գրաւ:

Ն Ա Մ Ա Կ I.

Զախար Միւրգաշեանցիւն.

Գտնուումեմ Բագու Չախար, ես գրում եմ քեզ,
Առաջին բերանը բարեւում եմ քեզ:
Քանի ժամանակ է մոռացած ինձի,
Հիմի քեզ խնդրում եմ միտդ բերես մեզ:

Նիդեարան եմ, չեմ իմանում ինչպէս ես,
Նամակս գրում եմ հետը կը խօսես.
Ինչ որ խնդրում եմ նրան կլսես,
Նամակիս սխալին չի անես տնադ:

Մանեայ դու կը կարգես իմ գրածներս,
Պատմիր ծնողներիդ քանի շարքերս.
Դուք կը ներէք բոլոր սխալ խօսքերս
Աստուածանից Մանիայ դու առնես մուրադ:

Հսելով Գաւիթը այդ տեղ է լինում,
Ձեր գործի շահերը նա է պահում.
Եւ գործի շարերը ուղիղ է տանում,
Այնքան թող լաւ լինի չի լինի առադ:

Մանեայ ինձ տեղ բարեւ կանես մայրիկիդ,
Բոլորի գլխաւոր Չախար հայրիկիդ,
Թող արժանի լինեն իսկ քո փափագիդ,
Հարսանիքովդ մորթեն Բագ ու Ղազ:

Հսելով Ներսէսը այդ տեղ է լինում,
Եկած է Գանձակը այդ տեղ է ապրում.
Իրան փեշակն է իսկ բանացնում,
Ածիլով կամ մաշխնով նա կտրում էմազ:

Աշուղ առաքելն եմ նամակս գրել,
Իմանում ես հոգով սրտով է սիրել:
Կարելի է եղբայր սխալը ներել,
Մանեայ իմ նամակս կարդայ արայ հազ:

Ն Ա Մ Ա Կ II.

Զախար Միւրգաշեանցիւն.

Գրած նամակտ ստացի
Միամիտ կաց պարոն Չախար,
Ես կարդալով ուրախացի
Ուրախ ապրիս պարոն Չախար:

Ես կարգացի գրածներդ,
Հասկացել եմ քո խօսքերդ
Առաջ գնա քո գրածներդ,
Ուրախ կլինեմ պարոն Զախար:

Հոգով սրտով քեզ սիրում եմ,
Ամեն օր միտս բերում եմ.
Սխալ գրածդ ներում եմ,
Ես ներող եմ պարոն Զախար:

Քո սուտ խօսքիդ կը հաւատամ,
Քո զխտովդ ես պաշտ կտամ.
Ամեն օր ես օրհնանք կտամ,
Կանաչ կենաւ պարոն Զախար:

Օրհնեմ քեզ փափաղիդ հասնես,
Հիւրանոցումդ ուրախ ապրես,
Աստուած տա, դու խերը տեսնես,
Շատ լիանաւ դու պարոն Զախար.

Ձեռներս առաջդ խաչեմ,
Հոգով մարմնով քեզ աղաչեմ
Ե՞րբ կլինի ճակատդ պաչեմ,
Տեսնես կլինի՞ պարոն Զախար:

Մանեան կարգա, իմ նամակը,
Աստուած տա, իր փափաղը,

Երբ կլինի նրա պաակը,
Ես էլ տեսնեմ պարոն Զախար:

Իմ նամակս լաւ կը կարգես,
Ինչպէս ինքդ աղամարդ ես,
Ինձ համար հոտաւէտ վարդ ես,
Հոտով լինես պարոն Զախար:

Բարե կանես Թագազիւլին,
Կամ թէ իրան Մանեայ բալին.
Գոհ եմ ձեր ուրախ մնալին,
Ես միշտ կուզեմ պարոն Զախար:

Հարցանում ես տղիս համար,
Պսակելու չի լինում ճար,
Դրան մասին շատ եմ տկար,
Ես ինչ անեմ պարոն Զախար:

Երբ կլինի ձեռք բռնեմ,
Բարեւ բարիք խառնեմ,
Քեզանից ես փափագ կառնեմ,
Կը հովանան պարոն Զախար:

Արի ես ու դու մի բան անենք,
Մեր օրերը ուրախ տանենք,
Բաժակ վերցնենք մէկ մէկ խմենք
Էկսորի պարոն Զախար:

Սիրտս քեզի կարօտում է,
Զի դադարում պրպտում է.
Ճանապարհդ սպասում է,
Քեզ համար է պարոն Զախար:

Աշուղ Առաքելին բանը,
Ազրէսն է Յարութիւնեանը.
Մին էլ կնստի ձեր տանը,
Արժան լինի պարոն Զախար:

Բ Ա Ր Ե Ի Ա Թ Ո Ւ Ղ Թ.

Պանուռ եմ Բագու, եղբայրակին,
Միամիտ կաց Սաւգիւլ բաշի,
Ես հասելեմ իմ փափազին
Դու էլ հասնես Սաւգիւլ բաշի:

Քեզ հետ աղու հաց կերել եմ,
Հոգով սրտով ես սիրել եմ,
Որդիքդ բոլորը ճարել եմ,
Միամիտ կաց Սաւգիւլ բաշի:

Իմ խօսքերս դու լաւ լսիր,
Իմ նամակիս հետը խօսիր,
Դու կարգիր փափազիդ հասիր,
Զի լաց լինես Սաւգիւլ բաշի:

Դաւիթին շատ բարե կանես,
Նուպարին էլ ձեռնը բռնես,
Գրիգորիցը համբոյր առնես,
Դու ինձ տեղակ Սաւգիւլ բաշի:

Միշտական Աստուած կը կանչեմ,
Ձեզ մօտ ես չի ամանչեմ,
Մէկ էլ գամ նոր ճանաչեմ,
Ասա ամեն. Սաւգիւլ բաշի:

Քեզ համար ես հաց ու աղ եմ,
Թշնամուտ զլուխը թաղեմ,
Յայտնում եմ մեռած չեմ սաղեմ,
Երկմիտ չիլինես Սաւգիւլ բաշի:

Իմանում եմ պառաւել ես.
Իմ ծնողից առաւել ես,
Ինչու ինձնից խռովել ես.
Արի հաշուենք Սաւգիւլ բաշի:

Քո պահած աշուղդ ես եմ,
Ձեր տան սազ ածողը ես եմ,
Ասող ծիծաղողը ես եմ
Էլի կլինի Սաւգիւլ բաշի:

Բագրատին հարսանիք արանք,
Զառգալամը հարսը բերանք.

Դուք էլ լսեք ուրախանալով,
Աչքերդ լոյս Սաւգիւլ բաջի:

Լաւ պար եկաւ Նանագիւլը,
Կամ Վարինկան կամ Շամամը,
Կամ Սարգիսը, Դանիէլը,
Դուք ծափ տւէք Սաւգիւլ բաջի:

Նամակս կարգի Գրիգորը,
Դուք չի զցէք սար ու ձորը,
Ուրախ անցկենայ ձեր օրը.
Ես փառք կտամ Սաւգիւլ բաջի:

Խաչատուր ապերը մեռաւ,
Դա քեզ համար լաւ չի դառաւ,
Աստուած նա ինձանից առաւ,
Ձի նեղանաս Սաւգիւլ բաջի:

Մէկ օր կը գնաս ժամը,
Կառնես աղօթքի համը,
Կատարես Աստուծոյ կամը,
Կտաս փառք Սաւգիւլ բաջի:

Դուէն կանչի ժողովուրդին,
Կանանցը կամ թէ մարդին.
Թող կաց իմ նամակս կարդեն,
Ձի խնայես Սաւգիւլ բաջի:

Օրհնեա տէր կասես տէրտէրին,
Սարգաւազ կանգնած ընկերին,
Աստուածածնուն սուրբ պատկերին,
Շամ կը վառես Սաւգիւլ բաջի:

Լաւ կը կարգայ Վարթանուշը,
Զգոյշ պահի իրան ուշը,
Դու եփես հարսանիքին ճաշը,
Փայս պահի Սաւգիւլ բաջի:

Աշուղ Առաքելին սիրես,
Հիմի դու քո միտդ բերես.
Սխալ գրածներս կը ներես,
Ներող լինես Սաւգիւլ բաջի:

ԿԱՆԱԼՐԴՈՒԹԻՒՆ ՏԵՐՏԵՐԻ:

Հազար ութ հարիւր իննասուն եօթին,
Աշուղ Առաքելն է զրողը Տէր Յակոբ.
Դեկտեմբերի ամսի քսան մէկին,
Այս խօսքերս գու ես լսող Տէր Յակոբ:

Դու ինքդ ես անում խոով պատարագ,
Եթէ որ հասկանաս, կլինես սրտաճաք,

Ասում ես աշխարհում ես եմ, դուք ոչ կաք,
Բո խօսքերդ դու ես լսող Տէր Յակոբ:

Առաջ պատարազը Բրիստոս արաւ
Յետոյ քահանայոց իրաւունք տաւ,
Վերէն ասած խօսքը, որ տէրտէր լսաւ,
Դու ես պատասխանս տուող Տէր Յակոբ:

Աշուղ Առաքելն է այս խօսքս գրող,
Վիճակումս տեսամ այսպէս արատող.
Դու ես առանց որդին, իսկ հայրը թաղող,
Որդին հօրը կարօտ թողող Տէր Յակոբ:

Ուզում ես Տէր Սողոմօնը ինքդ խրատես,
Աստուծոյ ատեանին կը մնաս անտես,
Բրիստոս տեղ է արին ու միս,
Բո Տէրիդ քարոզը ճնշող Տէր Յակոբ:

Գնա փեսայ Փարամազիցը դատ առ,
Նորանից սովորիր ուսումնական բառ,
Ուսումդ նմանեց ինչպէսի անտառ,
Ուրիշների անտառ ասող Տէր Յակոբ:

Աշուղ Առաքելն եմ ինչպէս գիմանամ,
Թէ գիտուն տէրտէր ես ինչով իմանամ,
Բո արած բաներդ ես որտեղ բանամ,
Շատ կլինի խօսող Տէր Յակոբ:

ՍԵՒԱՔԱՐ ԳԻՒՂԱՅԻ ՍՈՒԹԱՆ ՄՆԱՅԱԿԱՆԵԱՆ
ՂԱԶԱՐԵԱՆՅԻՆ ՄԷԹԱՐԱՆՔ ՍԳԻ ԱՌԹԻԷ:

Հազար իննհարիւր տասնուերեք թւին,
Իսկ իմ անգիւթ մահս եկաւ,
Յունկար ամսի երեսունին,
Եկաւ ջիւան հոգիս տարաւ:

Սուլթանն եմ Ղազարեան,
Հայրս մայրս միան ջիւան,
Եղբայրներս ինձ չի տեսան,
Ափսոս անփափազ մնացաւ:

Առաջ կասէք Նիկալային,
Մատաղ գնացի ձեր բոյին.
Կը հասնէք որբերիս հացին,
Երախեքս որբ մնացաւ:

Աւանես, քեզ շատ ինդրեմ,
Պէտք է դարդս ես քեզ ասեմ,
Մօտս չէիր որ յետդ խօսեմ,
Իմ սրտումս դադ մնացաւ:

Սուղ մնացին ծնողներս,
Վիզը ծուած իմ ընկերս.
Նմանապէս երեխաներս,
Զեզ համար մեծ ցաւ մնացաւ:

Մոխիրը թափուաւ իմ իւղս,
Քանդուեց կորաւ ջիւան բաղս,
Ձի թողէք չորանայ թաղս,
Կարելի է Աստուած պահաւ:

Քեզ եմ ասում զարդս Վանէս,
Երեխեքս չանես անտես,
Քեզ խնդրում եմ լաւ պահպանես,
Սուլթանը քեզ յոյսը կապաւ:

Ձէի ուզում, որ ես մեռնեմ,
Գնամ հողի տակին կոնեմ,
Ձեռս մեկնեմ փեշկատ բռնեմ
Սուլթանը կարօտ գնացաւ:

Աշուղ Առաքելը գրի
Սուլթանը գնացաւ թերի,
Անունս կարգի միտը բերի,
Իմ որդիքս ձեզ մնացաւ:

ԷԼԻ ՍՈՒԳ
ՆՈՐԱՇԷՆ ԳԻՒՂԱՅԻ ՊԱՊԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆՅԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ:

Աստուած ինքը այսպէս գրան,
Դէհ ինչ ասեմ, որդի Դաւիթ,
Թուրքերը գողացան տարան,
Գրեաճքս է որդի Դաւիթ:

Իմ գրեաճքս պէտք է քաշեմ,
Աստուծոյ կանոնին իլեմ,
Քեզ չի տեսնեմ դարդս յիշեմ,
Շատ մեծ ցաւ է որդի Դաւիթ:

Քեզ չի տեսայ ասեմ ցաւս՝
Կամ վատս, կամ թէ լաւս,
Կորած մնաց իմ համբաւս
Միտդ պահես որդի Դաւիթ:

Քո հայրդ եմ անունս Պապի,
Որդին հօրը կը տապաւապի,
Բա թուրքըն էլ հային կը խափի
Պէտք էր խափուեր որդի Դաւիթ:

Աշուղ Առաքելին տէրը,
Ինձի գողացին թուրքերը,
Մայրիդ վերայ գցի քարը,
Անունս գրի, որդի Դաւիթ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԱՓՆԻ ԳԻՒՂԱՅԻ ԱՐՏԵՄ
ՇԱՀԵԱԹՈՒՆԵԱՆՅԻՆ ԵՒ ԻՐ ԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏԻՆ:

Հոգասէր Աստուածապաշտ,
Ես նայում եմ դու ես Արտեմ.
Չար գործի լեւ չես լինիլ հաշտ,
Աստուածակոյս դու ես Արտեմ:

Թէ խօսքս ես գրում եմ մեծ,
Ես չեմ գրում լաց ու կոծ,
Մարտիրոսն է անգամնալոյծ.
Պահպանողը դու ես Արտեմ:

Անահիտը լաւ տիկին է,
Ես նայում եմ նա անգին է,
Իւր տեքօրը պահապան է,
Իմ գրածս պատմես Արտեմ:

Մարտիրոսին օրը, կեանքը,
Դու ես զրկում զարդարանքը.
Չես թողում քաշի տանջանքը,
Նրա տէրը դու ես Արտեմ:

Մարտիրոսին շատ է հոգդ,
Պակաս չի լինի քո շոգդ,
Ոչ մէկիցը չունի օգուտ
Միշտ օգնողը դու ես Արտեմ:

Անահիտ դու բարի գաւակ,
Աստուածանից առնես փափագ,
Ինչպէս առաւ որդի Սահակ,
Նմանապէս առնես Արտեմ:

Քեզնով լինի Մաղուն մահը,
Դու ես նրան գլխի շահը,

Մաղին է քո հողապահը,
Դու չես թողում անտես, Արտեմ:

Անահիտը որ չը թողէ
Արտեմ ջանը ո՞նց կզրկէ,
Անահիտը ասում է զրկէ
Ես ասում եմ ծախես Արտեմ:

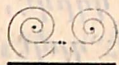
Առանց քեզ Մաղին ո՞նց անի,
Թող սեղ զա Մաղին տանի
Քո շոգումդ կեանքը անի
Մաղուն համար կեանք ես Արտեմ:

Այս բանս անողը դու ես,
Մաղուն պահպանողը դու ես,
Աստուած քեզ չանի անտես,
Դու էլ փափագ առնես, Արտեմ:

Էն Յովհաննէս Մկրտիչը,
Պահապան հաղարափրկիչը,
Ես կանչեմ սուրբ կատարիչը,
Չի անի քեզ անտես Արտեմ:

Տեսնում եմ, ողորմած մարդ ես,
Վարովի հոտաւէտ վարդ ես
Պատուի քնած քեզ զարդ ես
Գրածս կատարես, Արտեմ:

Հաւ կը կարդաս գրածներս,
 Քեզ պահապան իմ սուրբերս,
 — Ես գրեցի այս խօսքերս
 Աշուղ Առաքելին ներես, Արտեմ:

ԽՆԴԻՐԲ ԶԵՒՅ ԳԻՒՂԱՅԻ ՊԱՐՈՆ ԳԷՈՐԳ-
 ԵՂԻԱՉԱՐՈՎԻՆ.

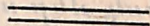
Իմ երգրիս իշխանն ես,
 Եղիազարով պարոն Գէորգ,
 Աշխարհում չի մնաս անտես,
 Եղիազարով պարոն Գէորգ:

Տպել եմ տամ գրածներս,
 Ինչքան որ կան իմ խօսքերս,
 — Քեզ պահապան իմ սուրբերս,
 Եղիազարով պարոն Գէորգ:

Աշխարհի մէջ չը համանչես.
 Ես օրհնեմ քեզ, դու կանանչես,
 Իէպի ինձի դու էլ շնչես.
 Եղիազարով պարոն Գէորգ:

Աշուղ Առաքել Յարութիւնեան,
 Քեզ պահապան մեր սուրբ նշան:

Գլուխ ես բերել ուսումն արան
 Եղիազարով պարոն Գէորգ.

ՅԱՆ ՅԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ.

Ուզում եմ տաք ջուրը գնամ,
 Փող չունիմ իսկ իմ ջանան,
 Գնամ ջուրը առողջանամ,
 Փողս ստացի Մաղանան:

Աստուած կեանք տալ Նարինեանցին,
 Սմբաթ Բէգ Մելիք Ստեփանեանցին.
 Պարոն Հմայեակ Վահանեանցին,
 Պարոն Սմբաթ Խոջամիրեանցին,
 Պարոն Արսէն Բաբեանցին,
 Գափրիէլ Բէգ Մելիք Փարսազանեանցին,
 Գերասիմ Աթաշանեանցին,
 Նաւասարդ Պողոսեանցին
 Շնորհակալ եմ Սարուխանեան:

Պաշարս տւել են ինձի,
 Զեր տւածը սնցնի գանձի,
 Զարախոս լեզուն թող պապանձի,
 Անառակ ցաւի տիրանան:

Ձիւ բռնել եմ Չափնու գեղան,
Դաւիթեանց Սիմէօնի տղան,
Իւր վարձքը ստացաւ այն փողան,
Ճանապարհւեցի իսկ մեր տանան.

Գնացի հասայ քեռհնա Գորես,
Սահրատին ճարեցի անտես.
Լաւ մարդիցը լաւ կսես,
Լսողները կը լիանան.

Հասել եմ Մինքանդու շէնը,
Գորիսից մին օր գէնը,
Պատրաստեցի վալադը բանը,
Դուրս եկամ Գորիսու հողան:

Հասել ենք Այազուլարը,
Գեղեցիկ է «Դալու սարը».
Հասանք «Թառթառու հարմարը»
Ձուր խմեցի դուրս գալիս տեղան:

Հասանք տաք ջուր մէկ օր,
Ասացին կիւրակի է էս օր.
Ձուրն եմ մտել ինքս տկուր,
Բռնել է սրտիս ճապաղն:

Տեսայ, որ մին պառաւ եկաւ,
Պառաւն ինձ «բարի օր» առաւ,

«Որտեղացի ես». այս պէս հարցրաւ,
Էստեղ մի մարդ կայ ձեր տեղան:

Տեսայ որ էն մարդը եկաւ,
Պասիկայ, չայ, շաքար բերաւ.
Աստուծոյ օրհնանքը առաւ,
Կաւարտեցի կուճուր Աղան:

Աւանէս Բէգին ճանաչացրեց.
Օրս, կեանքս կանաչացրեց,
Քեփս, հալս, նա հարցրեց,
Աղամ քեօխովի եղբոր տղան:

Մէլիք Քարամեան Աւանէս Բէգը,
Բերաւ Հասանջալալ-Բէգով բժիշկ Ներսէս
Բէգը.

Չաքուշով մաշինով արաւ մտիկը,
Քեզ կօզնէ ելեկտրական:

Խոջա Սարգիսը, Գալունց Թիւնին
Լաւ արագ ունէր Նփրեմին,
Եղն ու մեղրը իրանք կերին,
Հասրաթ Թողին ինձ ամանին.

Հասած ծիրան, բաց բերան,
Ես պասէի իրանք կերան,
Ես չեմ ասում ինձ չի տւան,
Փայս պահեց, ծաղկի Սոհան:

Յամաք թողեց Աշուղ Առաքելին փորը,
 Ժանգացրուց իւղն ու շորը.
 Տար ածի տաք ջրին ձորը.
 Մարիան թուփին կին Բանաւուշան:

Աշուղ Առաքել Յարութիւնեանը,
 Կուչ եկած մնացած տանը,
 Ճար չարաւ տաք ջուրը, բանը,
 Երեւի իմ ցաւին ճար չկան:

Ո Տ Ա Ն Ա Ի Ո Ր

Էս օր է բուն բարեկենդան,
 Խի չես գնում տունդ Ծառուր,
 Պէտք է բոլորը ուրախանան,
 Իմանում ես բանդ Ծառուր:

Երեխեքդ ասում են արի
 Սպասում են ճանապարհի,
 Կա աշխարհում չար ու բարի,
 Սպասում է կինդ Ծառուր:

Մարդ իրան բարեկենդան օրը,
 Ուրախ կը պահի իւր փորը,

Տան չի լինի տանը տէրը,
 Չի գալ նրանց քունը Ծառուր:

Երեխեքդ սպասում են,
 Յանկարծ ձայն է լինում դրսէն.
 Ասում են հայրս եկաւ արդէն,
 Մնացած դռնաբանդ Ծառուր:

Շատ էլ աշխատես դա ես,
 Քիչ էլ աշխատես դա ես.
 Երախոցդ մի մնալ անտես,
 Գնա տեսութիւն Ծառուր:

Ուզում ես ինձ ասիր մեռնես,
 Կը գնաս փափազդ կառնես,
 Սէրդ սէրերին կը խառնես,
 Խեղճ է բո Մարեանդ Ծառուր:

Աշուղ Առաքելը ասէ.
 Պէտք է որ լսողը լսէ,
 Ես ինչ անեմ, որ չսէ,
 Կը մնա դադաստանդ Ծառուր:

† **ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ ՍՈՒԳԸ**

Հոկտեմբերի 24-ին 1913 թ. Բագու քաղ.

Ո՛վ կը կարծէր թէ մեռած ես,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան,
Ես նայում եմ քեզ կենդանի ես,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Հայերը բոլորը ա՛խ եմ քաշում,
Մեծ կամ փոքր կեանք եմ մաշում,
Թողած գործերդ եմ շիջում,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Քո ազգանունը Խափսով է,
Դիսիդ խելիք անհասկ ծով է,
Ամեն ազգ էլ քեզ կը գովէ,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Ափսոս քեզ պէս մարդ, որ մեռաւ,
Մեր հայերի սարսիք ծըռաւ,
Ասումս մեր հայերից առաւ,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Հաս մարդկանց հետ կերել ես հաց,
Խափսեանը մեռաւ զհաց,
Քո գործերդ քերի մնաց,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Թերի մնաց կեանքդ օրդ,
Սուգ մնացին ղնկերներդ,
Ել լինե՛ս քեանի քո պաշկերդ,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Ի՛նչպէս գրեմ ես քեզ մեռած,
Հաս էլ պաշկերդ է լուծ,
Կենդանի կայ ինքը մեռած,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Բագույ ժողովուրդը բոլոր,
Քեզ համար մնացին մոլոր,
Տիկիկդ հագել է սեւ շոր,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Քառասուն ինն էր հասակդ,
Նոր ես առել քո պաշկդ,
Փուշ եկաւ քո դրօշակդ,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Սուգ մնացին ղնկերներդ,
Նմանապէս եղբայրներդ,
Կամ կիկդ, կամ ֆոյրերդ
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Հայերեն խօսողը դու ես,
Ասողը լսողը դու ես,
Ժողովի կանգնողը դու ես,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Երբ որ ին մահը շնորհեմ,
Գործիքներդ սագ մնացին,
Սիվիսոկով շաց քափեցին,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Պահպանում էիր աղփասները,
Դու էիր աղփասների սերը.
Բոլոր հայոց գիտաւորը,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Իսակ գորնի ինժեներ էիր,
Ժողովի մէջ գիտաւոր էիր,
Քաղցր համեւս բնութեան տէր էիր.
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Դոքախանեանը քերի գնաց,
Ներդաքիւններդ քեզ մնաց.
Ո՞ւր եւ ստեղ իմ տեղս կաց,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Քաղաքումը տղամարդ էիր,
Վարովի հոստէտ փարդ էիր.
Մարդկութեան մէջ առաջինն էիր,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Խափսեան անունդ մնաց,
Ասում են ափսոս, մեռաւ գնաց.
Քեզ պէս չի լինի, դու շաւ իմաց,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Կոսի Խափսեանը դու ես,
Հայերին բողեցիր անեստ,
Քեզ պէս մեկը տեղդ դնես,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Խափսեանը որ մեռաւ,
Մեր հայերի տարփր ծաւաւ.
Մեզանից քեզ Աստուծ առաւ,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Հայերի փրայ ջուր ես մաղել,
Ես նայում եմ, խար ես մաղել,
Հետեւանիքդ հոռ ես մաղել,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Դիւակդ տարաւ ընկերներով,
Կանայ կարմիր ծաղիկներով.
Քահանայով, մոզիկայով,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Խափսեանն էր մարդիկանց շարը,
Բարի բողեց իր համբարը.
Չորացաւ իր խելիքի ծովը.
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Չաւարեանցը, Քաղաքաւորը,
Նրանք էին հայերին ձարը.
Ասող շող խօսքի տէրը,
Յանգոցեալ Կոսի Խափսեան:

Աշրդ Առաքելը եկար,
Խափառանի մահը տեսար,
Դէն ինչ ակեր, ողորմի սաւար,
Յանգրոցեալ Կոսի Խափառան:

Աշրդ Առաքել Յարութիւնեանց
Ղափանեցի:

1913 թւին, ես ԱՅՍՊԷՍ եմ ԴՐՈՒՄ ՊԱՐՈՆ ԱՆԴՐԷԱՍ,
ՆՈՅՆԵՐԵՐ ԱՄՍԻՆ ԱՍՈՒՄ եմ, ՉՈՐԱՆ ԴՐԱԾՍ ԿԴՍԵՍ
ՊԱՐՈՆ ԱՆԴՐԷԱՍ:

Անդրեաս, ինչ շատ պակի ակման Ասումս,
Խղձաւեր ես եւ հաշում ես ողորմած.
Չարագործի հետ միշտ փարում ես դու հաշեւած,
Բարի գործեր ոչեւս պարուի Անդրեաս:

Ես եկամ կակնորդի քո տառապանք,
Ասումս յաջողայ քո գործդ ու բանդ.
Չեսով հանեցիր դու քո գրգռանք,
Խաղաղութիւն սեղ ես պարուի Անդրեաս:

Սարգիսեանցը Ռոսասանի գնացար,
Իմ աշխարհ անհապարհի մնացար.
Դոհանում եմ, Ասումս ինչ զայտաղ կացար,
Լաւ է եղել գոհ եմ պարուի Անդրեաս:

Ասումս փարսար պակի քո ծնած գիտող,
Բագու ես ապրումս պաշտօնեղ տեղ.
Ամեն մարդ ունում է հաջող ու աղղ,
Քո տունդ շինե կենա պարուի Անդրեաս:

Ամեն զրեցի մարդի մարդանայ,
Քեփազ մարդը ինչ կը տեսնայ ուրախանայ.
Ես գրեմ Ղափանումը միշտ մնայ,
Իրաւս կը մնա պարուի Անդրեաս:

Զօրմքիւնդ նման է քաջ Վարդանը,
Որ գրաւծ է ինչոյեւ Մամիկոնեանը.
Քո ծնած տեղդ է Քիւրդա Ղափանը,
Ղափանի գաւակ եւ պարոն Անդրեան:

Ինչ մարդ քեզ խրամ է ասեղի փուշը,
Նրան դու կը խըրես մախարի փուշը.
Զի կարող դիմանալ կը գնա ուշիք,
Թշնամուն հաղորդ եւ պարոն Անդրեան:

Քաջ տղամարդ ինչոյեւ Աշոտ Երկաթը,
Զարդեց փշրեց բշնամունցը խոհիքը.
Նամարդին յես անիդ ինիդ մոռնեալք
Մարդի մարդանա եւ պարոն Անդրեան:

Անկեղծ մարդ կը սիրես ոչ թէ կեղծաւոր,
Եւ աշուպես գրամ եմ դու քո միտք քեր.
Նամարդ, նախանձ մարդկանց յես ընկնիլ ընկեր,
Մարդի հետ կը խոսես պարոն Անդրեան:

Աշխարհումս շատ կան յար ու քարի,
Աշխարհս երազ է այնպէս համարի.
Մարդիք քող ապրեն, մին հարիւր տարի,
Դիտեմ նաեւ կը լինես պարոն Անդրեան:

Աստուած ինքը ինձ ըստանեց հետ քերտ,
Եկա Բագու արժանի է քեզ տեսաւ.

Պանտրումը ձեռքս ձեռքիդ նի եկաւ,
Պաշարս տեղ եւ պարոն Անդրեան:

Ղնորհակալ եմ յես մոռանում աշըղղ,
Նայում եմ եւ օրհնում է ծնողդ.
Էլի տեսար քեզ համար սազ ածողդ,
Յիմիկ ձեռքս ընկաւ պարոն Անդրեան:

Այս ներս եւ քեզ համար գրամ եմ,
Օրդ կեանիդ եւ միշտ ուրախ լսում եմ.
Եւ իմ փարս միշտ քերանաւ քերամ եմ,
Դու ինիդ կիմանաւ պարոն Անդրեան:

Աշըղղ գրամ է քեզ համար նախակ,
Երկնային Տերիցը դու առնես փափազ.
Ինչոյեւ, որ առել է այն որդի Սահակ.
Դու ինիդ էլ առնես պարոն Անդրեան:

Տեսնեմ գործերդ բոլորը տարիին է,
Բոլորը տեղաւտեղ իրան կարգին է.
Պրովիստա կսկսօրդ բոլոր փարիին է,
Մարմով ապրես դու պարոն Անդրեան:

Ափսոսում եմ, որ քեզ պատկ չը ունես,
Իմ տղաս էլ մնաց էլի քեզի պէս.
Զի նեղանաւ իմ աչք խօսքս կը ներես,
Մեղքս ներես խնդրում եմ պարոն Անդրեան:

Քո հաշիւն է մեր Տէր Արեւիկայ տերտեր,
Մսածում եւն միշտ, ինչ համար ինչերդ,
Որ յունեն քո սեպիկական ընկերդ,
Դու կիսմանս քանի պարուն Անդրեան:

Իմ խօսքերս եւ ոգում եւն սպեղ սաւ,
Դուս համար եւ Բագումը շատ կրկնում,
Ծածուկ դարդս պէտք է ինչ մօտ եւ քանում,
Իմ դարդիս ճարտար պարուն Անդրեան:

Համ քոպանեց համ հետ քերս իմ Տէրս,
Տպեղ սաւ յի կորի աւած խօսքերս,
Չորս սարի է օնց կոխած է սիւներս,
Պէտք է եւ պիտանում պարուն Անդրեան:

Ասի տեսնեմ, փոնց կը լինի իմ ճարդ,
Իմ գլխիս յոնց է աշի սեր խաւարդ,
Մեռաւ հետ եկաւ ախարս Դաւարդ,
Օրհնանք ինչ փերայ պարուն Անդրեան:

Կարելի է իմ ճակատիս գիրն է,
Չի իմացի աշի աղմուկիս կիրն է,
Իմանում եւն, փերայ ճակը մերն է,
Պէտք է մեռնեմ փարք է պարուն Անդրեան:

Իրիգոր Լուսաւորի Վիսապի հորումը,
Յունան Մարգարէն ձկան փորումը.

Մոլիսի Մարգարէն իրան սարումը,
Օրհնանք ինչ փերայ պարուն Անդրեան:

Աշի Առաքելի տալի է քան,
Տեսնում եւն ձեռներս, մահերդ ծում.
Յարի եկած չորս կողմիս փարսարում,
Փառք եւն սպիս ելի պարուն Անդրեան:

Ա Ձ Խ Ա Ր Հ.

Հայ ազգը քեզ ինչ է արել սիրելի,
Որ չես թողնում աչքը բանայ ով աշխար.
Հայոց մօտը մէկ բան չունես ներելի,
Մինչև օրս դու խօսում ես հայոց չար:

Հայոց մօտը մնացել ես սև երես,
Երեսալաշտ ես այլոց ազգին բարի ես.
Աստուած գրթայ քեզի մեղի անգուլթ ես,
Հոգով կամ մարմնով թողել ես տկար:

Չարութիւնը քեզ յաղթել է ինչ անեմ,
Իմ մատս չի համսում ես աչքդ հանեմ.
Դու չես թողնում ես ինձ համար տուն շինեմ,
Ոչ ջուր ես տամ ոչ հող ես տամ ոչ էլ քար:

Աշխարհ որ դու ճանապարհդ ճանանչես,
Ես կորհնեմ քեզ դու աւելի կանանչես.
Քեզ խնդրում եմ արարմունքէդ ամանչես,
Յիմի կանես հայոց համար դու մէկ ճար:

Հայոց մօտը բաներ ունես անառակ,
Զեռքս ընկնես ես քեզ կանեմ խայտառակ.
Հայոց ազգը ցիրուցան են թափառակ,
Դու ես գցել հայոց ազգը վայ օտար:

Աշխարհ քեզ խնդրում եմ միտքդ ինձ տես
Նեղութիւն մի տալ հային, սպասես,
Աստուածակոյս մարդկանց խօսքերը լսես,
Դու չի թողես հայոց ազգը միշտ խաւար:

Դիւղըդ երկինացի աշըդ Առաքել,
Ներեցեք իշխաններ խօսում եմ աւել.
Սուրբ կարապետ աղաս շնորհ է տուել,
Իմ կոպիտ լեզուս խօսում է ճարտար:

2 Կ Ա Մ Մ Ա Ր Գ.

Բախ եմ քանդում որ տուն շինեմ,
Տունդ քանդւի փիս հարեան,
Քարով կրով հիմքը դնեմ,
Դու չես բանում բարի բերան:

Պառակումը ոտնս դրամ,
Հարեանս եղաւ չըկամ.
Չուր տեղից զանգատ է տամ,
Ես ինչ անեմ ուսում չի կան:

Անուսում է ինքը յիմար,
Մնացել է խելքով տկար.
Չի հասկանում խօսում է չար,
Այսպէս թերի մարդիքներ կան:

Աշըղ Առաքելը ես եմ,
Հերեմուհի շատ անտես եմ.
Անուամուսնի ես ինչ ասեմ,
Անուամուսնի տեղը սէր չկան:

ԲԱՐԻ ԶԱՒԱԿԸ ԶԱՏ ԱՊՐԻ.

Բարի գաւակը շատ ապրի,
Քարահունչցի Մելիք Ծատուր.
Զար գաւակը թող շուտ մեռնի,
Քարահունչցի Մելիք Ծատուր:

Ծեր Առաքել Ծատուրեանդ,
Բերաւ Հայրիկ Խրեմեանդ.
Եկաւ օրհնեց գերեզմանդ,
Քարահունչցի Մելիք Ծատուր:

Եկաւ Հայրիկ Վեհափառը,
Զեռքը առաւ փուրլառը.
Օրհնեց գերեզմանիդ քարը,
Քարահունչցի Մելիք Ծատուր:

Գերեզմանիդ արաւ թափոր,
Հեռագրով խրփեցին լուր.
Բազւից եկան աչա հանքուր,
Քարահունչցի Մելիք Ծատուր:

Աշըղ Առաքելը լսեց,
Սաղը շապեկից հանեց.
Հինգ տուն ոտանաւոր խօսեց,
Քարահունչցի Մելիք Ծատուր:

Ե Ր Գ.

Աստուած քեզի շատ պահպանի,
Աշխարհի մէջ մեր Ծատուրով.
Միաբան ես Հայաստանին,
Հայաստանի սէր Ծատուրով:

Շէն կենայ ստեղծող Տէրդ,
Լուսահողի հէրդ մէրդ.
Աստուածանից ելան սէրըդ,
Աղքատների սէր Ծատուրով:

Լաւ կիմանամ ես քու տեղդ,
Քարահունչ է իսկական գեղդ.
Աստուած տուաւ զանձդ ու փողդ,
Զունիս մէկ ընկեր Ծատուրով:

Աղգասերի հետ շատ սէր ես,
Անսէր մարդկանց հետ անսէր ես.
Թշնամոցդ համար հուր ես,
Հայաստանի սէր Ծատուրով:

Ազգի համար քուն չի ունեւ,
Անհասկ մարդկանց մօտ տուն չունեւ.
Իմանում են թէ բուն չունեւ,
Այս պէս կայ մէկ լուր Ծառուրով:

Փառք Աստուծոյ գործդ լաւ է,
Ամեն մարդկանց մօտ գովէ.
Քո մօքերդ անտակ ծով է,
Միտքդ անգին քար Ծառուրով:

Կեանք ես գոհել ազգի համար,
Բաց ես թողել անթիւ գումար.
Քոյ օրերդ լինի դալար,
Շողքդ ծանր սար Ծառուրով:

Արծրունին մեռաւ գնաց,
Նեղութիւնները քեզ մնաց.
Հայոց փակւած դռները բաց,
Դու անես մէկ ճար Ծառուրով:

Ափսոս որ մեռաւ Ռաֆֆին,
Նրան էլ չի ունեւ մէկ զին.
Բարի սիրտեր այսպէս կասեն,
Նրան ցուրտ ցուրտ ջուր Ծառուրով:

Իզմիրլեանը ձեզ օգնական,
Աստուած լինի ձեզ պահապան.

Որ կարանք յաղթենք Տաճկաստան,
Ձի անցկենալ զուր Ծառուրով:

Ձեզ օրհնի հայր Խրիմեանը,
Լուսեղէն նորան բերանը.
Նստած է Աստուծոյ տանը,
Բոլոր Հայոց հայր Ծառուրով:

Դու գնում ես Հայաստանը,
Իմանում ես ամեն բանը.
Կտորեց Համիդ Սուլթանը,
Նա է հայոց չար Ծառուրով:

Ով կիմանայ քո միտքդ,
Լուսափայլ է դեմըդ դեմքդ.
Ազգի համար կայրդ կայքդ,
Միտքդ խոր է սուր Ծառուրով:

Աշըղ Առաքելին երգը,
Դու ես մեր վիճակի փառքը.
Ուղղացրու հայոց սարքը,
Ցաւը շատ, բիւր Ծառուրով:

ՄԻՆԹԱՐՈՒԹԻՒՆ.

Աստուածանից միտիթարւէք,

Աւագ Սանթուր Ասլին մեռաւ.

Աստուած տայ դուք էլ հանրերէք,

Աւագ Սանթուր Ասլին մեռաւ:

Ինն օր առաց հաց ֆիաց,

Աչքեր չունէր որ տեսն բաց.

Նաշխուն Ասլիս ծաղկով գնաց,

Աւագ Սանթուր Ասլին մեռաւ:

Աստծոյ գործը պէտք է ներէք,

Էլի պէտք է մենք հանքերենք.

Այդ պատճառով շատ տկար ենք,

Աւագ Սանթուր Ասլին մեռաւ:

Նախշուն աչքերով կուրացաւ,

Ինն օրումը չօրացաւ.

Լոյս աշխարհից զուրկ մնացաւ,

Աւագ Սանթուր Ասլին մեռաւ:

Եկաւ ձեզնից փափաղ առաւ,

Եկաւ այստեղ սարքը ծըռաւ.

Անուշակերպ Ասլիս մեռաւ,

Աւագ Սանթուր Ասլին մեռաւ:

Աշըղ Առաքելն է հայրդ,

Մեռաւ գնաց Ասլի քոյրդ.

Շատ է լալում ծնող մայրդ,

Աւագ Սանթուր Ասլին մեռաւ:

ԳՈՎԱՍՏԱՆԻ ՌԻՍՏԱ ԱՍՐՈՒՆ.

Հազար ութ հարիւր ինասուն վեցին,

Այս խօսքերս աշըղ Առաքելը կապաւ.

Իմ հայրս աղքատ էր կաւարտու միջին,

Երեխայ շատ ունէր, շատ զժքախտ ապրաւ:

Մայրս ճախարակով հայրս մատխապով,

Մայրս կերակրում էր մեզի հետաքով.

Մէկ օր ուրախ էինք մէկ օր էլ խրոով,

Մեր առաջւայ օրերը այսպէս եղաւ:

Հայրս Հանքարձումն էր մայրս Մարինուս,

Մէկի հետ խօսում էր մէկի հետ անխօս.

Երեխոցս հաց տուր սուրբ Պողոս Պետրոս,

Ինչպէս որ խնդրւեց այնպէս հասցրաւ:

Յեկ էի շինում այն սե հողիցը

Տամ էի շեմքապետին առնում փողիցը.

Բերաններս կարոտ բրինձ եղեցը,

Մեր առաջւայ օրը այսպէս եղաւ:

Ասրին գնաց հանքը գրեկի մօտը,

Ասելով ապրում էր աղքատի սուտը.

Տէր Աստուած շուտ քանդեց աղքատաց պատը,

Ասրին այսպէս բարի մի խորհուրդ արաւ:

Մեր աղքատ լինելը մեր քեռին լսեց,
Եկաւ մեր տուն տեղը բոլորը հաւաքեց,
Տաքաւ Գորիսումը իւր տանը դրեց,
Այն տեղ մեզի համար մին պլան քաշաւ:

Մեր գիւղի մարդիքը ծաղր էին անում,
Թող շատ ծաղր անեն ինչս են տանում.
Մեր առաջւայ օրերը այսպէս էր լինում,
Հայրս այնտեղ ինձի աշակերտ աւաւ:

Հայրս մեռաւ մայրս մնաց այրի,
Զի ապրեց մայրս յետ մի քանի տարի.
Իմ շինքս ընկաւ շար ու բարի,
Զահել ժամանակս իմ կեանքս խաշաւ:

Աշակերտ գնացի վարպետիս մօտը,
Վարպետից քաղեցի շնորհքի հօտը.
Իմ Աստուածը տուաւ սրտիս կարօտը,
Գլուխս կամ սիրտս շնորհքով լցաւ:

Շնորքս առել եմ ես իմ Տէրիցը,
Չաստուկ եմ վեր առել թագաւորիցը.
Փող եմ պարտք առել փողոտիւրջիցը,
Փողատէրը ինձնից բաժանուեալ առաւ:

Պարտ առած փողերը բոլորը մսխեցի,
Գիւղումը ինձ համար տուն տեղ չիւնեցի.

Աստուծոյ կամքովը միջին նստեցի,
Միջումը նստելուց մայրս ուրախացաւ:

Մի ժամանակ տեսայ իմ պարտքս շատացել է,
Շատ է ինչքան շատ է, շատից անհատ է.
Ով պարտքից չի վախէ այն մարդը սուտ է,
Այնքան պարտական էի իմ գոյնըս փախաւ:

Պարտքատէքս եկաւ, ես որտեղ գնամ,
Մեր տնիցը գնամ ուրիշ տան մնամ.
Զի իմացի ցաւըս ես որտեղ բանամ,
Կերած խմածս ինձ թոյն եկաւ:

Գիշերը քուն չունէի ցերեկը դադար,
Ասում էի Աստուած ինձի տար,
Եթէ որ չես տանում դու անես մէկ ճար,
Իմ Աստուածս ինձի համբերութիւն տուաւ:

Պարտքատիրոջ ձեռքին մնացի գերի,
Ում մօտ գնամ որ Աստուածը սիրի.
Զէյլու եկեղեցին շատ մնաց թերի,
Էլի իմ Աստուածս շուտ միտք բերաւ:

Ասրին գնաց Զէյլա խօսելու համար,
Զէյլու ժողովուրդը հաւաքեց գումար.
Տական զլիսան խօսող մարդիքներ շատ կար,
Եղիազարով Գափին ճանապարհ բերաւ:

Խնձորեսկեցի ուստա Բաղամը լսեց,
Եկաւ Զէյու գիւղումը Ասրուն ասեց.
Ինձ տուած խալաթը Ասրի քեզ տան կեց,
Ուստան աշակերտին ծաղր արաւ:

Ասրին ասեց ուստա, դու օրհնի ինձի,
Ես թերատըդ շինեմ անց կենայ գանձին.
Ուստան ասեց, չարախօս լեզուն պապանձւի,
Կեցցէ ուստա Բաղամ օրհնանքը տուաւ:

Ուստա Բաղամն էլ լաւ օրհնեց գնաց,
Ուստա Ասրին Զէյու գիւղումը մնաց.
Խելքը գլխումն էր աչքերը լաւ բաց,
Մատերիեալը բոլոր շուտով պատրաստաւ:

Կամարները քանդեց նորոգեց թաղը,
Եկեղեցին շինեց առաւ իւր փողը.
Արժանի արեցին հացը և աղը,
Զէյու գիւղի միջին յիշատակ թողաւ:

Զէյու անցաւ գնաց Սեաքար,
Եկեղեցին շինեմ չի մնան խաւար.
Փողապաշտ մարդկանցը գլխին ընկաւ քար,
Հոգապաշտ մարդկանց շատ դուր իկաւ:

Ականջները քաշեց իւր տունը գնաց,
Գնաց իրան տանը կարճարոտ մնաց.

Աշունք ժամանակը էլի ետ գնաց,
Ասրին իւր սրտումը մէկ ուխտ արաւ:

Եկաւ դալլաք Գիւքոնց Մնացականին տունը,
Երեկոյեան ասեց իւր սրտի բանը.
Մնացականը ուրախացաւ չի եկաւ քունը,
Ասեց փառք քեզ Աստուած որտեղից եկաւ:

Հուսացաւ Մնացականը դուրս եկաւ շէնը,
Գրիգորին կանչեց Դաւիթ իշխանը.
Արի եղբայր կապենք մենք այս պայմանը,
Գրիգորը իսկոյն շուտ յոժար կացաւ:

Թէ աղքատ թէ հարուստ ժողովեց բոլոր,
Փողապաշտ մարդիքը մնացին մոլոր.
Կարելի է ասել կեցցէ Գրիգոր,
Ժողովուրդը բոլոր մի ձայնի բերաւ:

Ժողովուրդը բոլոր բարի խօսեցին,
Ուստա Ասրու հետ պայման կապեցին.
Զորս հազար մանէթը միջին գրեցին,
Ուստա Ասրին հիմա միամիտացաւ:

Հիմնատեղը քանդեց իւր ձեռքովը,
Տէր Մեսրոպը օրհնեց իւր բերանովը.
Տասնուվեց քար մկրանց սուրբ մեռնովը,
Մկրտած քարերը հիմնատակ դրաւ:

Երկենանց գիւղացի ուստա Ղազարը,
Քաջութեամբ քանդում էր ուռնոքի քարը,
Մղակը, ահոշկան, քունջը կամարը,
Կեցցէ ուստա Ղազար շուտով հասցրաւ:

Ուստա Ասրին Ագոնց խաչուն հետ խօսեց,
Չորս հարիւր մանէթով քրեհ կարեց.
Խօսեց վերջացրուց ասածը լսեց,
Ուռնոքի քարերը Խաչին վեր առաւ:

Գետնց Փարեմուզը մէկ էլ ճաղարը,
Նրանք էլ վեր առան խամշարի քարը,
Իրան հաշիւն մնաց դումը կամ կիրը,
Քարին դումին կրին ցաւից պըծաւ:

Ուստա Ասրին կանչեց այն ուստա Աթին,
Ուստա Մնացականին կամ Լալազարին.
Ուհանջանանց Անդրուն Փիրունց Վարդանին,
Իւր եղբայր Յակովբին, Մնացականանց Անտոնին,
Ղզարանց Գրիգորին, Առաքելեանց Վանին,
Միրջանանց Մկրտիչին, Մէլքումանց Փիրին,
Ով էր որ դարբինը չաքուհներ սրաւ:

Այն ուստենուն ասեց քար տաշեցէք,
Եկեղեցու համար ոսկոր մաշեցէք.
Դուք անգութ միք կենալ բանի եկեցէք,
Հոգապաշտ մարդիքը այդ բանին եշաւ:

Պարունքը լուսացաւ սկսեց բանը,
Ամեն մէկ մարդ ճանանչի իւր աստիճանը.
Մշակ Հաբին, Բաղին, Սօփունց Յարութիւնը,
Չարչունց Բալան յետոյ վերից եկաւ:

Մի ամսումը բարձրացաւ պատերը,
Ուրախացաւ Տէր-Գրիգոր աղէրը.
Պատրաստեցէք դուք այսքանին փայտերը,
Հոգապաշտ մարդիքը այս խօսքս լսաւ:

Թաղին տակը հասաւ նորան պատերը,
Ետ դարձաւ սկսեց նորան ոտները.
Իստակ տաշած քարից ոտնապատկերը,
Ուսները կապելի երկաթներ բերաւ:

Գսան գաղ երկանքը, տասը գաղ լենքը,
Թշնամին տեսնելու քաշի տանջանքը.
Սեւքարու մարդը դա Աստուծոյ փառքը,
Սեւքարը հիմիկ հայի շէն դառաւ:

Գովելի, փորմալի շինեց սեղանը,
Աչ թեկին ձախ թեկին շինեց խորանը.
Արդարադատ պէտք է խօսող բերանը,
Որովհետեւ ուստան նեղութիւն քաշաւ:

Առաջ գլուխ բերաւ կայդա թաղերը,
Ոսկեղէն է ուստա Ասրուն մասները.

Թաղի գլխին կանգնեց եղեց բեղերը,
Փառք տւաւ Աստուծոյ, սիրտը ուրախացաւ:

Շահ թաղին ազգանուն վայելուչ կապեց,
Նրան ուժը շատ էր, համեմատ ցեխից.
Շահ թաղին տակից նորից սկսեց,
Կեցցէ, դուք ժողովուրդ, դա էլ վերջացաւ:

Եկեղեցին շինեց, առաւ իւր փողը,
Ազգանունն էլ քանդեց, բաց արաւ թաղը.
Արժանի արեցին հացն ու աղը,
Կեցցէ ուստայ Ասրի, թաղը լաւ պրծաւ:

Վերջի բանն այս է, սալկախ քարերը,
Ուստա Ասրուն օրհնեցին Սեաքարայ գէրէրը
Ամենազլխաւոր, ծերունի տէրտէրը,
Կերածն ու խմածը արժանի արաւ:

Աշըղ Առաքելն եմ ես էրկանացին,
Հազար ութ հարիւր իննսուն եօթին օծեցին,
Ահագին մեծափառք ծախսը մխսեցին,
Տաթկայ վանքից հայր սուրբեր եկաւ:

Աշըղ Առաքել, դու խօսում ես ճարտար,
Կեցցէ, ասեմ կեցցէ, կեցցէ Սեաքար,
Օծումի մատաղը տասը հատ տաւար,
Օղին կամ գինին հաշւի չեկաւ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՂԱՓԱՆ.

Պուստոփ առաջիդ կանգնած է,
Մեր Ղափանին տէրը ասեմ,
Աստուածանից ստեղծուած է,
Գեղեցիկ պատկերն ասեմ:

Ղափանը այսպէս Ղափան է,
Մհալը գեղեցիկ բան է.
Ծաղիկները զանազան է,
Վայրենի վարդերն ասեմ:

Գոյնզգոյն վարդեր ունի,
Տեսնողի խելքը կը տանի,
Բերան պէտք է, որ գովաբանի,
Բաղցը պտուղներն ասեմ:

Երեսը արծաթ, տակը ոսկի,
Աշըղ պէտք է բերի խօսքի,
Զի կարելի խաղնան ծածկի,
Կանչեց մշակներն ասեմ:

Մշակներով տափը քանդեց,
Տափի տակից գոհար հանեց,
Բաշքանդ փըլլիկաներ շինեց,
Մարդ փչեց, փուքսերն ասեմ:

Փռքսերը թող այստեղ մնան,
Հիմի Բարաւաթումը գնանք,
Զասես արան պամբասանք,
Նրանց եղածներն ասեմ:

Ես եղել եմ Բարաւաթումը,
Միաբան չեն իրանց խումբը,
Զկանանչիլ դրած տունկը,
Աստուած վերջը բարին ասեմ:

Գաւարդը բարի գաւարդ է,
Միջի մարդը շատ աւարտ է,
Սուրբ Գէորգը ծաղկազարդ է,
Վառվռած ջահերն ասեմ:

Լսիր Գաւարդը լաւ գեղ ա,
Տակ ու գլուխ փող ա,
Որովհետեւ նա մեծ տեղ ա,
Բեխնէ ընկերն ասեմ:

Բեխու գիւղը թագաւոր ա,
Անկանոն չէ կարգաւոր ա,
Անապատը զօրաւոր ա,
Եկող ուխտաւորն ասեմ:

Ուխտաւոր կան Բեխու գեղան,
Զեմ կշտանալ հաց ու աղան,

Բեխնէ ընդհանուր Ղափանին աղան,
Նրա հին բերդերն ասեմ:

Բերդիցը գնանք Վնըքանը,
Լաւ են պահում սուրբ կրօնը,
Հին մարդկանց դերեգմանը,
Բարի դադաստանն ասեմ:

Բարե զնաք Բաղաւորջը,
Ես չեմ կարող խօսել կարճը,
Այնտեղ է մարդկանց դարձը,
Պարոն Սարգսեանցը ասեմ:

Սարգսեանցը Անդրէաս ա,
Զեւքին բռնած ոսկէ թաս ա,
Նա ինձ համար պատրաստ զառ ա,
Գեղեցիկ սարերն ասեմ:

Գլուխը սար, տակը արան,
Բըղաւորջու նման չկան,
Գիւղգիւղ է հազար ու գնման,
Ես ուսումնարանը ասեմ:

Ուսումնարանը շինեց Աւագեան Մանուշար
աղամարդը,

Գիւղումը դրել է ուսումի վարդը,
Ուսում առէք, ձերն է հերթը,
Ես Գիւղգիւղմա գեղն ասեմ:

Գիւղ մի ասիւ, կէս քաղաք ա,
Զ'կարծես թէ հասարակ ա,
Սարու արան կամ սրհակ ա,
Նրա ջաղացներն ասեմ:

Զաղացը կամ ճրկըտէնը,
Ճրկըտէն կայ միաբանը,
Խօջա Աւուն տեղն է Արզումանը,
Լաւ կ'պահի, շէնն ասեմ:

Շէնան գնանք Ղրղուն Շէկահողը,
Այն տեղ է մարդկանց զոչաղը,
Թշնամու աչքերի եղը,
Ես առնող քաջերն ասեմ:

Քաջեր շատ կայ Սըրաշէնը,
Շէկահողից մի քիչ դէնը,
Որսութիւն է նորանց բանը,
Փարկեարէ գէնքերն ասեմ:

Փարկեարէ հասնեմ հանդը,
Յաււն է կիմանցու փանդը,
Ըշկէտ չի լինիլ ջերմ ու տանդը,
Հիմի Մազըու գեղն ասեմ:

Մազըու գեղն մի ջոկ գեղ է,
Փող լինի պատրաստ, ուտելու տեղ է:

Ուտելու և խմելու տեղեր է,
Անց կաց, Քաջարանն ասեմ:

Քաջարանն էլ նմանապէս,
Երեք ամիս այնտեղ նստես,
Յուրտ—ցուրտ ջրիցը լաւ խմես,
Հիմի Ուղջու հանդն ասեմ:

Ուղջու հանդը ջոկ տեսակ ա,
Մարդը չարի հակառակ ա,
Զը կարծես թէ խայտառակ ա,
Քերտիկեանցա գեղն ասեմ:

Քերտիկեանցը զփուար գեղ ա,
Սարեր ունի, կարագ եղ ա,
Լաւ ապրանք պահելու տեղ ա,
Մազըայի Փոխրուտն ասեմ:

Ապրես, Փոխրուտ Մազրա, ապրես,
Մեռնես, Փոխրուտ Մազրա, մեռնես,
Ուտես, խմես այնտեղ նստես,
Կանաչազոյն սարերն ասեմ:

Սարիցը իջնենք արանը,
Առաջածորը նստարանը,
Կայ Մելիք-Ստեփանեանը,
Սմբաթ-Բեկի գեղն ասեմ:

Սմբաթ-Բեկը լուսաւոր ա,
Որովհետեւ ուսումնաւոր ա,
Մաքուր, գորնի ինժեներ ա,
Խլաթաղա գեղն ասեմ:

Խլաթաղա սար ու ձորը,
Գեղում շատ կայ կեղծաւորը,
Իրանք կիմանան որն է որը,
Հիմի Տորթնու գեղն ասեմ:

Տորթնու գեղը ժամ չունի,
Ժամ շինելու կամ չունի,
Տէրտէր չկայ, համ չունի,
Ես ներքի Խօտանան ասեմ:

Ներքի Խօտանան տխուր է,
Մենակ ապրելը դժւար է,
Գեղից ջուկած անպայման է,
Ես վերի Խօտանան ասեմ:

Վերի Խօտանան շատ լաւ ա,
Այնտեղ ապրելը իրաւ ա,
Գեղում մարդ չկայ ետեւ,
Էրեցաթումբին գեղն ասեմ:

Նոր շէն ա հա Էրեցաթումբը,
Միաբան են նրանց խումբը,

Կը կանաչի դրած տունկը,
Շրէնանց գեղն ասեմ:

Շրէնանցը էլ մի լաւ շէն ա,
Սուրբ Սարգիսը պահապան ա,
Ուսումնարանը շատ լաւ բան ա,
Շինովի տղամարդն ասեմ:

Շինեց Գասպար Իւանիչը,
Պահապան հազարափրկիչը,
Պետիգորսկի է նրա դաշը,
Նորաշէնի գեղն ասեմ:

Նորաշէնցիք քէֆ անող են,
Օրը ուրախ անցկացնող են,
Ափսոս որ երեսին խօսք ասող են,
Նրանց նոր հանքերն ասեմ:

Սմբաթ Բեկը քանդեց հանքը,
Աստուած օրհնի նրա կեանքը,
Թշնամին քաշէ տանջանքը,
Սևաքարու գեղն ասեմ:

Սևաքարը սևաքար ա,
Ինձ համար շատ զօրաւոր ա,
Որովհետեւ իմ հաներ ա,
Էլի Սևաքարն ասեմ:

Սեպարու բակը շատ է,
Զորս կողմը շրջապատ է,
Նրանց օրը կեանքը սուտ է,
Հիմի Չափնու գեղն ասեմ:

Չափնի ափսոս չար խօսողին,
Իդուր տեղից կռիւ գցողին,
Հարեանի գիւլ տուողին,
Էլի Չափնու գեղն ասեմ:

Չափնու գեղը մի ջոկ գեղ ա,
Ապրանք պահեստ, ոսկի տեղ ա,
Կըրմրաքարը հալած եղ ա,
Էրեցվանքու գեղն ասեմ:

Էրեցվանքու ժողովուրդը,
Օրհնուած է մեջի մարդը,
Այս է իմ խօսքիս զորդը,
Ակոփ ճգնաւորն ասեմ:

Ճգնաւորի գլխի վանքը,
Ծաղիկներով զարդարանքը,
Այնտեղ քաշես օրն ու կեանքը,
Խորանցա գեղն ասեմ:

Խորանցա գեղն խօսեմ,
Մէկը ասեմ, մէկը լսեմ:

Իմ տեսածս ուղիղ ասեմ,
Մարդկանց պատիւն ասեմ:

Պատիւ շատ կայ Ագարակում,
Անպատիւին հակառակում,
Լոտեաներին պախարակում,
Ես Տանձթափա գեղն ասեմ:

Տանձթափայ էլ ջոկ տեսակ ա,
Մենակ ապրելը կրակ ա,
Նա Ղափանեն զրոշակ ա,
Եղավարդա շէնն ասեմ:

Եղավարդը հացի շէն ա,
Հացն էլ շատ, մի լաւ բան ա,
Հացը Աստծոյ նման ա,
Ես Թորոս իշխանն ասեմ:

Իշխանն է այնտեղ ծնուած,
Իսկական այնտեղ է թաղուած,
Բաֆֆին եկաւ, տեսաւ զնաց,
Վիժենեսա գեղն ասեմ:

Վիժենեսա գեղումը մնաս,
Նմանը չկայ որտեղ զնաս,
Շատ է լինում խնձոր, գիլաս,
Ես Մողեսայ տեղն ասեմ:

Մոզեսայ տեղը շատ փոքր է,
Աղբիւրը մի քաղցր ջուր է.
Միջի մարդը հիւրասէր է,
Գոգալ Զէյլու գեղն ասեմ:

Գոգալ Զէյլու գեղի նման,
Նորան Շահբուլաղի նման,
Այնպէս մէկը Ղարաբաղ կայ,
Ես Գէորգ իշխանն ասեմ:

Իշխան է պարոն Գէորգը,
Նայ է Զէյլու գեղի վարքը.
Զէյլացիք տան Աստծոյ փառքը,
Շինեց ուսումնարանն ասեմ:

Ուսումնարանը գեղի վարդ է,
Պարոն Գէորգը տղամարդ է,
Իմ ասածը բոլորը զորդ է,
Հիմի ես իմ գեղն ասեմ:

Աշըղ չես գնում էրկենանց,
Ապա չես ասում գեղս մնաց,
Աշըղ Առաքել Յարութիւնեանց,
Վերջն թուականն ասեմ:

1909-ին, մարտ ամսի 19-ին,
Ոգորմի կասեմ Յարութիւնեանին,
Ընդհանուր Ղափանն ասեմ:

Գ Ո Վ Ա Ս Ա Ն Ք.

Ագուլիս կար Խոջամիրեանց
Հայրապետի հարսանիքը,
Բարեկամները հաւաքուեցին,
Ուրախացան ընտանիք:
Միջնորդ բերին հարսնացուին,
Ոսկի, ալմաստ մատանիքը,
Ուրախ սրտով պատրաստեցին,
Երկու հարիւր խնամիքը.
Ամեն մէկին մէկ ծառայ կար,
Որ պահպանի իւր ձիանքը:

Հանգամեջի Մուղղուսի կարապետի տունն ասեմ,
Այնպէս զօրեղ մարդ չեմ տեսել, նրա քաջութիւնն
ասեմ,

Լաւ պատուելի, լաւ զովելի ես, Մուղղուսու
գինն ասեմ,
Պատիւը չափից աւել է, լեզուով ես որ մինն ասեմ,
Այն Մուղղուսի ձեռքով արած արարմունքն:

Վեց հարիւր մարդկանցը, բոլոր այնպէս սարքին
կառավարեց,
Վաթսուն արշին չաղիր շինեց, բոլորը տակը
տեղաւորեց,

Ես քանի կենացներ ասեմ, ամենն էլ ուրախ խմեց,
Լեզուովը ուռույ կանչելով, բարեկամներին
ճանապարհեց,

Օրդուբադու քաղաքիցը լսան, եկան այն լոթիքը:

Լոթին ասեց, այ թոյրաշի ընծայեցէք իմ խալաթը,
Կարապետ աղան հանեց տուաւ խաղնի
քսանհնգանոցը,

Լոթին պատուեց դէն ձգեց, ասաց, տուէք
հարիւրանոցը:

Հայրապետ աղան կոխ տուաւ իսկ կտրուեց
լոթու հացը,

Պրիստաւը լոթուն բռնեց, տարաւ գցեց այն
դժոխքը:

Երբ հարսանիքը եկաւ Ագուլիս գիւղի զրադը,
12 հատ փրշանկ գոռաց, ձայնը հասաւ աղանց
օթաղը,

Հինգ հարիւր փանար կպցրին, չրաղան եղաւ
փողոցները,

Սարգիս ապէրը բարե եկաւ, համ էլ երգեց
իւր խաղը,

Ուրախ ուրախ բառբառում էր, ստեղծողին
տուած փառքը:

Պուճուր ուստայ Աւագիմը, տես ինչ օյիններ է
հանում,

Վառուտեց թղթի միջին տեսակ տեսակ բաներ
շինած.

Դնում էր տափումը թաղում, եօթ անգամ ձայն
էր հանում,

Բազինը որ բաց էր թողում մարդկանց
շալվարները մնաց,

Չարխի փալանգ եմ տեսել նոր շուրտալի հնարքը:

Այս խօսքերը ես ասում եմ 1889 թուն,
Այսպէս հրաշք գործեր տեսայ Օգոստոս ամսի 5-ին,
Երեկոյեան ժամանակ, ասում եմ ժամի 9-ին,
Օտար փեսաներիս, քրոջներիս կենացն է,
Ածեցէք Շւանաձորու, Թաւրիզու, Թիփլիզու,
Կախեթու գինին,

Կարապետ աղան ճփ, ճփ, արաւ բոլորն էլ ուռայ
կանեն,
Քառասուն աղջիկ սկսեց Հայաստանի աղնիւ երգը:

Կեցցէ Հայրապետ աղայ կեցցէ, կեցցէ Կարապետ
աղայ կեցցէ,
Կեցցէ Մարգար աղայ կեցցէ, կեցցէ Սմբաթ
աղայ կեցցէ:

Կեցցէ Հայրապետն, Ագուլիս կեցցէ, կեցցէ
Խոջամիրեանց կեցցէ,
Ամսի 6-ին Կիրակի օրը, կեցցէ նրանց արարմունքը:

Ամսի 6-ին Խոջամիրեանց բախճի նստած
բազմութիւնը,

Ուղիղ 600 անձիք կար, մարդ ու աղջիկ, կամ
տիկիներ,
Ռօմ, պիււայ, շամպանսկի, լիմոնադ կանեակ
անուներ,
Շւանաձորու, Թաւրիգու, Կախեթու գինուն,
Չեմ կարող լեզուով պատմել նրան արած
արարմունքը:

Քսան պովուր ունէր, բոլորը կերակուր եփող,
Տասներկու լակէյ ունէր, թէյ շինող, սփռոցը
պահող,
Երեք մարդ միշտ կարգուած էր հաւերը, ճտերը
թեփող,
Մի պառաւ պովուր տեսի, սառնոցում կերակուր
եփող,
Չեմ կարող լեզուով պատմել, նրանց արած
պատիւը, փառքը:

Դէհ վեր կաց զուռնադ քոք արա, եալլի փշի,
ուստա Խուտի,
Բազի մարդ գինով ընկան, խօսում էին տուգի
սուգի,
Փոշա մեստերին քեփաւ ընկաւ, զլուխ գլխեց
մի հաստ փետի,
Ամեն մարդի փող ունենայ, մարդուս մի
մարդութին պիտի,
Աստուածակոյս արժանի է եպիսկոպոսի օնհանքը:

Արեմուտքից մինչև արեւելք, այսպիսի հարսանիք
չեմ տեսել,
Միթէ միայնակ ինձ եմ ասում, տեսնողներն
են զարմացել,
Լաւ ուտելով, լաւ խօսելով, մահուրի սիգահ ասել,
Չեզ համար յիշատակ մնաց Աշըղ Առաքելի երգը

ՄԱՆՈՒՉԱՐ ԱՆԵՊԵՆԻ ԲԱՐԵԳՈՐԺՈՒԹԻՒՆՔ.

1904 թուին Գիւղգիւմ գիւղացի Մանուշար
Աւագեան,
Հոկտեմբեր ամսի ասում եմ եօթին,
Ես այսպէս եմ գրում, Մանուշար Աւագեան:

Առաջ լոյս դառնայ, քո ծնող ծնողդ,
Յետոյ վարքար լինի քո ապրած գիւղդ,
Աստուած ինքը տուաւ քո գանձդ, փողդ,
Քեզ արժանի լինի, Մանուշար Աւագեան:

Գլուխ եկաւ պրծաւ ուսումնաստունդ,
Աստուած ինքը օրհնի գործդ ու բանդ,
Մեզ համար պարծանք քո աստիճանդ,
Հափանու մհալում, Մանուշար Աւագեան:

Երկու տարում շինուեց, վերջացաւ պրծաւ,
Վարժապետները եկան միջումը նստան,

Ուսանող երախեքը բոլորը գրեան,
Տրենդ շէն մնայ, Մանուշար Աւագեան:

Սիւնեաց վիճակում մի տղամարդ էս,
Հափանումը մնաց, հոտաւէտ վարդ էս:
Ուսումի համար քեզ քուն չունես, զարդ էս,
Քունդ զարդ բարի, Մանուշար Աւագեան:

Մանուշար Աւագեան, մտքերդ լաւ է,
Լուսաւոր մարդիքը գործդ կը գովէ:
Քո արած մտքերդ մի անտակ ծով է,
Միտքդ անգին քար է, Մանուշար Աւագեան:

Մանուշար Աւագեան լուրդ գնաց,
Հափանու վիճակում մշտական մնաց,
Ում խելք ունի, ուտի պատրաստ աղ ու հաց,
Աղ ու հաց պատրաստող, Մանուշար Աւագեան:

Ուսումնարանդ նման է ինչպէս գետինը,
Քնքոյշ ծաղկով ինչպէս դաշտն ու այգին:
Ձեմ կարող գնահատել ուսումնարանի գինը,
Անգին յախշատակ է, Մանուշար Աւագեան:

Ուսումնարանդ նման է, ինչպէս երկինքը,
Աստղերով փայլում գեղեցիկ դէմքը,
Թշնամիդ տեսնելուց քաշի տանջանքը,
Թշնամիդ տանջող, Մանուշար Աւագեան:

Ուսումնարանդ նման է, ինչպէս լուսնեակ,
Գիշեր ու ցերեկ ման է գալիս մենակ:
Տեսնողը քեզ կասի բարի յիշատակ,
Բարի յիշատակ էս, Մանուշար Աւագեան:

Ուսումնարանդ նման է, ինչպէս արեգակ,
Բոլոր աշխարհիս նա տալիս է փափագ,
Անմահ, անվախճան է կենդանի զաւակ,
Անգին զաւակ է դա, Մանուշար Աւագեան:

Ձաւակդ նման է Յովնան Մարգարէին,
Այսօր էլ յիշում է բոլոր աշխարհին:
Նման է Տաթևայ այն սուրբ տաճարին,
Տաճարը քեզ պահապան, Մանուշար Աւագեան:

Փառք տուէք Աստծուն պարոն իշխաններ,
Հափանու վիճակը չը մնաց անտէր:
Ուսումաւոր մարդը չի ապրի անտէր,
Դու սէրի պատճառ էս, Մանուշար Աւագեան:

Գիւղգիւղում գիւղացիք, մատաղ մորթեցէք,
Թշնամու զլուխը խսկոյն ջարդեցէք,
Բաւական է քնած, քնից զարթնեցէք,
Քնից զարթնեցող Մանուշար Աւագեան:

Աշըղ Առաքելն էմ, գիւղս էրկենանց,
Ազգանունս հարցանես, Յարութիւնեանց,
Այս խօսքը զրեցի մշտական մնաց,
Աշըղ է յիշում, Մանուշար Աւագեան:

ՀԴԱՐՏ ՏԻԿՆՈՋ

Եկայ մօտովդ անց կենամ,
Ուռը ինձնից ծանրը տիկին,
Չարդ կամ բարիդ իմանամ,
Ուռը ինձնից ծանրը տիկին:

Ազնիւը վեր կացաւ տեղան,
Բաց արաւ ինձ համար սեղան,
Պատիւդ կենայ քո հօր բեղան,
Ուռը ինձնից ծանրը տիկին:

Եթէ ես աշըդ եմ, մարդ չեմ,
Տիկին, դու նստում ես ընդէմ,
Մարդութիւնս քեզ կ'յայտնեմ,
Ուռը ինձից ծանրը տիկին:

Աշըդ Առաքելն եմ, ով եմ,
Լաւ տիկնոջ, լաւ կը գովեմ,
Վատ տիկինը կը նզովեմ,
Ուռը ինձնից ծանրը տիկին:

ԱՓՈՒ ՊԵԼՈՒՆ ԷԾԵՐԸ

Էծերը եկել են էստեղ,
Միամիտ կաց, Աքու Պելի,
Բոլորը հաւաքում մի տեղ,
Միամիտ կաց, Աքու Պելի:

Դու կանչեցիր, ես լսեցի,
Պատասխանդ ես տուեցի,
Էծերդ ես աղանեցի,
Ահա այստեղ են, Աքու Պելի:

Երկուսը, մեր տուած սե էծը,
Մէկը ձեր, մեծ կարմիր էծը,
Քամար թաքար, պողը ցեցը,
Ահա այստեղ են, Աքու Պելի:

Աշըդ Առաքելի մօմը,
Պարան տուր մեր պատի դոմը,
Էծերը արել եմ դոմը,
Միամիտ կաց, Աքու Պելի:

ՆԱՄԱԿ ԽՆԴԻՐ

Աւագ, քեզ խնդրում եմ, միտքդ ինձ ասես,
Ասա տեսնեմ, խի չես ուղարկում իմ եարբս,
Ես հայր, դու որդի, պարզեպարզ խօսես,
Ջուխտ ապրած, սովորած, ոնց կլինի ճարբս:

Գիշեր ու ցերեկ լինում եմ տխուր,
Օրս ու կեանքս անց է կենում իզուր,
Առանց իմ պառաւս ֆաղած տխուր,
Իմանում ես, այդ է իմ սրտի ճարբս:

Այս քանի բառերս ինչպէս գրում եմ,
 Որդի ձեր մեղքերը բոլորը ներում եմ,
 Ինքս իմ պառաւս անկեղծ սիրում եմ,
 Լաւ կ'կարգաս որդի, այս քանի բառս:

Իմ մին օրս անց է կենում մի տարի,
 Մի տարումը շատ կայ չար ու բարի.
 Իմ պառաւս չեմ տալ անգին քարի,
 Դա է գնահատում իմ անգին քարս:

Աշուղ Առաքելն եմ բիւբիւլ ընկերդ,
 Ինձանից մի կարիլ թանկագին սէրդ.
 Այսօր միտս ընկաւ թառամ ունքերդ,
 Ունքերդ է կանաչ կարմիր կամարս:

„ԱՅԻԲ-ԲԵՆԻ“ ՎՐԱՅ.

Ա.

«Այիբը» Աստուած է, որ մեզ պահում է,
 Իմանում էք, պարզ ասեմ ժողովուրդ,
 Ինքը հեռու, միտքը մեզի շահում է,
 Դրա համար ես ի՞նչ խօսեմ ժողովուրդ:

Բ.

«Բն» բանն է, նա մեզ համար միշտ մնաց,
 Որ աշխատենք, բերենք ուտենք մեզի հաց,
 Զը սխալեա, այս խօսքերս լաւ իմաց,
 Պատասխանն ես ի՞նչ գրեմ ժողովուրդ:

Գ.

«Գն» գինին է, նա մեզ համար բաժակ է,
 Տարին հինգ օր նա մեզ համար փափագ է,
 Ուժը շատ է, բայց մարմինը բարակ է,
 Սրբուած սուրբ պէտք է ուտիլ ժողովուրդ:

Դ.

«Դն» դաշտն է, վարենք, ցանենք ուտելի,
 Աշխարհում ենք, կեանք ունենանք ապրելի,
 Լեզու ունէք, ասել, լսել, խօսելի,
 Դուք ներեցէք ես, էլ խօսեմ ժողովուրդ:

Ե.

«Եչը» երանի որ յիշում է մշտեկան,
 Ամեն մարդի մէկ օր կլինի դատաստան,
 Այն կեանք կլինի կշիռքունարց այսպէս բան,
 Իմ պարտքս է ձեզ յայտնում եմ ժողովուրդ:

Զ.

«Զան» զրկած սատանայ խաւար ա,
 Անուտումը ի՞նչպէս խօսի, տաւար ա,
 Իմ զրածս հասկանողի համար ա,
 Այս բաները դուք էք տեսնում ժողովուրդ:

Է.

«Էն» էնա, որ ուտում ենք, մեզ հաց ա,
 Այ մարդ լսէ պարզ եմ գրում իմացա.
 Երանի այն մարդին, որ անհարց ա,
 Նրան ես էլ երանի տամ ժողովուրդ:

Ը.

«Ըթը» ընկաւ Աղամա ցեխ մարգացաւ,
Իւր կողիցը նախշուն եւան ստեղծաւ,
Բոլոր մարգիք նորանցանից բազմացաւ.
Ես իմ միտս միշտ պահում եմ ժողովուրդ:

Թ.

«Թոն» թանկագին քար է, որ գին չունի,
Տես, երկինքն է բարձր կանգնած, սին չունի.
Հոռի ծառին պտուղ չունի, բան չունի,
Դուք տեսնում էք, դէ՛հ ի՞նչ ասեմ ժողովուրդ:

Ժ

«Ժէն» ժառանգն է, մարդիս համար պտուղ է,
Հայրը մեռնի որդուն տեղը կը թողէ,
Բարի որդին ծնողներին յիշող է,
Բարի որդուն բարի օրհնեմ ժողովուրդ:

Ի.

«Ին» իմն է բոլորովին քեզ չեմ տալ,
Ես կարծում եմ այս խօսքերս չի սխալ.
Անխրատին հարկաւոր է խրատ տալ,
Որ չի լսէ, դէ՛հ ինչ ասեմ ժողովուրդ:

Լ.

«Լն» լացն է տխուրների համար է,
Որովհետեւ սիրտը, միտք տկար է.
Ես վճռում եմ, լաց լինողը յիմար է,
Որ ծնւել եմ, մեռնելու եմ ժողովուրդ:

Ս.

«Սն» Սաչն է, Քրիստոսին խաչեցին,
Տանկերկու մեխ մարմին խփեցին.
Տարան մարմար հանգիստումը թաղեցին,
Քրիստոսաւ ձեզ օրհնում եմ, ժողովուրդ:

Ծ.

«Ծան» ծածուկ է, ծածուկ պահի չի տեսնան,
Աշխարհումս մարդիք շատ կան զանազան.
Չափէ, կտրէ, յետոյ այ մարդ բաց բերան,
Ինչու համար սխալ խօսեմ ժողովուրդ:

Կ.

«Կն» կեանքն ով որ տեսնէ, երանի,
Իհարկէ, որ Աստուած կտայ քեփ կանի.
Իրան կեանքը նա միշտ ուրախ կտանի,
Ես էլ տանեմ չի փոշմանեմ ժողովուրդ:

Հ.

«Հոն» հարազատ պարզ խօսքն է ասողին,
Ափսոս է, չէ՛, որ չի ասես լսողին.
Խօսքդ ասիր Աստուածազգոյ՜ յասողին,
Այսպէս մարդը շատ կսիրեմ, ժողովուրդ:

Չ.

«Չան» ձուն է, որ միշտ ածում են հաւերը,

եկէք ասենք դալար կենայ թեւերը.
Կարմիր կանեն զատիկ օրը լաւերը,
Ես էլ ձեզ հետ կատարում եմ ժողովուրդ:

Ղ.

«Ղատը» զրկենք նա մեզ համար բերի հաց,
Ղորդ եմ ասում, սուտ չեմ ասում, լաւ խմաց.
Սաթայէլը բարի գործեց, ետ մնաց,
Նա միշտեկան զուրկ է ապրում ժողովուրդ:

Ճ.

«Ճէն» ճարն է բժիշկները գործում են,
Հիւանդներին բժիշկները փորցում են.
Օգտաւոր հիւանդները պրծնում են,
Ասեք տեսնեմ, ի՞նչ էք կարծում, ժողովուրդ:

Մ.

«Մեն» մոմն է, որ վառում են սուրբերին,
Աստուածատուն նախշուն կանգնած պատերին.
Աւետարան ձեքին, կարդող տէրաւերին,
Ես երեսիս խաչ եմ քաշում ժողովուրդ:

Յ.

«Յին» յիմարն է, ուսում չի առնում լինի մարդ
Նա կմնայ ինչպէս որ կայ. անհոտ վարդ.
Այնպէս մարդը կեդտոտ կլինի, ինչպէս տարթ,
Անկարգողի մէկը ես եմ, ժողովուրդ:

Ն.

«Նուն» նամակն է, հեռու տեղից գրում է,
Մէկս մէկուց սուրբ նամակով խօսում է.
Փառք Աստուծոյ, բարի լուրեր լսում է,
Աւագիցը ես էլ լսեմ, ժողովուրդ:

Շ.

«Շան» շատն է, ամենայն մարդ կսիրի,
Աշխատողը կաշխատի կը բերի.
Ուսումաւորը անուսումին կների,
Ես պէտք է ներող լինեմ, ժողովուրդ:

Ո.

«Ոն» ոտներդ է, առանց թևի թռչում է,
Տեսնում ես, որ ամեն երկիր գնում է.
Փայտօնի պէս նա քո տակիդ խաղում է,
Ես էլ ոտով միշտ խաղում եմ, ժողովուրդ:

Զ.

«Զան» չարն է, բարի գործի հակառակ,
Զուր տեղիցը մարդի կանէ խայտառակ.
Մեծ ցաւ է հա, մարդկանց համար անառակ,
Այսպէս մարդից ես կփախչեմ, ժողովուրդ:

Պ.

«Պն» բարին է, որ ասում էք բարի օր,

Բարի մարդը մեզ չի գցիլ սար ու ձոր,
Ումից առնես, նրան փոխը շուտ ետ տուր,
Ետ տուղին ես էլ կտամ, ժողովուրդ:

Ձ.

«Ձէն» ջուրն է, որ խմում ենք լիանում,
Մեր ձեռքերը, կեղտոտ երեսը լանում.
Այգիներ, ծառեր բար պողի տիրանում,
Իմացէք, ես այգեպան եմ, ժողովուրդ:

Ռ.

«Ռան» դամիկն է, ուսում չունի ի՞նչ անէ,
Բերան ունի, որ խօսում չի խափան է.
Տեսնում էք, որ նա տուարի նման է,
Թէ լաւ, թէ վատ, ես տւել եմ, ժողովուրդ:

Ս.

«Սէն» սուտն է, սուտ ասողը կսիրի,
Ամեն բօպէ իրա միտքը կը բերի.
Սրան, նրան գլխին գտակ, կ'կարի,
Ես չեմ կարող գտակ կարեմ, ժողովուրդ:

Վ.

«Վըն» վախն է, վախը կապրի ափսոս,
Այս խօսքերս լաւ հասկացէք դուք մաս—մաս.
Ամեն մարդի պէտք է լինի պրիպաս,
Աւագ լսի, քեզ կապասեն ժողովուրդ:

Տ.

«Տիւն» տէրտէր է, որ ասում ենք «օրհնեա տէր»,
Տեսնում ես, որ նա հաքած է սև պատկեր.
Աւետարանի խօսքերը դու միտդ բեր,
Ձեզ օգնական շատ խնդրեմ, ժողովուրդ:

Բ.

«Բէն» բօպէն է, նա միշտեկան ման է դամ,
Ժամացոյցը շրջում է, ձայն է տամ.
Ազնիւ մարդկանց մօտ կլինի՝ ես տեսամ,
Այնպէս մարդկանց հոգումը ապրեմ ժողովուրդ:

Յ.

«Յոն» ցաւն է, Աստուած ինքը ձար անի,
Երիտասարդ ողամարդկանց չի մանի.
Մահը թող գայ, ծերունի մարդկանց տանի,
Ես էլ ծեր եմ, շատ կարօտ եմ, ժողովուրդ:

Ի.

«Ին» ռւմն է, թող գայ նա վեր առնի,
Փոքր զրեւ մեծ—մեծ զրեւին խառնի.
Վեր կնգնի, ձեռքիդ միջին պինդ բռնի,
Վայ թէ կորաւ, ես ի՞նչ անեմ, ժողովուրդ:

Փ.

«Փն» փառքն, որ ասում ենք «փառք Քեզ Տէր»,

Այ մարդ ասեմ, ասածներս միտդ բեր.
Ուսում առէք, որ չի ապրէք դուք անսէր,
Դրան համար չարչարում եմ, ժողովուրդ:

Ք.

«Քէն» քարոզն է, կրօնական մարդ կասէ,
Հայոց համար ծանր լուծ է, որ լսէ.

Թէ չի լսէ, մեր Հայրիկը ի՞նչ ասէ,
Ած. Աստուած «Ի» «Մ» Աստուածը իմ, ժողովուրդ:

Հազար իննհարիւր տասնեւերեքին,
Օգոստոս ամսի ասեցի վեցին.
Ողորմի կասէք բոլորդ, Յարութիւնեանցին,
Չի խնայէ՞ք՝ ես խնդրում եմ, ժողովուրդ:

Չ Կ Ա Մ.

Ես պառակն չափարելով,
Քո ի՞նչդ եմ տանում չկամ.
Ուղիղ ճանապարհ չիտելով,
Միթէ աչք եմ հանում, չկամ:

Քաշ մի գնալ, բարձր գնա,
Դու էլ ինձ հետ ուրախ մնա,
Միթէ դու ես չար սատանա,
Չար խօսքով ես հովանում, չկամ:

Չարութիւնը ի՞նչ համբաւ է,
Իսկ սէրութիւնը լաւ է.
Վերջի հազուստդ կտաւ է,
Վերջը ի՞նչ ես տանում, չկամ:

Ի՞նչ շինեց չկամը, գողը,
Հրեշտակից բռնեց դողը.
Քո երեսիդ կածեն հողը,
Ինչի ես ուրանում չկամ:

Ուրաց Աշուղ Առաքելը,
Նա է Միւլքաշափու պէլը.
Անբան անգործ, նա է ծոյլը,
Նա էլ խօսք է հանում, չկամ:

ԱԳԱՅ ՄԱՐԴԱՆԱՓ.

Մէկ օր գնացել է փայտի,
Չափնու կոյղուց Ալէքսանը.
Մարդիս դորձը այնպէս սիտի,
Պատահի աղէսին քունը:

Տեսնում է, աչքերն էի բնում,
Գլխին տալիս է սպանում.
Մարմնիցը մորթին հանում,
Տանում դնում իրան տանը:

Բաղդասարանց Սուղին լաւ,
Չափնու գիւղը շուտով հասաւ.
Ալէքսանին «բարի օր» առաւ,
Այսպէս բացաւ իւր բերանը:

Նստեց Ալէքսանի մօտը,
Ասեց իրան չալ-չալ սուտը.
Այս է մարդկանց անհոտը,
Երէցւանքու մէկ իշխանը:

Ի՞նչ արիւր ազէսի մորթին,
Ծախելու ես գիտեմ արդէն.
Մորթին դրաւ իրա ձեռքին,
Դա է իւր ուրախութիւնը:

Մանէթուկէսի գին արաւ,
Ալէքսանին փափաղ կարաւ.
Մորթին իրան հետը տարաւ,
Տես ինչպէս է դրան բանը:

Էգուց կըգաս կտամ փողըդ,
Լոյս դառնայ եղբայր, ծնողդ.
Օրհնուած է արարողդ,
Օրհնուի ձեր գերեզմանը:

Էքսը Ալէքսանը գնացաւ,
Մորթուն փողին մէկ բան բացաւ

Սողոմօնը շուտ ուրացաւ,
Քեզ ի՞նչ, մեռել է մեր շունը:

Ալէքսանը գնաց գանդատ,
Սողոմօնը բան բռնեց վատ.
Ինձ նրանից արա ազատ,
Սուղուն կանչեց Միրզաջանը:

Խի՞ չես տալիս մարդիդ հախը,
Քո սրտումդ չի կայ վախը.
Ուզում ես դու ուտես լոխը,
Կէսը քեզ, կէսը նրանը:

Աշուղ Առաքել դու մէկ բան,
Շարունակիր խօսքդ իշխան.
Քեօխւան տեսաւ կաշառք չկան,
Շուտով վճռեց այդ բանը:

ՈՒՍՈՒՄԱՐԻՐ ԱՆՈՒՍՈՒՄԻՆ ԽԱՐԵՑ.

Մէկ օր պրիստաւը եկաւ,
Միւլքու Չափնու գիւղումը նստաւ.
Սուղեաներին կանչեց բերաւ,
Մէկը մէկու քալազ դրաւ:

Կամ սուգեայ Գրիգորին ճակատը,
Կամ սերմաքաշին ճակատը.
Տնումն էր թողել փեշատը,
Կէտուն գլխին փափաղ կարաւ:

Գրիգորն աւագ.

Արի ընկեր, խորհուրդ բանանք,
Ես ու դու մի բան իմանանք,
Վիճակում պարզ երես մնանք,
Այսպէս բարի խորհուրդ արաւ:

Կէտին աւագ.

Դու կիմանաս դրանց կարգը,
Դու ես մեր գրասենեակի փառքը.
Քեօխուն կամ սուգեաների զօրքը,
Իւր նշանը հանեց տաւ:

Գրիգորն աւագ.

Մարդիս ընկերը այսպէս պիտի,
Որ ընկերի խօսքը լսի.
Ընկերը ընկերին կատի,
Ահա եղբայր այսպէս է լաւ:

Կէտին աւագ.

Կէտին քո խօսքդ կոտորի,

Աստուած էլ իւր վիզը կը կոտորի.
Դու իմ գլխիս խելք դրիր,
Այս խօսքերս թող լինի ցաւ:

Գրիգորն աւագ.

Շնորհակալ եմ քեզանից Կէտի,
Ով որ լսի քեզ կը գովի.
Պրիստաւը կը նզովի,
Աւագ, յետոյ ինքը մտաւ:

Գրիգորին շատ լաւ սիրեց,
Յետոյ Կէտուն կանչեց բերեց.
Հօրն ու մօրը շատ հայհոյեց,
Վեր կացաւ և գլխին տաւ:

Ասա. քո նշանը ուր է,
Իմ հայհոյեանքս քեզ զուր է.
Հիմի քո ապրելդ զուր է,
Ասաւ, էլի գլխին տաւ:

Ինչով իմանամ սուգեայ ես,
Առանց նշան ես, յիմար ես.
Հիմի զրկեմ դու կը բերես,
Քուէ տաւ և դուրս գցաւ:

Փռչմանեց իւր նշան տալը,
Ինձ պէս կլինի պելը.

Եկաւ Աբրհամանց կալը,
Դէպի Սեաքարը կանչաւ:

Դէպի Սեաքարը կանչաւ,
Մըջանանց Դաւութը լաւ.
Բերողին ձեռքիցը առաւ,
Հիմիկ ետխիցը կախ աւաւ:

Մտնեմ պրիստաւին մօտը,
Բաց անեմ Դրիզորին սուտը.
Ուլունց Ասրունց դրած փոտը,
Դլխիս խելքը հիմիկ բերաւ:

Տունդ քանդւի, Դադիւնց Քալի,
Տղան սատանայ կը նալի.
Դլուխս զցեց զալմաղալի,
Վիճակում խայտառակ արաւ:

Աշուղ Առաքելին ճարը,
Կէտուն գլխին ընկաւ քարը.
Ինչ անեմ քեզպէս յիմարը,
Քեզի համար բան ստեղծաւ:

ՄՈՒՆԱՄՍԸ ԳԵՂԵՅԿԱԿԱՆ.

Ձայնդ հասկացամ եկամ, քեզ անեմ թամաշ,
Փիւրիւզայ,
Քանի գեղեցիկ տեսամ Կուամենից բաշ, Փիւրիւզայ
Աստուած է ձեռքով քաշել սիրուն զալամ զաշ,
Փիւրիւզայ,
Ով քեզ տեսնում է, գնում կանչում է վաշ-վաշ,
Փիւրիւզայ:

Թշերդ բացւած վարդ է, ըռանդ է տամ գիւլինման,
Ծամերդ թոխ-թոխ ծամ է, շուշանի սմբուլի նման.
Պոռչներդ շատ քաղցր է, համ է տալիս բալի նման,
Ով պոռչներդ ծծի դու, ասի անուշ Փիւրիւզայ:

Քո ծոցդ դրախտի պէս արքայութեան սաղ եմ
ասում,
Ծծերդ սպիտակ դմակ, գիւլ բոստանի թաղ եմ
ասում.

Աչքերդ լոյս է տալիս, սաղ վառած չրաղ եմ ասում,
Տուրքումդ կանգնել եմ, խեղճ ազատիր դոստաղ
եմ ասում:

Դու ուղտ ես, ես, մի ոչխար, ջանս քեզ մատաղ
եմ ասում.

Աշուղ Առաքելը եղաւ քեզ համար բէյհիւշ
Փիւրիւզայ:

ԳՈՎԱՍԱՆԲ ԵՒ ՕՐՀՆԱՆԲ.

Անմահ Աստուածը քեզ պահի,
Պարոն բժիշկ Խաչատուրեանց,
Երախոցդ սիրտը շահի,
Պարոն բժիշկ Խաչատուրեանց:

Անունդ է զրւած Արսէն,
Ծնողներդ են զրել արդէն,
Արսէն կանչեն փափազ առնեն
Պարոն բժիշկ Խաչատուրեանց:

Մարդ ու կին զուք բարի զաւակ,
Աստուածանից առէք փափազ,
Ինչպէս առաւ որդի Սահակ,
Պարոն բժիշկ Խաչատուրեանց:

Տունդ զալուց լիանում են,
Թէ հայ չլինեն հայանում են.
Մեծ պատւի տիրանում են.
Պարոն բժիշկ Խաչատուրեանց:

Հիւանդներդ առողջանան,
Գնան մեծ կեանքի տիրանան.
Քո պատիւդ չի մոռանան,
Պարոն բժիշկ Խաչատուրեանց:

Աստուած պահի Վարսենիկդ,
Նա է կեանքի զրօշադդ.
Թող կանաչի քո փափազդ,
Պարոն բժիշկ Խաչատուրեանց:

Աշուղ Առաքել Յարութիւնեանը,
Աղօթում է միշտ իւր տանը.
Ձեզ պահապան սուրբ նշանը,
Պարոն բժիշկ Խաչատուրեանց:

Ա Ղ Ա Չ Ա Ն Բ .

Ինձ այսպէս անող Աստուածը,
Ես խնդրում եմ, ձեզ չի անի.
Այսպէս է եղել իմ բանը,
Ձեր օրը թող ուրախ տանի:

Ձի կարծես թէ ցաւս լաւ է,
Ձհար ու դարի համբաւ է.
Անփորձ մեռած մարդը լաւ է,
Հսողը երանի կանի:

Կուչ է ածել ոտ ու ձեռքս,
Տեսնում ես ծուկ է սարքս.
Էլի ես չեմ կարում փառքս,
Ինձ տեսնողն էլ փառք անի:

Ձախի կողմս թուլացել է,

Աջի կողմս թուլացել է:

Ցաւս ուղար մնացել է,

Աստուած ինքը մի ճար անի:

Մի տարի մնացի պառկած,

Հացից ջրից կտրւած.

Ամեն բանից զրկւած,

Յարութիւնեանցը ինչ անի:

Ն Ա Մ Ա Կ.

Դու որ գնաս իմ որդկանց մօտը,

Աւագին, Սանթուրին շատ բարե կանես.

Նրանք են իմ կեանքիս անուշահօտը,

Ինչպէս ինձ տեսնում ես այնպէս կպատմես:

Նամակ, առաջ գնաս կասես Աւագին,

Աստուած արժանացնի իրա փափագին.

Ինչպէս Հայր Աբրահամ որդի Սահակին,

Աշխարհիս երեսին չի մնայ անտես:

Նամակ, երկրորդը դու ասես Սանթուրին,

Ասա ջոկի իւր չարն ու բարին.

Մրտովս կանչում եմ այն սուրբ տաճարին,

Ասածս լսելու իսկոյն կպատմես:

Նամակ, բաներ շատ կա չեմ կարում գրեմ,

Վախում եմ թէ գրեմ, վատ խօսք լսեմ.

Ծածուկ չեմ գրում, կը կանգնեն ընդեմ,

Ուրիշ բան չի ասես, գրածս կասես:

Նամակ, դու կպատմես իմ աչքիս հօփը,

Տեսնում ես ծեփել է ճղպուրի չօփը.

Կտրւել է կնոջս սրտի ինսփը,

Իմ կնոջ ինձ վերայ ծիծաղը կասես:

Հագար ութհարիւր իննասուն եօթին,

Նամակս գրում եմ որդկանց բախտին.

Աստուած արժանացնի այն ոսկի թախտին,

Աւագի, Սանթուրի հետ կը խօսես:

Աշուղ Առաքելն եմ, ուրիշ ինչ գրեմ,

Աւագը, Սանթուրը միշտ մտաբերեմ.

Առանց ձեզի, որդիք, չեմ կարում ապրեմ,

Այնքան չես հաւատալ—դու որդի տեսնես:

Խ Ն Դ Ի Բ Ք.

Խնդիրք ունեմ ինձ քեզ, ագնիւ Սիմէօն Բէզ,

Իմ որդի Աւագին ճար եմ պահանջում.

Քո մաքուր բերանովդ խնդրում եմ օգնէք,

Իմ որդի Աւագին ճար եմ պահանջում:

Իշխան ես, ասում եմ իսկական ցաւս,
Առանց իմ Աւագը մեռնեն է լաւս.
Մէկ օր ես ոչ ապրեմ, հազնեմ կտաւս,
Իմ որդի Աւագին ճար եմ պահանջում:

Սիմէօն Բէգ հասցրու քաղցր պատիւդ,
Ամբողջ չեմ մոռանալ, դրում եմ թիւդ.
Իմ որդի Աւագին շոք պահի թեղ,
Իմ որդի Աւագին ճար եմ պահանջում:

Քո որդիդ էլ հասնի իրան հասակին,
Արժանանաս տեսնես որդուդ պսակին.
Քո ձեռքով օգնես որդուս Աւագին,
Իմ որդի Աւագին ճար եմ ուզում:

Հազար ութհարիւր իննասուն եօթին,
Փետրւար ամսի ասում եմ ութին.
Առաքել Յարութինեան Աւագը իմ որդին,
Իմ որդի Աւագին ճար եմ ուզում:

Աշուղ Առաքելը ես եմ, ճանաչի,
Ես օրհնեմ, քո սև օրերդ կանաչի.
Այնպիսի ծէն արայ, չարը ամաչի,
Իմ որդի Աւագին ճար եմ պահանջում:

ՇՆՈՋԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.

Զախար, քեզ շատ պահի Աստուած,
Քաղցր իշխան ես ինձ համար,
Քո պատիւդ անթիւ մնաց,
Անմահ անվախճան ինձ համար:

Ղրկած սաղդ ես ստացի,
Զեռքս առայ ուրախացի.
Մայր աթոռին խնդրեցի,
Միշտ ուրախ ապրես ինձ համար:

Գանձակումը դու ես տէրըս,
Կամ տէրս ես կամ թէ հերըս:
Թագազիւն է հոգու քոյրս,
Պաշար էք կապել ինձ համար:

Գրածներս Մանեան կարդի,
Զի ծիծաղես Մանեայ որդի,
Նման էք ինձ համար վարդի,
Հոտաւէտ վարդ էք ինձ համար:

Աշուղ Առաքելը կանչի,
Պարոն Զախարը չի ամանչի.
Թագազիւլը նոր կանանչի,
Մի ուրախ լուր կայ ինձ համար:

Ն Ա Մ Ա Կ.

Լաւ կը կարգաս գրածներս,
Որդի Ադամ Յարութիւնեանց.
Քեզ պահապան իմ սրբերս,
Որդի Ադամ Յարութիւնեանց:

Ուրախութիւնդ լսեցի,
Ինքս ինձ ուրախացի.
Մայր աթոռին խնդրեցի,
Որդի Ադամ Յարութիւնեանց:

Անինկան սրտով սիրել ես,
Հօրը տանից բերել ես.
Ուրախութիւնդ արել ես,
Որդի Ադամ Յարութիւնեանց:

Զարմանալի է բաներդ,
Անինկի հետ ընկաւ սէրդ,
Ինչպէս մարդ է քո հաներդ,
Որդի Ադամ Յարութիւնեանց:

Անինկին շատ բարեւ կանես,
Իմ տեղակ դու ձեռքը բռնես.
Մայկոյից համբոյր կառնես,
Որդի Ադամ Յարութիւնեանց:

Աշուղ Առաքելին սիրես,
Ամեն օր դու միտդ բերես,
Սխալ գրածս կներես,
Որդի Ադամ Յարութիւնեանց:

Ն Ա Մ Ա Կ.

Կարելի է իմ ճակատիս գիրն է,
Իմ ծեր վախտս պէտք է քեզանից ջոկ ապրեմ.
Չեմ իմանում այս անեծքը ումն է,
Առանց ընկեր, օտար տեղում ես տանջւեմ:

Չար խօսողը կամ Զաւին է, կամ Եղսարը,
Կամ Սապին, կամ Սանամը, կամ Նուբարը,
Հերիքն է կամ Շահլոյշը, կամ Դիլբարը,
Յոյս ունեմ, ինձ գրած խօսքը կը ջնջեմ:

Առանց ընկեր, դու լաւ կապրես կիմանամ,
Կարգն աստ, գուցէ ես էլ դիմանամ.
Ծածուկ ցաւս ապա ես ում հետ բանամ,
Ասիր տեսնեմ, առանց ընկեր ո՞նց ապրեմ:

Իմ մին օրս անց է կենում մի տարի,
Մին տարումը շատ կայ չար և բարի.
Թեւ կոտորած դուշ եմ, այնպէս համարի,
Մնացել եմ գետնին, չեմ կարում թռչեմ:

Զի կարծես թէ ես քո սէրդ մոռացամ,
Պառաւ վախտս, ես քեզանից հեռացամ.
Ախ եմ քաշում հանեղի պէս կռացամ,
Շրբ կլինի մէկ էլ ձայնդ կլսեմ:

Աշուղ Առաքելն եմ, գրում եմ նամակ,
Նամակս կը կարգաս, դու առնես փափակ.
Զակազնոյ եմ գրում, ոչ թէ հասարակ,
Պատասխանն գրիր, ես լաւ կը կարգեմ:

Մ Ո Ւ Խ Ա Մ Մ Ա Ջ.

Աստուծոյ խնամքը հասաւ,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան,
Աստուած ինքը բարեխօսաւ,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան,
Փակւած դռները բացաւ,
Մեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Դու ես սեր Շուշի քաղաքի,
Գլխին դրած կարմիր թագը.
Կուրացել են Շուշայ միջի,
Այն առաջւայ փայլուն փառքը,
Բարեխօս է մեր սուրբ կարգը,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Աստուած քեզ մեզ նորին տաւ,
Մեռածները կենդանացաւ,
Բոլոր մնալը ուրախացաւ.
Որ քո փակւած դուռը բացաւ,
Մեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Խուբլարեան Իւանը դու ես,
Շուշայ աստիճանն դու ես.
Հայ քաղցր բերանն դու ես,
Իսկ հայերի բերանն դու ես.
Աստուած քեզի չարաւ անտես,
Մեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Քսան հինգ օր ըագբօրդ,
Կեանքով լինի թագաւորդ,
Որ քեզ բախշեց հօրդ մօրդ,
Հանեց քո բանտարկի շօրդ,
Ուրախացան եղբայրներդ,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Կանաչ կենայ ատվակատդ,
Հեռացրուց կեղտոտ սուտդ,
Չի թողեց, որ քանդւի պատդ,
Մեզ մօտ մնաց անուշ հոտդ,
Քաշում էինք քո կարոտդ,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Արժան գնաց հացդ, աղդ,
Նմանապէս գումար փողդ,
Թող կանաչի խաւար բաղդ,
Իստակ բան անի արաղդ,
Բարեխօս է արարողդ,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Նման էր Յովնան մարգարէին,
Բանդարկւած ձկանը փորին.
Աղօթք մտղթեց երեք օրին,
Չուկը փչեց չոր ափերին.
Խնդրւեցի ես այն Տէրին,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Տես Գրիգոր Լուսաւորչին,
Գաղանները կերակրեցին,
Ընկած անգունդ հորի տակին,
Էլի յաղթեց կռապաշտին,
Բարեխօս է Տաթևացին,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Սեղրակ, Միսակ, Աբեղնակովը,
Այն պղպլալիս հուրումը.
Կենդան ապրան կանանումը,
Զորս կողմի բացւած ծաղիկումը.
Նրանց էնտեղ աղաչումը,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Մեզ աւետիք ձեզ աւետիք,
Մեզ ու ձեզ մեծ աւետիք.
Ընտանեացդ շատ աւետիք,
Եղբայրներդ շահ աւետիք.
Թշնամեացդ մահ աւետիք,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Աշուղ Առաքելը Ղափան,
Գիւղս էրկենանց է իշխան.
Ազգանունս Յարութիւնեան,
Գիւղ մուլքու չափ բնակարան,
Կոպիտ զրեցի ես մէկ բան,
Քեզ համար Խուբլարեան Իւան:

Ն Ա Մ Ա Կ.

Հազար ութհարիւր իննսուն եօթին,
Պարոն Սարգիս Ստեփանեանց.
Ինձի կոպիտ շնորհք տւին,
Պարոն Սարգիս Ստեփանեանց:

Շատ բարե կանես այանին,
Թոռները ճիւղ կանեն.
Հաստատ կենա իրա բանին,
Պարոն Սարգիս Ստեփանեանց:

Զի ասես ջոկւեց Ստեփանեանը,
Աստուած աջողա իւր բանը.
Զի ճանաչեց աստիճանը,
Պարոն Սարգիս Ստեփանեանց:

Ուրախ անցնի ձեր տարին,
Կաթի Աստուածային բարին,
Բարե կանես Ջաւահիրին,
Պարոն Սարգիս Ստեփանեանց:

Վանուշկին շատ բարե կանես,
Վարսենիկին ձեռնը բռնես.
Արտուշկիցը համբոյր առնես,
Պարոն Սարգիս Ստեփանեանց:

Իհնչպէս է ձեր Մարտիրոսը,
Զեռքին լինի ոսկի թասը.

Օրհնի հային կաթողիկոսը,
Պարոն Սարգիս Ստեփանեանց:

Աշուղ Առաքելի բանը,
Քաշէ իրան աստիճանը,
Դուք ուրախ ապրէք ձեր տանը,
Պարոն Սարգիս Ստեփանեանց:

ԳՐԱԶԱՐ ՍԱՄՍՈՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆՅԻՆ.

Գրիչս առել եմ ձեռքս,
Քեզ գրում եմ, բարի Սամսոն,
Հիմի դու ես աջ ձեռս,
Գրերս լաւ շարիր, Սամսոն:

Խնդրում եմ քեզ սխալ չանես,
Գործը իւր կարգովը տանես,
Սրտիս ուզած բանը անես,
Կորած գիրս ճարի, Սամսոն:

Անունը վարդանոյշ լինի,
Աստուած տայ, շատ խելօք լինի,
Որ քեզ համար մի տուն շինի,
Զպատահես չարի, Սամսոն:

Յարութիւնեանին մարդ համարի,
Ամեն օր քեզ միտը կը բերի,
Իմ աչքս է ճանապարհի,
Մի օրիորդ սիրէ, Սամսոն:

ՆՈՒԷՐ ՊԱՐՈՅՐ ԳԻՒԼԱԳԵԱՆԻՆ.

Տեսնում եմ հայրդ քեզ շատ է սիրում,
Աստուած պահէ քեզ Պարոյր,
Ամեն բօպէ միտն է բերում,
Զը պատահես մահի, Պարոյր:

Անմահ Աստուածը քեզ պահի,
Ծնողներդ սիրտը շահի,
Աստուած կանչեմ չի խնայի,
Տարիներ ապրես հարիւր:

Աշուղ Առաքելն կանչի,
Զիւան օրերդ կանաչի.
Հայրդ մայրդ չի ամաչի,
Եւ գրեցի այսպէս, Պարոյր:

ԽԼԹԱԳԻ ԱԼԼԵՀՎԵՐԴԻ ԱՐՆԵՍԵՆՅԻՆ.

Պատուաւոր տղամարդ ես,
Ես նայում եմ Ալլահվերդի,
Մարդկանց մէջ պերւի սորտ ես,
Սուա չեմ գրում Ալլահվերդի:

Քաջ աղամարդ, կամ աշխատող,
Առանց կարգաւ ասող, լսող,
Կեզ պէս քաղցր հայր պահող,
Քիչ կը ճարուի, Ալլահվերդի:

Ընկերի հետ համեստ նստող:
Որտեղ լինի պատիւ աւող,
Թշնամոցը աչքը հանող,
Ես շատ գոհ եմ, Ալլահվերդի:

Մարեանն է քո տիկինդ,
Քաղցր պահի քո բերանդ,
Լաւ կիմանայ նա քո բանդ,
Պէտք է յիշեմ, Ալլահվերդի:

Դու քո հօրդ ճանաչում ես,
Տեսած տեղը ամաչում ես.
Քեզ օրհնում է, կանաչում ես,
Կանանչ ապրես, Ալլահվերդի:

Պարգախօս ես, կեղծաւոր չես,
Կեղծաւորի հետ սէր չես,
Անհամ բնութեան տէր ես,
Միամիտ եմ, Ալլահվերդի:

Մարիանն էլ քեզ նման է,
Էլի խղճմտանքը տանէ.

Հօրդ համար շատ մեծ բան է,
Անկեղծ ասեմ, Ալլահվերդի:

Աստուած պահի Ռուբէնդ,
Նմանապէս քո Գուրգէնդ.
Բարը տեսնի քո Մարիանդ,
Քեզ հետ միատեղ, Ալլահվերդի:

Օրհնուի քեզ ծնող փորը,
Լաւ ես պահում դու քո օրը.
Առաջ դայ առեաւորդ,
Ես էլ օրհնեմ, Ալլահվերդի:

Յարութիւնեանցն եմ, զրեմ,
Քեզ պէս մարդը շատ կսիրեմ.
Թշնամուդ գլուխը քարեմ,
Ասա ամէն, Ալլահվերդի:

ԽԵԼՕԲ ԵՐԵՒԱՅԻ ԵՐԳ.

Հայրը որդուն խնդրում է,
Ուսումնարանը ուրախ գնայ.
Սումկան, զիրքը պատրաստում է,
Խելօք որդին կուրախանայ:

Խելօք որդին գիր կը սիրի,
Իրեն դասը միտը կը բերի.
Վարժապետին չի չարչարի,
Ծնողները կասեն ջանայ:

Խելօք որդին խաղ չի անէ,
Դասը կարգով կը տանէ,
Ուսուցիչը կասէ ջանէ,
Ծնողները ուրախանայ:

Ճղոպորը տեսան տեղը,
Ես չեմ անի այսպէս խաղը,
Իրեն դասը ասում տեղը,
Ինչի՞ համար ամօթ մնայ:

Ով որ վեր է առնում վեգին,
Նա կը բռնէ էջի հաքին.
Քչի տանի բաղէն ցաքին,
Կարդեմ խելքս գլուխս գայ:

Խելօք որդին եթէ կարդայ,
Որ մեծանայ տղամարդ ա,
Վարովի հօտաւէտ վարդ ա,
Հօտ կը քաշէ, ով որ տեսնայ:

Խելօք որդին տես, շատ լաւ ա,
Ման չի գալ նա եաւա, եաւա.

Փողոցումը չի անիլ դաւա,
Ծնողներին քաղցր համ ա:

Աշըղ Առաքելի բանը,
Փուլ եկած էր ուսումնարանը,
Ձեզ օրինակ Յարութունեանը,
Հիմի նա ինչի իմանայ:

1906 ԹՈՒԻՆ ՆՈՐԱՇԷՆ ԳԻՒՂԱՅԻ ԲԱԿԱՍԵԱՆՔ
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԻՆ ԶՈՒՐ ՏԵՂԸ ՍՊԱՆԵՑԻՆ.

Զուր տեղիցը սպանեցին,
Տունդ քանդւի մարդի-մազար.
Երեխեքս որը թողեցին,
Դու չը ապրես, մարդի-մազար:

Խի՞ հայը հային կը սպանէ,
Թուրքը հային կը սպանէ.
Տունը տեղը հաւաքէ տանէ,
Դէ ինչ անեմ, մարդի-մազար:

Մեսրոպ, Սամսոն թշնամին այսպէս արաւ,
Իմ մըտքերս թերի թողաւ.
Զուր տեղից ինձ փչացրաւ,
Նահլաթը քեզ, մարդի, մազար:

Գրեաժ է մարդ պէտք է քաշի,
 Ձի թողնէք իմ թուրիս մաշի,
 Որդին ծնողին կը եշի,
 Դուք չի կենաք, մարդի-մազար:

Մարդի-մազարը ոչ կանանչի,
 Լսողը գեօրբագեօս կանչի.
 Այն կեանքումը նա կը համանչի,
 Դժոխքը կան, մարդի-մազար:

Սամսոն մատաղ, դոշաղ կացէք,
 Իմ ոտածս լաւ իմացէք.
 Իմ տեղս դուք լաւ պահեցէք,
 Համոթ մնայ մարդի-մազար:

Եկան տանից ինձ կանչեցին,
 Անգութ հայերը ինձ խաբեցին.
 Հրացանով ինձ խրփեցին,
 Ինչ կը տանես, մարդի-մազար:

Բաղասանց Համբարձումն մեռաւ,
 Նորաշէնքի սարքը ծռաւ.
 Նամարդ հիմիկ դա ինչ տեսաւ,
 Ասիր տեսնեմ, մարդի-մազար:

Սուղի Սարգիս ջան, կոտորեց թևս,
 Դուք կը իմանաք վատս, լաւս.

Սպանաժ մնաց համբաւս,
 Դու շատ չմնաս, մարդի-մազար:

Աշըղ Առաքելը կասէ,
 Յոյս կան, որ Սամսոնը լսէ.
 Լսողները բոլոր ասէ,
 Ոչ մեծանաս, մարդի-մազար:

ԵՐԱՆՏԱԳԵՏ ՈՐԴԻ.

Քեզ պէս են ծնողի սիրող,
 Որեղ կը լինի, որդի Դաւիդ.
 Ծնող պահող ու պահպանող,
 Էլ չի լինիլ, որդի Դաւիդ:

Տուն ես շինել մօրդ համար,
 Միշտ ուղարկում ես զուժար զուժար.
 Քո օրերդ լինի դաւար,
 Դաւար ապրես, որդի Դաւիդ:

Քո հայրդ է Մարտիրոսը,
 Ձեռքիդ լինի ոսկի թասը.
 Էլ չի լինիլ քեզի պէսը,
 Նայում եմ ես, որդի Դաւիդ:

Քո աղբերը Մինասեան ա,
Հայկանուշդ էլ քեզ նման ա.
Քեզ պէս խղճմտանքը դանա,
Փառք Աստուծոյ, որդի Դաւիդ:

Աշուղ Առաքելը դու արի,,
Իւր որդուն պէս կը համարի.
Միշտական կը խօսեմ բարի,
Բարի ապրես, որդի Դաւիդ:

Բ Ա Ր Ի Փ Ե Ս Ա Յ .

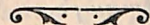
Մտածում ես ինձ համար,
Շնորհակալ եմ փեսայ Սարգիս.
Կը թաղէյին իսկոյն խաւար,
Շնորհակալ եմ, փեսայ Սարգիս:

Իմ զիեակս կը մնար տան,
Կը թաղեն հօգու բերան.
Բերել ես մոմ ու խոռնկ Բաղդան,
Շնորհակալ եմ փեսայ Սարգիս:

Աստուածանից առնէ փափազ,
Ինչպէս տառ, որդի Սահակ.
Կանգնացրիր անմահ պատարազ,
Շնորհակալ եմ, փեսայ Սարգիս:

Թեպէտ որ ինձ որդի ունեմ,
Անօգուտ ես, դէ ինչ անեմ.
Այն կեանքումը աղօթք կանեմ,
Շնորհակալ եմ, փեսայ Սարգիս:

Աշըղ Առաքելը տեսաւ,
Աստուածակոյս խօսքը խօսաւ.
Աստուած ինքը ուրախացաւ,
Ուրախ ապրես փեսայ Սարգիս:

ՏՂԱ-ԱՂՋԻԿ ՄԵԿԸ ՄԵԿՈՒ ՀԵՏ ԽՕՍՈՒՄ ԵՆ.

Տղան տասց.

Աղջիկ, արի ամուսնանանք,
Ինչպէս ասում եմ աղջիկ Շողակին.
Օրներս ուրախ տանենք.
Ինձ համեցէք աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն տասց.

Ես չեմ ուզում ամուսնանամ,
Հեռու գնայ, երիտասարդ.
Այսպէս կեանքս լաւ է անցնում,
Հեռու գնայ, երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Աստուած է տւել քո սարքդ,
Բերանումդ պահի փառքդ,
Տեսնում ես շատ է քո զօրքդ,
Խօսքս լսիր, աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Քո խօսքերդ ինձ խէր չի տալ,
Գլուխս ընկնի դալմադալ,
Ես սիրում եմ մեր տանը մնալ,
Հեռու գնայ, երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Ես քեզ համար խէր եմ խօսում,
Այսպէս բարի բան եմ ասում.
Հարսանիքի պատրաստութիւն եմ տեսնում,
Արի լսիր, աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Քո խէրդ ձեր տանը մնա,
Ես չեմ ուզում հեռու գնա.
Տեսնում եմ խելքդ զանազան ա,
Հեռու գնայ, երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Աղջիկ, աղջիկ, իսպառ պել ես,
Ես նայում եմ, դու սխալ ես.
Եթէ դու իմ խօսքս լսես,
Շատ լաւ կանես, աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Տես ինչ կը դնեմ քո գլխին,
Ի՞նչի ես դանդ անում խալխին,
Խելք ես դնում դու իմ գլխին,
Հեռու գնայ, երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Արի աղջիկ ես քեզ սիրեմ,
Սխալ խօսքդ ես կը ներեմ.
Պսակւեմ քեզ մեր տունը բերեմ,
Եկ ընդունիր, աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Ուզում ես իմ սէրս քաղես,
Շատ մի խօսիլ ցաւս քաղես.
Խէ ինձ համար դուգսաղ ես,
Հեռու գնայ, երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Իհարկէ, ես քեզ դուգտաղ եմ,
Ձի կարծես թէ ես ախմախ եմ.
Պէտք է ուզեմ, քանի սաղ եմ,
Լաւ իմացիր աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Գնա, գնա ախեղճ գնա,
Ամուսինը ոչինչ բան ա,
Ինչու իմ ջանս փշտնա,
Հեռու գնայ, երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Ձեմ իմանում ինչ ես խօսում,
Իմ ասածս, դու չես լսում,
Ճշմարիտ, սխալ ես խօսում,
Բան եմ ասում, աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Այ աղայ ես զարմանում եմ,
Որ խելք չունես, քեզ ինչ ասեմ.
Ես չեմ կարող խօսքդ լսեմ,
Հեռու գնայ երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Բերել եմ ոսկի մատանա,
Մատդ քաղեմ շատ լաւ բան ա,
Հայրդ մայրդ ուրախանա,
Իրաւունք տուր աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Ձեմ սիրում ոսկի մատանա,
Ես հաշում եմ ոչինչ բան ա,
Մաշի կորիւր չար ստտանա,
Հեռու գնայ երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Արի ես ու դու ասենք, լսենք,
Մեր օրերը ուրախ տանենք.
Համ ջան ասենք, համ ջան լսենք,
Աղաչում եմ աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Տեսնում ես հա միտքդ ծուռ ա,
Այնքան կենամ ես ասեմ չօռ ա.
Շատ խօսելը ոչինչ բառ ա,
Հեռու գնայ երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Ախրը գողութիւն չեմ անում,
ես գողով քեզի չեմ տանում,
Դու սխալ մի խօսիլ խանում,
Խօսքս լսի՛ր աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Ինձ քեզ համար, ուր ես տանում,
ես նայում եմ, գուր ես տանում.
Իսկ քո ջանիդ, հուր ես տանում,
Գնայ, գնայ երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Աչքը ունքդ չաղ ես արել,
Դու ինձի սարսաղ ես արել.
Դուրքումդ գողտաղ ես արել,
Խղճա խեղճ եմ, աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Ա՛յ տղա բեր ձեռքդ բռնեմ,
Տես տաք-տաք եմ, թէ ես սառն եմ,
ես չեմ կարող իմ հոգիս ծռեմ,
Ինչ ես ասում երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Ասածս եթէ որ լսես,
Ձեռքերդ ձեռքերիս քսես,
Ուխտ եմ անում սուրբի պէս ես,
Շամ կը վառեմ աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Այս գիշեր եկ ինձ մօտ դռնադ,
Այդտեղ մի մնալ գողտաղ.
Մոլոր քեփդ ես կանեմ չաղ,
Մեզ համեցէք, երիտասարդ:

Տղան ասաց.

Հիմիկ տղան ուրախացաւ,
Ուրախ ուրախ հիւր գնացաւ,
Այն գիշերը մօտը մնացաւ,
Շնորհակալ եմ, աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն ասաց.

Այսուհետեւ կը գնաս կը գաս,
Իմ մօտումս գուր կը մնաս.
Տէրաէրը չի հանիլ ջրհաս,
Միամիտ կաց, երիտասարդ:

Տղան առաց

Նամակ գրեց տէրտէրին,
Իրան սարգավակ ընկերին.
Տակը մտան սուրբ սուրջարին,
Բարի սհաթ, աղջիկ Շողակին:

Աղջիկն առաց.

Ըսկէսորը տան չի լինի,
Գլխներին խան չի լինի.
Ուրիշ տեսակ բան չի լինի,
Դուզը ասի, երիտասարդ:

Տղան առաց.

Իմ անունս Գարեգին է,
Քո անունդ Շողակին է.
Բաներ շատ կան, այս ջոկ բան է,
Բանը այսպէս աղջիկ Շողակին:

Աշըղ Առաքելը զարթնի,
Թշնամուդ աչքերը որդնի.
Մայր Աթոռը ձեզի օրհնի,
Փափագ առնէք, երիտասարդներ:

ԻՍՐԱՅԷԼ ՏԷՐ-ՄԱԹԵՈՍԵԱՆԻՆ.

Մեծ իշխան ես, մէկը դու ես,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց.
Գրածներս դու կը կարդաս,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Լաւ կը կարդաս գրածներս,
Ինչպէս որ կան իմ խօսքերս.
Քեզ պահապան իմ սուրբերս,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Խնդրում եմ քեզ, ինձ ճանանչես,
Ես կորհնեմ դու կանանչես,
Աշխարհի մէջ չի ամանչես,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Ուխտ արա սուրբ Գէորգին,
Ծառայ եմ ես նրա զօրքին.
Կը հասնես պատւի փառքին,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Կանչեմ Տաթևայ վանքը,
Նա օրհնէ քո օրդ կեանքը,
Աշխարհում չի քաշես տանջանքը,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Բռաթումբ է ձեր բնականը,
Երկիրդ է մեր Ղափանը.
Քեզ պահապան սուրբ նշանը,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Թամամ բաշի, Աստուած կանչի,
Բալքեա քո որդիդ կանանչի,
Թայում թուշում չի ամանչի,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Վարդանուշդ բերի զաւակ,
Ինչպէս Սառան բերաւ Սահակ,
Դու ինքդ էլ առնես փափագ,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Ողորմի ասեմ ես քո հօրդ,
Առաջ գնայ առևտուրդ,
Մէկ օր թող գա ուրախ լուրդ,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Աստուած ինքը կապը բանա,
Տիկինդ որդու տեսանա,
Թամամ բաշին ուրախանա,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Քրիստոսը առաւ յարութիւն,
Այն օրը կ'առնէք սրբութիւն,

Տունդ դա սուրբ մկրտութիւն,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

Աշըղ Առաքել, դու ասէ,
Կարելի է Աստուած լսէ.
Աստուած ինքը բարի խօսէ,
Իսրայէլ Տէր-Մաթէոսեանց:

ՆՈՒՆԻ ԽՈՒՐՇՈՒԴ ԸՄԻՐՋԱՆԵԱՆՅԻՆ.

Լսելով թէ զաւակ չունես,
Պարոն Խուրշուդ Ամիրջանեանց,
Էլի դու էլ անտես չի մնաս,
Պարոն Խուրշուդ Ամիրջանեանց:

Չար խորհուրդներդ մօռանաս,
Բարի խորհուրդներդ բանաս.
Դու էլ մի որդու տիրանաս,
Պարոն Խուրշուդ Ամիրջանեանց:

Լաւ կը կարդաս, տղամարդ ես,
Վարովի հօտաւէտ վարդ ես.
Թշնամու զլուխը ջարդես,
Պարոն Խուրշուդ Ամիրջանեանց:

Ծնւած գեղդ Հկերակ է,
Չարադործի հետ հակառակ է,
Բնութիւնդ հասարակ է,
Պարոն Խուրշուկ Ամիրջանեանց:

Վարքար լինի ծնւած գեղդ,
Ղուբա էր քո ապրում տեղդ,
Կանչեմ Աստուած տա պըտուդդ,
Պարոն Խուրշուկ Ամիրջանեանց:

Աշըղ Առաքելին բանը,
Երկիրս է մեր Ղափանը,
Գրում է Յարութիւնեանը,
Պարոն Խուրշուկ Ամիրջանեանց:

ՂԱՓԵՆՅՈՒ ԸՆԴՈՒՄԻ ԵՒ ԸՆԴՈՒ ՔԵՆՄՈՒԼԻ ԴՕՅՈՒՇՄԱՆ

1875 թին, իմ աշակերտներովս, որ մէկն է Քա-
ջարանցի աշուղ Դաւիթը, միւսն էլ Երիցափանքցի Շահ-
նազարեանց լուսահոգի աշըղ Մաքին: Ճանապարհւոյնք
գնացինք հասանք Զեայ գիւղու այն գիշեր մնացինք
Բաղալանց Կուքուն տանը: Այն երեկոյ շատ խօսեցինք.
մեզ հետ կար և մի Խնձորկեցի մարդ, արհեստով բուրդ
բամբակ գողդ. ասաց վարպետ վաղը որտեղ ես գնալու,
ասացի Հարար գիւղն եմ գնալու: Ասաց, գիտեմ շուտ
ես վեր կենալու առաւօտեան, ինձ էլ վեր կացնես ու
պառկեցինք քնելու: Գիշերը երազումս տեսնում էի, որ
ինձ արագ տալու համար բերին մի կանաչ շիշ և մի
կանաչ բաժակ. խմելիս ժամանակը զարթնեցայ տեսայ
որ երազ էր. գիշերը տեսած երազս ուղեցի որ պատ-
մեմ տանցուց, մէկ էլ չըհամարձակեցի, ասացի կը
կասկածեն, թէ ուստան արագ է ուզում: Դարձեալ
պառկեցի քնելու: Առաւօտը շուտ մի ձայն ընկաւ ա-
կանջովս զարթնեցայ տեսայ, որ կիզած անողն է, զար-
թնել է շուտ ու բուրթ է զլում, ես էլ վեր կացայ ու
աշակերտներիս էլ զարթնեցրի, որ շուտ ճանապարհւոյնք:
Այդ ժամանակ Կուքուն մայր Մարիամ հասին մեզ
համար հաց բերաւ, մի կանաչ շիշ էլ արագով լիքը և
մի կանաչ բաժակ: Ասացի փառք քեզ Աստուած,
երազս կատարւել է, հաց կերանք, արագ խմեցինք ու
շնորհակալութիւն յայտնելով ճանապարհւոյնք: Երեկ-
յեան մօտ հասանք Հարար գիւղը: Մի բարեպաշտ պա-

ուսելին, մեզ հիւր ընդունեց: Տեսայ, որ մի ներկա-
րար էլ, եկաւ այդ տանը հիւր եղաւ: Ներկարարից
հարցրի, նրա որտեղացի լինելը, ներկարարը ասաց
Խնձորկեցի եմ: Անունը հարցրի, ասաց Մահտեսի
Ասծատուր է: Պատուը մեզ լաւ պատուեց, երեկոյեան
երկար զրոյց արինք ու պառկեցինք քնելու: Առաւօտը
լուսացաւ, վեր կացայ, աշակերտներս վերցրեցի ու սկը-
սեցի գիւղը ման գալ. քիչ մանգալուց յետոյ, պատա-
հեց ինձ գիւղի տէրւէրը ու հարցրուց, թէ վարպետ
ճրտեղացի ես, ասացի Ղափանեցի եմ. ասաց, երբ որ
Ղափանեցի ես, ես քեզ չեմ թողնիլ, որ գիւղը շրջես,
պակասութիւն է մեզ համար, ես Տէր Ալէքսան քահա-
նան եմ, գիւղի մէջ տեղումը, մէյդան արայ, մարդիքը
կը հաւաքեն, կը լսեն քո զրոյցներդ, մենք էլ
կուրախանանք, դու էլ աւելի լաւ կօղտես: Տէրտէրի
ասածի համեմատ, սկսեցի մէյդան անելը, հաւաքեցին
բոլոր ժողովուրդը լսեցին խօսքերս, շատ ուրախացան
ու շնորհակալութիւն յայտնեցին, ինձ էլ լաւ օգնեցին:
Այնտեղից ճանապարհեցի, հասայ Խծապերդ գիւղը,
հիւր եկայ Գեաղմայ Բաղդասարի տղայ Բալլուկին տանը:
Ձայն ընկաւ գիւղը, թէ մի աշուղ է եկել: Առաքելայ
հասարակութեան տանուտէրը, իւր գատաւորներով
այդ տեղ է լինում, իմ ձայնս լսելուն պէս գալիս են
ինձ մօտ: Տանուտէր Մեղիքսէթը Բալլուն հրամայում
է, թէ Բալլու, գնա մեր աշուղը բեր էս աշուղիս
հետ: Այս ասելուց ես շատ վախեցայ և ուղղակի
ջերմ ընկայ: Աշուղը եկաւ, տեսայ որ Ղարաղաղցի
աշուղ Պիւլուն տղայ աշուղ Աւանէսն է, ինքն էլ ինձ
ճանաչեց, որ ես էլ աշուղ Առաքելն եմ: Հարց ու բարե-
անելուց յետոյ ասաց Մեղիքսէթ քօխվայ, բա դանան բերել
ես եղան հետ լծել, ես էս աշուղիս ինչ անող եմ, լաւ
չես արել, դու մի ասիլ Մեղիքսէթ քօխվան էդ աշուղիդ:

տուգանք էր արել և առել ու կերել, դրա համար, ես
սկսեցի մի քանի խօսք խոսել Մեղիքսէթ քօխվին:

Աշուղին շտրափ էլ կանեն,
լաւ չես արել Մեղիքսէթ քօխվայ.
Կարելի է առել էք կերել,
լաւ չես արել, Մեղիքսէթ քօխվայ:

Թէ առել ես, հետ տուր իրան,
Թող լսէ ոչ ամեն իշխան.
Շտրափ առնեն խեղճ աշուղան,
Հետ տուր իրան, Մեղիքսէթ քօխվայ:

Աշուղ Առաքելին լսիլ,
Ամեն օր քեզ միտը կը բերի.
Աշուղ Աւանէսին մեղքը ների,
Շատ լաւ կանես, Մեղիքսէթ քօխվայ:

Մեղիքսէթ քօխվան իրան հետ վերցրուց, գնացինք
իրանց տունը, շատ լաւ պատուեց, չորս օրից յետոյ,
այդ տեղից ճանապարհեցինք հասանք Թաղասեռ գիւղը.
այդ տեղ ինչքան ման եկանք, մեզ ոչ ոք չը հիւրասիրեց:
Շատ ման գալուց, գնացինք տեսանք մի բակում հաց
են թխում, ջատ խնդրեցինք, որ մեզ հիւրասիրեն.
պատաւ տնացին մեզ չի ընդունեց, վերջը խնդրեցինք,
որ հացը վերջացնելուց յետոյ թողան այդ տաք թոնրի
վրան մնանք: Գիշերուայ մի ժամանակ լսեցինք, որ տան
հարսը պատրոնի և սկսուրի հետ կուռում է, թէ ինչու էք
հիւրը թողել դռանը, տղադ որ գայ ձեզ անպատուելու է:
Գիշերուայ մի ժամանակ տեսայ, որ մի մարդ եկաւ,
տեսաւ որ մենք թոնրի վերայ կուչ եկած ենք, հարցը-

բուց, թէ ինչ մարդ էք, մենք ասացինք աշուղ ենք, բայց մեզ չեն հիւրասիրում: Այդ մարդը տանտիրոջ տղան էր: Մտաւ տունը, սկսեց հօրն ու մօրը խայտառակել ու անպատեւել, որ ինքն աշխատել է տուն դրել, աշխատում է որ պատիւ ունենայ, իսկ իրանք իւր տուն եկած հիւրերին չեն ընդունել, այլ թողել են դրսեւում: Շուտով տանը պատրաստութիւն տեսաւ, չայ գցել տաւ, հացի պատրաստութիւն տեսաւ մեզ համեցէք արաւ. գնացինք տուն, ծնողների քիթը մնաց քաշ: Շուտով քրոջը հրամայեց, քոյրը մի մեծ հողի կուժ վերցրուց, ասաց. գնա մեր ամուսնք էսօր մի կարաս են բացել, գինի լցրու բեր, էս գիշեր մի լաւ քեփ հմ անելու էս աշուղների հետ: Այստեղ ամբողջ գիշերը ուրախութիւն արինք, առաւօտեան վեր կացանք, սկսեցի շէնը ման գալու, պատահեցի մի տան, տան կինը հարցըրուց, թէ ուստայ, այս գիշեր որտեղ ես մնացել, ասացի Չալունց Արզումանի տանը. ասաց լաւ պատեց — այո, լաւ պատեց ասացի. կրկին ասաց. շատ էլ լաւ տղայ է և լաւ էլ պատեց, բայց ափսոս որ բախտ չունի: Ասացի ինչո՞ւ, — ասաց Արզումանին հարսը տեսար — ասացի տեսայ բաջի. Կնիկն ասաց, տաննէինդ տարի է, որ չստիւեւել են, բայց մինչև այսօր էլ ապրում են ինչպէս քոյր ու եղբայր: Նոր էլ կնգանը առաջարկել է, թէ ինչպէս իմ քոյր, այսուհետեւ ազատ ես, գնա մարդի: Այդտեղից ճանապարհւեցի գնացի Հաղբոճ գիւղը, մի գոնով մտայ տեսայ մի կնգա. բարեւ տեւ ասաց, Աստուծոյ բարին քեզ. բայց մօտիկ արի, տեսայ հագուստը թուրքի ճաշակ է, իսկ ինքը խօսում է հայերէն. նա խնդրեց, թէ վարպետ ինչ երգելու ես հայերէն երգիր, ես էլ երգեցի, երգելուց յետոյ բաժինը տաւ ու ասաւ. ուստայ արադ կը խմես թէ գինի. ասացի հապա թուրքը մի՞թէ գինի կը պահի. ասաց. այո, մեր հարեանները հայ են,

մենք էլ ենք գինի — արադ պահում:

Այդ գիւղում ման գալուց յետոյ, Լալունց Աղաբեգի տղայ Խուղամին տանը հիւր եղանք, չորս օր մեզ լաւ պահեց, լաւ պատեց: Այնտեղից գնացինք Ծըկոսի փոքրիկ գիւղը, գիւղի մօտ ես ուզեցայ հանգստանալու. աշակերտներին ուղարկեցի որ գիւղը ման գան. քիչ սպասեցի, տեսայ որ աշակերտներս յետ դարձան եկան սպասեցի, տեսայ որ աշակերտներս յետ դարձան եկան, առանց սազի, գլուխները կախ և տրտում: Հարցրի, թէ ձեզ ի՞նչ է պատահել: Ասացին գիւղումը մի թուրք թէ ձեզ ի՞նչ է պատահել: Ասացին գիւղումը մի թուրք տաւարածի կին մեզ խօսքով կապեց և սաղներս առաւ ձեռքներիցս: Հապա ձեզ ի՞նչ խօսքով կապեց, ասացէք տեսնեմ: Աշակերտներն ասացին այնքան շարեւեցինք, որ ասած խօսքերն էլ մինչև անգամ մտներիցս ընկել է: Աշակերտներս վերցրի գնացի գիւղը, կնգանը ճարեցի, տեսայ, որ մի տղամարդ կին է, ասացի: «Ալլահ սախտեսայ, որ մի տղամարդ կին է, ասացի. ինչո՞ւ չես պալաւն», պատասխանս չը տաւ, ասացի. ինչո՞ւ չես պալաւսիսան տալիս, ասաց, դու ո՞վ ես, որ պատասխանդ տամ: Ասացի սաղը, որ էն տղոցից առել ես, ես նրանց վարպետն եմ, եկել եմ սաղերն առնեմ: Ասաց. եախշի գեալմսան սաղլարի ափարասան, ինչալլահ սանքիդա երա գոյարսան: Ասացի. լաւ, աշակերտներիս ինչ ասել ես, ինձ էլ ասիր:

Թուրքի կինը ասաց: Ման գեմիշամ էրմանի գողար, Մուսուրման բողար: Բաշարմազի ջողարմ վերան, մանդա սաղլարի ալղմ: Ես ասացի: «Գան, էրմանի գիրլանա գողըր, մուսուրման գիրլանդա բողըր: Ես ասացի:

Գարշմըզա գիւնդամին,
Չեաք սամանդի գիւնդամին.
Հախ եարաթտի գեորմազի,
Սան գեորիւրսան գիւնդամին:

Յետոյ ասացի: Օնի դա թափ, մանոււ սաղմի դա վերիմ սանա:

Թուրքի կինը կռացաւ ոտիցս պաչեց, սաղերը բերաւ մեզ տաւ. էդտեղից գնացինք Շխար անւանի գիւղը: Այդտեղ ման գալիս մին տղայ մեզ հետ տները ման եկաւ. ասացի. ի՞նչի ես մեզ հետ ման գալիս, տղան ասաց. ուզում եմ ձեզ հիւրասիրեմ: Յետոյ տաւ մեզ իւր տունը, լաւ պատեց. դու մի ասիր, այդ տղան մի պառաւ Սիրուննան անունով կնգայ արնփե-սայ է, աղջկայ անունն էլ Մարգարիտ: Առաւօտը ճա-նապարհեցինք. պառաւն հարցրուց թէ, ռոտեղ էք գնալու, ասացի, գնալու եմ ճարտար գիւղը, պառաւն ասաց, երբ որ էդպէս է, հայաստանովը—հայերի գիւղերանքովը կը գնաս, նրանք Արասպար են, խօսքերով քեզ կը կապեն, սաղդ էլ ձեռքիցդ կառնեն և քեզ էլ կանպատեն: Ես հակառակեցի, ասացի, մեզ ոչինչ չեն կարող անել: Ասուած է հինուց առակ, որ ամեն ինչին բարակը կը կոտրուի, իսկ մարդին հաստը. պառաւը մեզ ճանապարհ գցեց, մենք դէպի Արասպարը գնացինք: Գնացինք հասանք Ղարադուղա լաղերին. մեզ պատահեց մի թուրք. «Ալլահ սախլանն» ասացի, ինքն էլ «խոշ գեալդն» ասաց: Ասաց. ի՞նչ մարդիք էք, ասացի, աշուղ ենք. ասաց ռը էք գնում:—Ճարտար եմ գնում. Թուրքն ասաց, գնանք մեր գիւղը «սովրաթ կանես կլսենք» քեզ էլ օգուտ կլինի: Ես չուզեցի, թուրքը դժարացաւ ինձանից, և շատ էլ խնդրեց, որ էսօր «Չումա է» բոլոր ժողովուրդը բանից ազատ են, հաւաքեա՞ծ գիւղումն են, քեզ մնան մի աշուղի են սպասում: Ինչքան արի, որ չի գնամ, չի եղաւ, թուրքը շատ խնդրեց ինձ, բաց չի թողաց ու հետը վերցրուց տարաւ գիւղը: Գնացինք գիւղը տեսայ, երկու հարիւրից աւել մարդ հաւաքեա՞ծ գիւղամէջ. «Իւզրաշին էլ մէջ

տեղը հօտած». մօտեցայ, «Ալլահ սախլանն ջամհատվա իւզրաշին» ասացի. իրանք էլ—«խոշ գեալդն ուստա» ասացին: Իւզրաշին, որի անունը Բեարիմ էր, տեղիցը վեր կացաւ, համեցէք արաւ ինձ և տարաւ մօտը նրա-տացրեց: Իւզրաշին խնդրեց, թէ ուստայ շատ ուրախ ենք, որ պատահել ես, սաղդ հանիր և սկսի երգել, ահանջ դնենք, համ ուրախանանք, համ քեզանից մի շնորհք վերցնենք: Սաղը վերցրի, սկսեցի երգել, Սալ-մաստի Յարութիւնի երգերից:

Բու դունեադա իքի փաթշահ վար շահի խոնդքար,
Թաշիր դովլաթ մուսուրմանդադր,
Սաթմ օլդի գուրանա ալաթ քութարաթ
մուսուրմանդադր,
Փարգէի սուննաթ իլա թահրաթ քեալմէի շաբաթ
մուսուրմանդադր,
Օրիջ թութմաղ, նամաղ գլմաղ դումաի դաքաթ
մուսուրմանդադր:

Շիր ասլանքի գէիլար Ալիդը, մեհդանան ալի,
Ալլահ թալա հիշաթ վերդի, աղդի աջդահանն սարի,
Դիւլդիւլն սհարի Զիլփիդար եօլաշ էլալի դամբարի.
Բիր երիշտա հէջա փոզդի աթտի բարունան խեյրարի,
Մանշուրդը փանջանն երի գօլի գուվաթ
մուսուրմանդադր:

Օխու իլլար կոլուփ Ալլահի Ալահմ գէին նաթիշ ապութ,
Մաթարլարի դիքիւր էիլար ալում ախունդ վերար օգութ
Զամի ալլիկես սարընը սավալլար էյ ալի հաղութ,
Փեյդանրար քի զըհուր օլդի բաշնդա գադարդի պըլութ.
Շահըդ իսպաթինան դեյիմ, բիր բիլայ հօքումաթ
մուսուրմանդադր:

Աղամի հաւազան բարի թամամ եթմիշ իքի միլլաթ,
Մասարիննա թըկկաթ գաթրան եղտի ջատտի գորմազ
ջաննաթ:

Օնիքի իմամ շէյիզ օլդի իմամ Յուսէյինըն երի Բաղտաթ.
Իմամ Իրզայ Խորասանդա սաքունաթ էլադի մաշաթ,
Սալմաստու Յարութիւնա դէյըն բահմաթ,
Աղիլ դիւան կազի շարեաթ մուսուրմանդադր:

Այս խօսքերս վերջացնելուց յետոյ բոլորը շնորհակալութիւն յայտնեցին և իւզըաշին խնդրեց, որ հայերին էլ «թարիփ» անի: Այժմ սկսեցի ասել հայերէ մասին:

Շահիդ իսպաթիննան դէյիմ ինջիլի գորթ գիւշաթ
բղղադր:

Բիզ օնիքի Խաշ փարազըն բիր դողրու էգդիդաթ
բիզդադր:

Դինմզդա գղղաթ Խօխտը, մանշարդա նիշաթ բիզդադր,
Թառ թոքիւրիւփ գաղանըրըն բիր հալալ նամաթ
բիզդադր:

Քովլումզ ալշախ թութարախ ադի չոխ նիաթ բիզդադր,
Խաբ չաքմանաք ջիհաննամնան, բեզսորդու ջաննաթ
բիզդադր:

Աբի աթաշ խաքի բաթտան հարաթտի աղամ աթանի,
Ըռուփինայ նափաս վերդի ջաւսաթինայ սալդի ջանի,
Չաքտի սոլ գարուրգաննան հարաթդի սորա հովանի,
Բուրախտի ջաննաթ իշինայ, գեշտ էյլիին ըռըզվանի:
Օլլարա թորա էյլադի դէդի հյմասզ բու դանի,
Հալալ անադի դանեադի օլդի ջաննաթն ուրեանի,
Շէյթան գեդի, նո վերիւսան այդնլա ոալամ սանի,

Օղինան օլան զուեաթի ինքար էթտի գարալանի,
Ալթի մին իլ ջիհաննամի շէյթան դօլդի բանդանի
Բզիւմ իշինա ալլան բիլդի գեալանդայ Հազրաթ Խսանի,
Փոզդի եզդի ջհաննամի խսաի մուշառաթ բիզդադր:

Ուշ իւզ ալթմիշ ալթի գիւնդը, բիր գիւնդումզ հյասզ,
Իամզդա խափ Խօխտը, ինջիլումզ դիար թամիւզ,
Ալթի այդան բիր զադ աքքսիզ բիզլարա բոյուրուիդը
փահրիզ,

Իլդայ բեշ Խօլ դհանմզ գաննան չխան հյմազ հարգիզ
Դովումթ Նարի գնդան ուստայ բաղլադի զարուրմզ.
Օնի օխսախ փաք օլուրիւ փաք օլու փեշ նամազումզ,
Աննիալար դիւրիւստ բիլսն չոխ աղրդը մասսարմզ
Դին իշինդայ դինւմզ վար մանշարդայ նիշաթ բիզդադր:

Բզլլարդա բիր փեյղամբար վար գըրիւ էյլադի համզամինի,
Ալլահ թանըմասզ օլդի, օնա վերդի ուշ դազանի,
Բիլին աշլը, բիլին օյլմազ, բիլիսի գիլիշ գըգնի,
Փեյղամբարումզ փիքիւր էյլադի գոթիւրդի ջիմիլի
թաւանի,

Ազրաիլ սուր չեաքտի դողլադի գեալդի օլքանի,
Իւզ սհաթ դաւթարնի գոյդի հազդըդի հասսաբնի,
Քաղըզ մարաքամ դալամ թիւքանդի արշայ չիդի ալ
ամանի,

Խաբար գեթդի փեյղամբարա գզըդդի օլը գնդանի,
Չխտի գնդան ուստնդայ հակկայ էյլադի դանի
Ալլահ գունահննան քեշտի բիր բեւայ հօքմաթ բիզդադր:

Օլ հազրաթի նուհ—Նարիդան Միքեալի սաւալ էյլադի,
Սու գեալուփ դունեայ ալաջաք, ազալ բաշտան հալ
էյլադի,

Դուրսի քի գեամինի գայրան, դոնդի բիր խիալ էյլադի-
Օլան օլդի, գեղան գեթգի գոգարչինայ գեալ էյլադի,
Սան բու գալուսմ գարդանի գոր վրդի գիլի լայ էյլադի-
Ենդի գեալդի Նախիջևանայ, գողրու վասմի հալ էյլադի
Նուհ նաբնըն նուր մագարի սարութ մոյ ջիւզաթ
բիզգադը:

Գեալ բեհարա Ալլահվերդի սղն գադրի սրըհանայ
Երի, գոյի, արշի քիւրշի, գայմի ասման հարադանա,
Հար քասն ամալի սալահ օլսա գեղար բեհիշտ բզվանա-
Հար քաս քեփիր քափար, գիւշար նաօի ջիհաննամայ.
Գեալ բեհարա Ալլահվերդի սղն օ չանգլի Սուլթանայ
Մանշարգայ ուղն աղ օլսն ջամնան զոււրիաթ բիզգադը:

Այս խոսքերս վերջացնելուց յետոյ իւզրաշին և
բոլոր ջամահաթը շնորհակալութիւն յայտնեցին և խըն-
դրեցին, որ Ալիխանին նաղլն էլ ասեմ: Նա էլ սկսեցի
ասացի վերջացրի, Գեարիմ իւզրաշին տեղից վեր կացաւ
մի աղլուխ գցեց ժողովի մէջ տեղը, սկսեցին ամեն
տեղից փող թափելը ինձ համար. բաւականին փող
հաւաքեց: Իւզրաշին աղլուխը հաւաքեց, փողը մէջին
կապեց և մեկնեց դէպի ինձ, ձեռս մեկնեցի, որ աղլուխն
առնեմ, յանկարծ մէկը ձեռիցս բռնեց, ասաց. իրաւունք
չունես այդ փողն վերցնելու, այդ փողի մէջ թոյն կայ,
եթէ ուտես քիզ կսպանի:

Ասացի. դու ո՞վ ես,—ասաց «Ման աշուղլարն շահի
սարգարի Սուլթանիեամ»: Այսպէս ասելուց, երկիւղ
արի, որովհետեւ թուրքստան է, սազս դրի քսակի մէջ
և բաւականին նեղացած ասացի. Գեարիմ իւզրաշին, քեզ
որ էսպէս աշուղ ունես, ինչո՞ւ ես ինձ բերել տեւի էստեղ-
մասալն ասուած է. «Թէ մուսուրման նագադար դիւզ
օլսայ, գենայ բիր օրախչին ջան այրի օլու» Գեարիմ

իւզրաշին երդում կերաւ և ինձ հաւատացրուց, որ ես
դրան բոլորովին չեմ ճանաչում և չեմ էլ իմանում թէ
աշուղ է թէ չէ: Իւզրաշին հարցրեց թուրքից, թէ ո՞ր-
տեղացի ես. թուրքն ասեց որ ես Ղարադաղցի եմ—հապա
սագդ ուր է, ի՞նչու սագ չունես, թուրքն ասաց թէ
սագովս էս աշուղիս հետ սաթաշմիշ չեմ լինիլ, իմ սագս
մի դագանակ է, վերցնում եմ դնում սրտիս. ես էսպէս
աշուղ եմ. իւզրաշին ասաց: Աշուղ Առաքել «քամալնդա
բախրամ չոխոր, ամմայ, թահրիննան օփկան եօխոր
դահի սան նախնան գօրխուրսան»: Ես ասացի նրանից
չեմ վախենում, այլ քեզանից եմ վախում, որ այսքան
թուրք կայ այստեղ, աւել պակաս չմիմիեանց խօսք կա-
սենք, կը բարկանաք ինձ վերայ նրանից եմ վախենում,
կարելի է յետեանքը վատ լինի ինձ համար: Նա թուրք,
դուք թուրք, կարող էք իմ ուղիղ խոսքերս սխալ
հաշուել նրա սխալը ուղիղ. դուք մի հասարակութիւն
բոլորդ թուրք, ես մենակ մի հայ: Քեարիմ իւզրաշին
խսկոյն կանչել տուաւ մօլլին, մօլլան եկաւ, բոլոր
ջամահաթին երդում տուաւ իւզրաշու կարգադրութիւնովը.
որ այս երկու մարդը դոյիշմիշ են լինու, եթէ կողմա-
պահութիւն անէք, այդ երդումը և դուրանը ձեզ «դանիմ»
լինի: Բոլոր ժողովուրդը, միաբերան երդուեցին, արխայի-
նացրին ինձ. ես մինչև սագս հալաւիցը հանելը, թուրքը
մի թթի փայտ վերցրեց և դրաւ սրտին: Տեսնենք ինչ
է ասում և ես ինչ եմ պատասխանում, կամ թէ ներկայ
ժողովուրդը ինչ է լսում:

Աշուղ Քեամուլլ սկսեց.

Մաննան սալամ օլսն Յարութիւն օղլիայ,
Դունեհարայ սայարսան, խանասան մանի.
Ազրայիլամ գեալմըշամ ջանն ալմադա,

Ալրամ ջանվի թանխասան մանի:

Յարութիւն օղլի.

Մաննան սալամ օլսուն աշուղ Քեամուլայ,
Մեյդանա գիրմըսան սինխասան մանի:
Բաշնան, ջաննան բեզար օլմըսան,
Եանդըրամ սայարսան, գիւնա սան մանի:

Քեամուլ.

Մեյդանա գիրմըսան սանի մնդրամ,
Գոլննան թութուփ էշշագլարա մինդըրամ.
Յիրսվի բաշնան ինդի հնդըրամ,
Եալվարա հալվարա ջանասան մանի:

Յարութիւն օղլի.

Փիքիրուլի դադըթմայ սինայ բիլմասան,
Գափիայ սոզլիւմ վար, գանայ բիլմասան.
Քասարամ գիլըլի գինայ բիլմասան,
Գանլիեամ գեալմիշամ դանասան մանի:

Քեամուլ.

Ման գուրդամ, ուստիւնդայ գեալմիշամ գուզի,
Գաշըրան դեյասան գորմիլմ ուզի.
Փանահն թութասան գիվարլու քիւզի,
Ազրայիլ գեալիւփար բիլասան մանի:

Յարութիւն օղլի.

Գուզիլամ աթումդա աշի վար բալա,
Բաշուվայ թոքարամ դուհարդան գալա,

Եօլնդա գուրմիշամ դամուրդան թալայ,
Դառըլի սաթարամ փուլա սան մանի:

Քեամուլ.

Աշըղ Քեամուլ բոյնուվայ դիշուփտի խաթա
Գիւլլաղի մազգիլլւմ բաշարմազ չաթա.
Թութարամ խրթեակն չաղրասան, աթա,
Օզինդայ բիլասան անասան մանի:

Յարութիւն օղլի.

Խաթա օլսան, Յարութիւն օղլիայ նէյնարսան,
Աթաշա սալարամ, հանա հանարսան.
Եանդըրամ ջանուղի քիւլայ դոնարսան,
Սաւուրամ քիւլուղի ելասան մանի:

Այս խօսքերս վերջացնելուց յետոյ ասացի. Քեամուլ քանի՞ նօրաթում ես առաջ ընկնելու, իսկ Քեամուլը հրամայեց. «Յարութիւն օղլի» սաղդ դիր գետնին ջահել ես, կը խայտառակես. եկ ոտիցս համբուրիր քեզ իրաւունք տամ գնայ. խեղճ ես կը խայտառակես: Ասացի աշըղ Քեամուլ, «մէյդանա գիրան փորսուղ հաւանի դարուլ էլաղի», ժամանակդ նշանակիր, տեսնեմ քանի անգամ ես առաջ ընկնելու: Ասաց, «արանլար ուշա դեյիփլար»՝ երեք անգամ ինձ նօրաթ տուր առաջ ընկնելու, ասացի «հախշի», այժմ տեսնենք Քեամուլն ինչ է երգում, ես ինչ եմ պատասխանում:

Քեամուլ.

Մաննան սալամ օլսն Յարութիւն օղլիա,
Գափիեայ սոզլարմ աշա բիլմագսան.

Մեհդարամ բոյնուվայ քայմանդ աթարամ,
Մինարամ բելուվայ գաչա բիւմագսան:

Յարութիւն օղլի.

Մաննան սալամ օլսն աշղ Քեամուլայ,
Ման ուչան դարեանի ուչա բիւմագսան.
Չաքարամ դաղլարա դաշլարա սանի,
Բաթարսան քիրս դարա քեչա բիւմագսան:

Քեամուլ.

Աւչիամ դաղլարդայ թուլմիշամ օվում,
Գանիուփ ջոշմիշամ գեալուփտը թաւում,
Դորթ եանն ալուփտը աթաշ ալաւում,
Բուլաղմ աշիղը, իչայ բիւմագսան:

Յարութիւն օղլի.

Սուսանսամ, օզումայ իչմալլի սու վար,
Ազալդան սաննան բաղլաղմ իլգար.
Թոքարամ գոզլարն գալըսան խաւար,
Դարաղընդա քորփինի սեչայ բիւմագսան:

Քեամուլ.

Բիւլբիւլար օխիիւր փաստի բհարա,
Աշղլար բաշնան էթան գհարա.
Սալրամ հասարիւլ բոյուք շինարա,
Գեաղարսան օզուվայ քուչայ բիւմագսան:

Յարութիւն օղլի.

Դամիւրդան թիքտրսան դայիմ գափն վար,
Չափարամ գալաղի չափա չափմ վար.

Ուստիւվայ դորմիշամ հասրայ թոփմ վար,
Գիւլլանն գարաղնան, գաչա բիւմագ սան:

Քեամուլ.

Քեամուլ գէիւր սանի դիւրիւսա աթարամ,
Շիվան, թիփան. բիրբիրինայ գաթարամ.
Աւմի եթրուփ գուլաղնան թուլթարամ,
Դոշարամ քոթանա չաքայ բիւմագսան:

Յարութիւն օղլի.

Յարութիւն օղլի գէիւր քիմն նախան
Բիւմիրամ հօխսուլսան, հօխսա բայխսան
Մեշայլարդայ գազան զորբա ալի սան
Եյիրսան ազգիլի սչա բիւմագսան:

Քեամուլ.

Բինալու մասար մանիւմ դըր,
Յարութիւն օղլի սանդայ նավար.
Օնիքի իմամ մանում դըր,
Յարութիւն օղլի սիզդայ նա վար:

Յարութիւն օղլի.

Քոյնա դամլար վեջա գալմաղ,
Աշղ Քեամուլ սիզդա նա վար.
Թաղայ ամարաթ թիքմիշամ,
Աշղ Քեամուլ սիզդայ նա վար:

Քեամուլ.

Ալիգն վալի գուլանի,
Օխիւրամ յիւլանի.

Աղամ քարէյ բէյ թուլանի,
Յարութիւն օղլի սիզդայ նա վար:

Յարութիւն օղլի.

Փեղամբարմ հազրաթ Մուսանի,
Փանահմ հազրաթ Իսանի.

Օջաղմ ուշ քիլիսանի,
Աշղ Բեամուլ սիզդայ նա վար.

Քեամուլ.

Իմամ Յիւսէին, Իմամ Ջափար,
Օզի վրար բաշի չափար.
Մանշարդայ ջաննաթի թափար,
Յարութիւն օղլի սիզդայ նա վար:

Յարութիւն օղլի.

Գուրսի Սալիլ ադի սովար,
Իլդայ բիր հօլ նուրի գայնար.
Բիզլարդայ վար բելայ հինար,
Աշղ Բեամուլ սիզդայ նա վար:

Քեամուլ.

Աշղ Բեամուլուն շադաթի,
Չազրամ Ալի մադաթի.
Օրուջմ թութարամ գաթի,
Յարութիւն օղլի սիզդայ նա վար:

Յարութիւն օղլի.

Յարութիւն օղլի ինջիլ թոհրաթ,
Ալլահ գեօնդարդի շափաղաթ.

Իչնդա վար խաթմի այաթ,
Աշղ Բեամուլ սիզդայ նա վար:

* * *

Քեամուլ.

Մաննան սալամ օլսն Յարութիւն օղլիայ,
Աւալ բաշտան հարադանի բիլիսան.
Նայ գուրբանդր ավսան օղլի դունեադայ,
Սովլայ գորիւմ օ գուրբանի բիլիւսան:

Յարութիւն օղլի.

Մաննան սալամ օլսն աշղ Բեամուլայ,
Աւալ բաշտան հարադանի բիլիւսան.
Արիւլ գուրբան ավսան օղլի դունեադայ,
Ալ ջոդարն օ գուրբանի բիլիւսան:

Եւ որ ասացի արիւլ գուրբան աւսան օղլի դունեադայ, աշուղ Բեամուլը փայտը վեր բերեց գլխիս, թէ ինչու ես էդպէս ասում, մեր մէջ սկսեց կռիւ ու վիճաբանութիւն ընկնել: Քեարիմ իւզբաշին վեր կացաւ տեղից, մի անգամ խփեց աշուղ Բեամուլուն և էն բռպէին կանչել աւաւ մօլլա Հեյդար Ղուլուն: Մօլլան գուրանը ձեռքին եկաւ, իւզբաշին ասեց. էս աշուղներին մէջը վիճաբանութիւն է ընկել, ուզում են որ կուեն, խնդրեմ հարցնես անսնես զրանցից որն է ուղիղ և որը սխալ: Մօլլան ինձանից հարցրեց պատճառը, ես ասեցի աշուղ Բեամուլից հարցրու: Աշուղ Բեամուլից հարցրուց. Քեամուլն ասաց, ես ասացի «Նայ գուրբան դըր աւսան օղլի դունեադայ, ինքն ասաց» Արիւլ գուրբանդր, աւան

օլդի դունեադայ: Պէտք է ասէր «Իսմայիլ դուրբանդըր աւսան օլդի դունեադայ»: Մօլլան ասաց, դու մարդուն չես թուրքացնելու, ամօթ է քեզ համար, հայինը աբիւղըր, մուսուլմանինը «Իսմայիլ» էրմանն տասնեկու առաքելը,— մուսուլմանն «Օնիքի իմամի,— էրմանն քսան չորս մարգարայ»—Մուսուլմանն իզիրմի դորթ նաբիսի», այսպէս մի քանի խօսքեր ասեց մօլլան. աշուղ Քեամուլը հանդարտեց, ժողովուրդն էլ հաւանութիւն տւին համեմատ իրանց երդմանը:

Աշրդ Քեամուլն սկսեց ելի.

Օ քիմդըր քի օզի աթտի մազարա,
Օ քիմդըր քի ջանի դուշտի ազարա.
Օ քիմդըր քի գետի ջհաննամ փողարա,
Սովլայ գորում օ քիմսանի բիլբասն:

Յարուքիսն օղլի.

Քանուս փեղամբար օզին աթտի մազարա,
Այիփ փեղամբարն ջանի դուշտի ազարա,
Հազրաթ իսայ գեթտի ջհաննամ փողարա,
Ալ ջողարն օ քիմսանի բիլբասն:

Քեամուլ.

Օ քիմդըր քի օգա դուշտի եանմադի,
Օ քիմդըր քի հակկն սոզի գանմադի,
Օ քիմդըր քի օզ հօլննան դոնմադի,
Սովլայ գորում օ միլլաթի բիլբասն:

Յարուքիսն օղլի.

Ուշ փիւր ուստայ օգա դուշտի եանմադի,
Օ ջուհուզ դըր, հակկն սոզի գանմադի.
Եօլի սովան օզ հօլննան դոնմադի,
Ալ ջողարն օ քիմսանի բիլբասն:

Քեամուլ.

Քեամուլ դեյիր օքիմդըր, քի անասնան լիւթ օլդի,
Նա ազաջըր երա դուշտի աթ օլդի.
Նա օլվադըր դարեալարա բաթ օլդի,
Սովլայ գորում օ քիմսանի բիլբասն:

Յարուքիսն օղլի.

Յարութիւն օղլի անասնան լիւթ օլդի,
Հազրաթ իսանն ազաջի երա դուշտի աթ օլդի.
Փարաօն օվլադ դարեալարա բաթ օլդի,
Ալ ջողարն օ օվլադըր բիլբասն:

Այս խօսքերը վերջացնելուց յետոյ, ասացի այսուհետև նօքաթը իմն է ասացող, լսել եմ Սուրը Կարապետին ուխտաւոր ետ, մի սրայ էլ նրա սէրին տուր ինձ. ինչ անեմ հնար չկար մի սրայ էլ տւի իրան էլի, սկսեց ինքն առաջ ընկնելն ու ասել: Տեսնենք ինչ է առում:

Քեամուլ.

Մաննան սալամ օլսն Յարութիւն օղլիայ,
Օ նադըր քի դուզու օլսա ելմադ.
Այար քամալն վար գարաք բիլբասն,
Օ նադըր քի դիտի իքեան գեյլմադ:

Յարութիւն օղլի.

Մաննան սալամ օլսն աշղ Քեամալուայ,
Օ բալդը քի դուզուլ օլսա եյլմազ.
Քամալիամ քամալ սզամ բիլիրամ,
Օ քեափանդը դիռի իքան գեյլմազ:

Քեամալ.

Օ նազը քի բասլիասան գիւլանը,
Օ նազը քի գինդիրասան դիլանը.
Օ նազը քի վախտի գեալսայ քուլլանը,
Օ նազը քի վախտ—վախտ գեալը գորնմազ:

Յարութիւն օղլի.

Օ ուշադդը բասլիասան գիւլանը,
Օ սազդը քի գինդիրասան դիլանը.
Օ ինսանդը վախտ գալսա քուլլանը
Ազրաիլդը նայ վախտ գեալսայ գորըլմազ:

Քեամալ.

Օ նազը քի գոգ ուզինդա իքիդը,
Օ նազը քի եր ուզնդա իքիդը,
Օ նազը քի բու ինսանն փաքիդը,
Օ նազը քի հար մաժլիստայ գէյլմազ:

Յարութիւն օղլի.

Այիննան գին, գոգ ուզդա իքի դը,
Դաշ—թորփադդը, եր ուզնդա իքի դը.

Օ սուզը քի բու ինսանն փաքի դը,
Միր դաշ սոզի հար մաժլիստայ գէյլմազ:

Քեամալ.

Քամուլ գեյիր նայ հեյլանդը բաշի հօխ,
Օնն ուստայ գալամի հօխ գաշի հօխ,
Խորագ եյիր դոդադի հօխ գիշի հօխ,
Օ նազը քի բուշադննան սոյիւլմազ:

Յարութիւն օղլի.

Յարութիւն օղլի սոխուլջանդը բաշի հօխ,
Օնն ուստայ գալամի հօխ, գաշի հօխ.
Թորփախտանդը, դոդադի հօխ գիշի հօխ,
Եռամուրթադը բըշադիննան սոյլմազ:

Այս խօսքերս վերջացնելուց յետոյ, տեսայ որ աշուղը շատ խեղճացել է, ասացի հիմա նօրաթը իմա է թէ չէ: Ասաց նօրաթն էլ է քոնդ, խղճմտանքն էլ: Այժմ տեսնենք Յարութիւն օղլին ինչ է ասում, Քեամալը ինչ է պատասխանում. յետոյ էլի ասացի գեալ բունի չաք քիթարա, այդար քիթարգան բաշի չխա, աճնան ալադըն—նան օփիմ սազիդա վերիմ օղինայ, չխիմ գեգիւմ, այիբ էլամազ: Ու սկսեցի երգելը:

Ալիփի արագմ բէյա բահլուլամ,
Թէյզա թայար էթում սեյդա սայիլամ.
Օնա գայիլամ հախկա մայիլամ,
Ջիմդայ ջադա չեաքտմ հեյդայ հադըդամ,
Խեյդայ խրիդմ ալդմ գալա գախլուլամ,
Բիբ միւդաթ գալամ սանագմ ալամ:

Զալդա բիր զարութամ բէյ ընապում,
Զէյդա զարբար ալգմ սինդա սինաղըմ,
Շինդա շափաղաթմ սաթտա սիփաթըմ,
Զատա զարբըմ ալգմ թեյդա թայ օլսմ ուստադա դուլամ:

Զեյդա զաքաթ վերամ այինդա աշկար գորամ,
Ղաջն դադա չաքմամ քափտա քամ օլսմ.
Գափտա կափուլ դոշմամ լամադա լազաթ գորամ,
Դամդա դարդ բիրամ ուստադա սաթլամ ալխիշի ալամ:

Միմդա ման Յարութինն օղլիամ նուն դա նասեաթըմ,
Հեյդա բիր հաշըըմ ովդա վասիհաթըմ.

Լահ շարիքտըր լահ մալիփլա օդըր իսպաթըմ,
Եյ հարադան հարաթտի ալամ դաստնդա գալամ
դըհանդա քալամ:

Այս ասաց, խաղիցը քնար չի հանեց աշըդ Քեամուլը,
Կըկին շարունակում հմ այս թամնիսը:

Մաննան սալամ օլսմ աշուդ Քեամուլա,
Սաղինան էյլիհախ դամ դամ դամադամ.
Մէյխանադան ալախ գողալ մէյինի,
Աղլումըզ էյլասըն դամ դամ դամադամ:

Մեհմանումսան բոյր գէդախ օթադայ,
Բաղլան օլան գողի թիքար օթադայ.
Բիր գիւն մանի բիւրուկլար օթադայ,
Դունեհադա բոշգալը դամ դամ դամադամ.

Յարութինն օղլի թափտաղ օղի հարադան,
Բայդու թաքի մասկանումսան հարադան.
Փանահընդա մանի սախլա հարադան,
Ըռահմըն ուստիմա դամ դամ դամադամ:

Աշըդ Քեամուլը պատասխանեց, թէ դա նրանից դժուար է:

Յարութինն օղլի.

Մաննան սալամ օլսն աշըդ Քեամուլայ,
Բոյունդա բիշմիշամ բեյ, ալիփ զեյ,
Վախտիքան օգունդա թադարիք էյլայ,
Աննան գարբուի գափ, ալիփ զեյ:

Սանըն իչուն բիր ազրայիլ գեալուփդը,
Դորթ հանուղի ինդի աջալ ալլիփդը,
Աջալուղի բիրջա սնաթ գալուփդը,
Նխահալարն թամամ, եյ, ալիփ զեյ:

Մեյլընդա վար չանգլի Մուլթանա վարամ,
Վարլի հանդա ման բիր մուզաթ գալամ.
Մաննան բիրջա քալմա իստարամ,
Դեյասան օղիննան թեյ, ալիփ զեյ:

Յարութինն օղլիյինան գիրմա մեյդանայ,
Թոզնդի չխարդար արշի ասմանայ.
Ախտարասան փարշան գեալմազ գիւմանայ,
Օնդա սան էյլարսան հեյ, ալիփ զեյ:

Այս ասաց դարահեջան տեսածը, աշըդ Քեամուլը
ոչ մի պատասխան չը տուաւ, ընդհանուրին հայտնի
հղաւ, որ չի կարողանում հարցին պատասխան տալ.
այդ մասին սկսեց Քեարիմ իւզըաշին, մէկ հատ ոշխար
առաւ աշըդ Քեամուլիցը շտրափ և ինչքան որ այն
ահազին բազմութիւնից գոյացել էր, փողերը բոլորը
տուաւ ինձ և Քեարիմ իւզըաշին չորս մարդ ինձ հետ
տուաւ բերին ինձ թողեցին Սուս Այսպէս հղաւ միւր
հանգամանքը:

ՆՈՒՆԻ ԳԵՍՊԵՐ ԻՆԵՆԻՉ ՏԵՐ-ՄԵՐԳԵՐԵՆՆՅՈՒՆ

Հազար իննհարիւր ու երկու թւին,
Շրվենանց գիւղացի Գասպար Իւանիչ:
Հոկտեմբեր ամսի, ասում եմ վեցին,
Ես այսպէս եմ գրում, Գասպար Իւանիչ:

Առաջ լուս դառնայ քեզ ծնող ծնողդ,
Յետոյ վարքար լինի քո ապրած գեղդ.
Աստուած ինքը տւաւ քո գանձդ, փողդ,
Քեզ արժանի լինի, Գասպար Իւանիչ:

Գլուխ եկաւ, պրծաւ ուսումնարանդ,
Աստուած ինքն օրհնէ գործդ և բանդ.
Մեզ համար պարծանք է, քո աստիճանդ,
Հափանու մհալում, Գասպար Իւանիչ:

Մի տարում շինեց, վերջացաւ, պրծաւ,
Վարժապետը եկաւ մէջումը նստաւ.
Ուսանող երեխեքը, բոլորը գրաւ,
Քո տունդ շէն կենայ, Գասպար Իւանիչ:

Սիւնեաց վիճակում մի տղամարդ ես,
Հափանումը մնաց, հոտաւէտ վարդ ես.
Ուսումի համար քեզ բուն չունես, զարթես,
Քունդ, զարթդ բարի, Գասպար Իւանիչ:

Գասպար Իւանիչ, քո մտքերդ լաւ է,
Հոսաւոր մարդիք գործդ կը գովէ.
Քո արած մտքերդ մի անտակ ծով է,
Միտքդ անգին քար է, Գասպար Իւանիչ:

Գասպար Իւանիչ, քո լուրերդ գնաց,
Հափանի վիճակումը մշտական մնաց.
Ում խելք ունի ուտի, պատրաստ աղ ու հաց,
Աղ ու հաց պատրաստող, Գասպար Իւանիչ:

Ի՞նչ բարի մաքով, դու արիր կտակդ,
Աստուած արժանացրաւ, տեսար փափաղդ.
Առանց ծնելի դու առար զաւակդ,
Անմահ, անվախճան է, Գասպար Իւանիչ:

Ձաւակդ նման է ինչպէս գետինը,
Քնքոյշ ծաղկով, ինչպէս դաշտ ու այգինը,
Ձեմ կարող գնահատել զաւակիդ գինը,
Անգին զաւակ ունես, Գասպար Իւանիչ:

Ձաւակդ նման է ինչպէս երկինքը,
Աստղերով փայլած գեղեցիկ դէմքը.
Թշնամիդ տեսնելուց, քաշի տանջանքը,
Թշնամի տանջող ես, Գասպար Իւանիչ:

Ձաւակդ նման է ինչպէս լուսնեակ,
Գիշեր ու ցերէկ ման է գամ մենակ.

Տեանողը, քեզ կասի բարի յիշատակ,
Բարի յիշատակ ես, Գասպար Իւանիչ:

Զաւակդ նման է ինչպէս արեգակ,
Բոլոր աշխարհին նա տալիս է փափագ.
Անմահ, անվախճան է կենդանի զաւակ,
Կեցցէ քո զաւակդ, Գասպար Իւանիչ:

Զաւակդ նման է Յովնան Մարգարին,
Էսօր էլ յիշում է բոլոր աշխարհին.
Նման է Տաթևու այն սուրբ տաճարին,
Տաճարը քեզ պահապան, Գասպար Իւանիչ:

Փառք տւէք Աստուծոյ պարօն իշխաններ,
Ղափանու վիճակը չի մնաց անտէր.
Ուսումաւոր մարդը չի ապրիլ անտէր,
Դու սէրի պատճառ ես, Գասպար Իւանիչ:

Շրվենանց գիւղացիք, մատաղ մորթեցէք,
Թշնամու գլուխը իսկոյն ջարդեցէք.
Բաւական է քնէք, քնից զարթեցէք,
Քնից զարթնեցնող, Գասպար Իւանիչ:

Աշուղ Առաքելն եմ, գիւղս էրկենանց,
Փամիլեաս հարցանես, իսկ Յարութիւնեանց.
Այս խօսքս գրեցի, մշտական մնաց,
Շուշանդ կանաչի, Գասպար Իւանիչ:

ՆՈՒՐ ՍԻՍԵՆՆՅՈՒ ՀԵՅՐԵԳԵՏ ԲԷԳԻ ՈՐԳԻ
Հ.Մ.Ը.Ս.Պ. ԲԷԳԻՆ.

Համազասպ բէգ Տէր-Առաքելեան,
Էս օր համբաւդ լսեցի.
Ասում էին քեզ գովարան,
Քեզ համար շատ ուրախացի:

Փառք Աստծոյ, քեզ են գովում,
Զայնդ «ղիբեկտոր» են խօսում.
Տպարանումն էին ասում,
Իսկոյն ես քեզ ճանաչեցի:

Աշըղ Առաքել վարպետը,
Հայրդ է բէգ Հայրապետը.
Անթառամ մօրդ տիրապետը,
Քեզ համար այսպէս գրեցի:

ՀԱՅ ԹՐԲԱԿԱՆ ԲԱՐՈՁ.

Էրմանի մուսուլման սիգա նա գեալդի,
Իքինդզդա նահլաթ գեյըն շէյթանայ.
Շէյթան արամըզդա բիր գիտտիգ սալդի.
Գուլաղ վերմիրսըզ աղըլ բիլանայ:

Էրմանի մուսուլման, նամուս ար օլսըն,
Բու գեն դունեա նիեա բիգա դառ օլսըն,
Կապիր Ալլահ իքիուզա եար օլսըն,
Իքիուզ անդ իչըն ինջիլ կօրանայ:

Սիգի անդ վերիրամ հազրաթ ալիեա,
Հասան, յուսան, Ալիաբասա Վալիեա.
Օնլար գեորիմ դանիմ օլսուն դալիեա,
Սիգի անդ վերիրամ շահի մարդանա:

Այ էրմանլար, սիգի դա անդ վերամ հազրաթ
Իսիեայ,
Թիւր դաղըն ուստունդա հազրաթ Մուսիեայ.
Սեդրակ, Միսակ, Ապեգնակում ուչ քիլիսիեայ,
Սիգիդա անդ վերիրամ չանգլի սուլթանայ:

Էրմանի մուսուլման, օլմըսըզ գեալը,
Գոչիլար իւնբրուդինան բաշմըզա չալը.
Օլուփ, օլանշամզ ալմըզդան ալը,
Օնդա սիգ գալըսըզ եօլա արքանայ:

Էրմանի մուսուլման եօլիննան չըխմա,
Օզըն օզ ալիննան ալընդըզ յըխմա.
Դալադուզ ադամըն սօզինա բախմա,
Իքըրզ գարդաշսըզ, բախմա դուշմանայ:

Էրմանի մուսուլման, դովլաթըն արթըի,

Գեօրդըն ախըր դիւնըն նա երա չաթդի.
Թիփանդըն չիյնիննան գեօր նեջա դարթդի,
Գիրըն դամագընդզա, չըխմա մեյդանայ:

Էրմանի մուսուլման, էյլամա դաւա,
Կըրախդան բախան վար, դեյալլար եաւա.
Այար բաշունդզա գալուփըր հաւա,
Աշըզ Առաքել գորսադիր օ հաքիմխանայ:

Էրմանի մուսուլման, ջանըմ դուզ դուրըն,
Թանը գելան նախըչիւնըն մուզդուրըն,
Գոչիլարը ալ դալնդայ կադըրըն,
Միմալուզը բիգում քիմի հէյլանայ:

Էրմանի ալլաշդի եօլիննան օթուր,
Դեյմադի մուսուլման գոնչի թըփանդըն գեօթը.
Օզգանըն դիլազի սան օզըն բիթըր,
Ըոըշխանդ էյլասըն վամանա սանայ:

Էրմանի մուսուլման, դուշտզ ազարա,
Նըհախ երդան չըխմըսըզ բազարայ.
Նահլաթ դեյըն բարի մարդիմազարա,
Ախրդան օլասըզ, վալլահ փեշմանայ:

Էրմանի մուսուլման, դեյմալի դայիլ,
Ինսանըն գոնինի դեյմալի դայիլ.
Քօք օլսա աթինի էյմալի դայիլ,
Բաս օնի նեյնըսըզ, սիգ դեյըն մանայ:

Էրմանի մուսուլման հաջի շաւադա,
Մելիք-Ստեփանով, վա Սումբաթ Բագա.
Խօջանանդա դեյլմ Յուսէյին Բագա,
Բեհեշդա գամաթ դըր օ ուշ քիմանայ:

Մին դօքկուզիւզ ալթըմըշի թարըղդա,
Էրմանի մուսուլման չաթդի փիս բախտա.
Աղլըլար գեթդի օթդի գըրաղդա,
Ըրըշխանդ էրմանի, վա մուսուլմանայ:

Դեյըն գեօրում, նա ուստաղը դափանղըղ,
Խաթըր իչուն երա գոյըն հաւանղըղ.
Արադան չխարդըն գրաղա եաւանղըղ,
Գոյին կուզի քիմի, գենա գեալըն մեյգանայ:

Ման մուլք Չափնի աշըղ Առաքելամ, դեյիրամ
նասիյաթ,
Թոքդունղըղ գաղիմի դուզ, չորաք հորմաթ.
Գափան մհալինա գոյ օլսըն իսպաթ,
Օղըունղդա դեյըրամ մարդի մարգանայ:

Ն Ո Ւ Է Ր.

Հաղար իննհարիւր տասնուերեք թւին,
Նորաշենցի Մոսուն տղայ Անդրէաս.
Շնորհքդ նման է այն անտակ ծովին.
Նորաշենցի Մոսուն տղայ Անդրէաս:

Մշտական տեսնում եմ քեզ մարդանայ,
Անունդ գրում եմ, աշխարհումը կմայ.
Կուրախանայ, ով որ քեզ կը տեսնայ,
Նորաշենցի Մոսուն տղայ Անդրէաս:

Քո հայրդ է զոչաղ ու քաջ Մովսէսը,
Մովսէս Մարգարան էր Աստուածախօսը.
Իւր սարումը տեսաւ Աստծոյ լոյսը,
Նորաշենցի Մոսուն տղայ Անդրէաս:

Քո հօր եղբայրն է այն Սարգիսջանը,
Վեր եմ գալի ես Սարգիսջանի տանը.
Թող օրհնուի բոլոր ձեր Յակօբեանը,
Նորաշենցի Մոսուն տղայ Անդրէաս:

Գովելի է քո Հայկանուշ տիկինդ,
Նա ճարել է, քո խոստեաթդ ու բանդ.
Քո Մամըրեդ խելօք լինի քո տանդ,
Նորաշենցի Մոսուն տղայ Անդրէաս:

Աշըղ Առաքելն եմ, գրեցի այսպէս,

Հայկանուշիդ հետ փափաղիդ հաճես,
Աշխարհի երեսում չմնաք անտես,
Նորաշենցի Մոսուն աղայ Անդրէաս:

ՆՈՒԷՐ ԻՄ ՓԵՍԱՅԻՆ.

Թէ կարօտ ես քեզ էլ գրեմ, իմ սիրելի կարապետ,
Ամեն օր քեզ միտս բերեմ, իմ սիրելի կարապետ.
Քո փամիլեան Մեկքումեան ա, նեղութիւնդ
աննշան ա,
Փորձանքներդ զանազան ա, իմ սիրելի կարապետ:

Աշխատող ես, չունես բախտ,
Ափսոսում ես դու ամեն վախտ.
Լաւութիւնին անում ես ջախտ,
Իմ սիրելի կարապետ:

Թէ եղբայրներ, թէ ընկերներ,
Քեզ սիրում են միշտ կեղծաւոր.
Փայլդ թող տայ ստեղծող Տէր,
Իմ սիրելի կարապետ:

Աշըղ Առաքելը գրի,
Սխալները Աստուած ների.
Քո փայլդ էլ Աստուած բերի,
Իմ սիրելի կարապետ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.

Ես գնացի տպարանը,
Քեզ գովում են, որդի Յովսեփ.
Աստուած աջողի ձեր բանը,
Շնորհակալ եմ, որդի Յովսեփ:

Աջող լինի առատուրդ,
Ես յիշում եմ զորմի հօրդ.
Օրհնուի քեզ ծնող փորդ,
Շնորհակալ եմ, որդի Յովսեփ:

Այն Յովհաննէս Մկրտիչը,
Պահապան հազարափրկիչը.
Ես կանչում եմ մեր սուրբ խաչը,
Շնորհակալ եմ, որդի Յովսեփ:

Քո փամիլեադ Ղազարեան ա,
Աղքատ Ղազարի նման ա.
Օրհնանքը քեզ պահապան ա,
Շնորհակալ եմ, որդի Յովսեփ:

Քո գիւղն է Ալիդուլին,
Հասել ես դու իմ սխալին.
Ղափան աշըղ Առաքելին,
Շնորհակալ եմ, որդի Յովսեփ:

Բ Ա Յ Ե Ա Թ Ի.

Ազիզըմ ազալ քիմի,
Վարըզըմ գեօղալ քիմի.
Աշըղ Առաքել զօջալդի,
Թեօքուլըր խազալ քիմի:

Գափանդա քի էլ հանի,
Եաղդի գեթաի սէլհանի.
Բիր գիւն օլու գիւեալլար,
Բաս աշըղ Առաքել հանի:

Աշըղըն գիւնի հանի,
Գեչուփ զը գիւնի հանի.
Բիր գիւն օլու գիւեալլար,
Նըկըարաց Թունի հանի:

Ազիզըմ մուշկուլ աշար,
Ուշկուլի մուշկուլ աշար.
Իլգա բիր այգա իքի,
Յաւթաղա ուշկուլ աշար:

Յ Ա Ն Կ.

	Երևա
ՊԱՏՄՈՒԱԾԻ Սիմէօն Թումանեանի առթիւ	5
Մարդ ու կին իրարից հեռացած	45
Մխիթար Խաթունեանց Մակիշի կնոջն	46
Չափնեցի	
Կաւարտ գիւղացի ուստայ Մարգարի և կուքան	47
Ոսկանեանցի առթիւ	
Չափնի գիւղացի Մելիք-Պաղանեանի Տէր-Գրի- զորի օրդի Խաչատուրը եկեղեցի է շինում	
նոյն գիւղում, ի'յիշատակ իւր յանգու- ցեալ եղբայր Անտոնի Շմաւոնի	53
ՆԱՄԱԿ I Չախար Միրզայեանցին	58
ՆԱՄԱԿ II » »	59
Բարեաթուղթ	62
Կախարդութիւն Տէրտէրի	65
Սեփար գիւղացի Սուլթան Մնացականեան	
Ղազարեանին մխիթարանք սգի առթիւ	67
էլի սուգ Նորաշէն գիւղացի Պապի Յարութիւն եանցի յիշատակին	68
Շնորհակալութիւն Չափնի գիւղացի Արտեմ	
Շահխաթունեանին, և իր կին Անահիտին	69
Խնդիրք Զեւայ գիւղ. պ. Գէորգ Եղիազարովին	72
Յանցաւորութիւն	73
Ոսանաոր	76

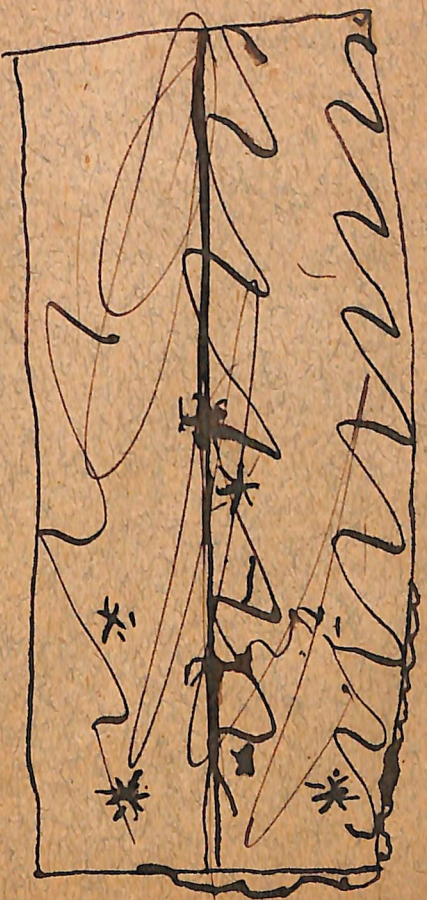
Երես

Պատիսեանի սուգը	78
1913 թ. ես այսպէս եմ գրում պ. Անդրէաս	83
Աշխարհ	88
Զկամ մարդ	89
Բարի զաւակը շատ ապրի	90
Երգ	91
Միսիթարութիւն	94
Գովասանք	95
Ընդհանուր Ղափան	103
Գովասանք	113
Մանուշար Աւագեանի բարեգործութիւնը	117
Հսկարտ տիկնոջ	120
Աքու Պելուն էծերը	120
Նամակ խնդիր	121
«Այիբ—Բենի» վրայ	122
Զկամ	130
Ազահ մարդախափ	131
Ուսումաւորը անուսումին խաբեց	133
Մուխամմազ գեղեցկական	137
Գովասանք և օրհնանք	138
Աղաչանք	139
Նամակ	140
Խնդիրք	141
Շնորհակալութիւն	143
Նամակ	144
Նամակ	145

Երես

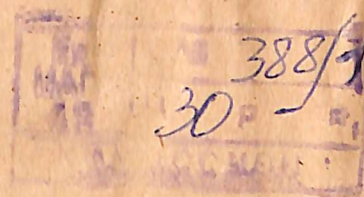
Մուխամմազ	146
Նամակ	149
Գրաշար Սամսոն Այվագեանցին	150
Նուէր Պարոյր Գիւլգազեանին	151
Խլաթաղի Ալլահվերդի Աւանդեանին	151
Խելօք երեսայի երգ	153
1906 թ. Նորաշէն գիւղացի Բաղասեանց Համ- բարձումին զուր տեղը սպանեցին	155
Երախտադետ որդի	157
Բարի փեսայ	158
Տղա-աղջիկ մէկ մէկու հետ խօսում են	159
Իսրայէլ ՏէրՄաթոսեանին	167
Նուէր Խուրշուդ Ամիրջանեանցին	169
Ղափանցի աշրդ Առաքելի և աշրդ Բեամուլի ԴՅՅՈՒՇՄԱՆ	171
Նուէր Գասպար Իւանիչ Տէր-Մարգարեանցին	194
Նուէր Սիսիեանցի Հայրապետ Բէգի որդի Համադասոյ Բէգին	197
Հայ թրքական քարոզ	197
Նուէր	201
Նուէր իմ փեսային	202
Շնորհակալութիւն	203
Բայեաթի	204

ԳԻՆՆ Է՛ ԹՈՒՒՐ.

30 12116

2013

